

«Det kommer an på»

Saksbehandlers oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse

En kvalitativ studie om oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse sett fra saksbehandlers ståsted.

Masteroppgave i sosialt arbeid og sosialpedagogikk

Det Samfunnsvitenskapelige fakultet
Veileder: Professor Ingunn Studsrød

Stavanger 31.05.2018
Anne Ingeborg Apeland Svalastog
Universitetet i Stavanger

UNIVERSITETET I STAVANGER

MASTERSTUDIUM I SOSIALFAG

MASTERGRADSOPPGAVE

SEMESTER: VÅRSEMESTER 2018

FORFATTER/MASTERKANDIDAT: Anne Ingeborg Apeland Svalastog

VEILEDER: Professor Ingunn Studsrød

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Norsk tittel: «Det kommer an på» Saksbehandlers oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse.

Engelsk tittel: «It Depends» Caseworkers follow-up with birth parents after care order.

EMNEORD/STIKKORD: Barnevern, Saksbehandler, Foreldreoppfølging, Omsorgsovertakelse, Medvirkning

---

ANTALL SIDER: 90

ANTALL ORD: 33261

STAVANGER   31.05.2018   Anne Ingeborg Apeland Svalastog

Dato/År

Kandidatens Navn

I Forbindelse med elektronisk innlevering, kommer jeg til å reservere meg mot å offentliggjøre mastergradsoppgaven på universitets nettsider.

Forord

Dette har vært altoppslukende, overveldende, lærerikt og preget av kampen mot tiden. Jeg vil dermed starte med å klappe meg selv på skulderen for at jeg har klart dette med tre unger, en fødselspermisjon, jobb og et husbytte på toppen.

Men. Jeg ville aldri klart dette uten alle fantastiske mennesker som jeg har rundt meg. Jeg må takke gode kollegaer og venner for oppmuntrende ord, tilbakemeldinger og støtte. Marthe, takk for at vi tok denne master-reisen sammen. Jeg ville ikke vært foruten. Takk for gode innspill, oppmuntring og heia-rop fra dere alle. Takk til deg Lilly Anne for at du har gitt meg fleksibilitet i arbeidshverdagen for å få dette til. Marthe, Rikke og Marit og Heidi - Tusen takk for all hjelp med korrekturlesning av oppgaven. Tusen takk til familie for all hjelp og bistand og for at dere har stilt opp som barnevakter, flyttehjelp og støtte i denne perioden. Det setter jeg uendelig pris på. Takk til mine informanter som har delt rikt og utfyllende. Uten dere ville denne oppgaven ikke vært mulig. Jeg er veldig takknemlig over alt dere gav, både av informasjon og av dere selv.

Ingunn Studsrød, jeg er så glad for at du ble min veileder. Takk for all hjelp og støtte, innspill og tilbakemeldinger. Gjennom dine spørsmål, refleksjoner og konstruktive tilbakemeldinger har våre møter gitt meg ny giv hver gang. Takk for at du har hatt troen på meg. Til slutt vil jeg takke deg Knut, mannen i mitt liv. Takk for alt du har gjort for å holde hverdagen samlet og takk for stor tålmodighet. Takk for beroligende råd og innspill til oppgaven.

Vemund, Tarjei og Tomine. Nå er mamma endelig ferdig med leksene.

Sammendrag

Denne studien tar for seg hvordan saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste utøver oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Formålet var å få mer kunnskap om selve utøvelsen av foreldreoppfølging sett fra saksbehandlers ståsted. Problemstillingen har vært: *Hvordan utøver saksbehandlere i kommunalt barnevern oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse?*

I studien ble det brukt kvalitativ metode. Det ble foretatt 5 semi-strukturerte intervjuer med saksbehandlere i kommunalt barnevern. Datamaterialet ble analysert og tolket ut fra et hermeneutisk vitenskapsteoretisk forskningsperspektiv.

Det teoretiske grunnlaget hadde utgangspunkt i saksbehandlerrollen som bakkebyråkrat. Studien viser at oppfølging av biologiske foreldre var komplekst og varierende. Det var lite implementerte rutiner hos saksbehandlerne og oppfølgingen ble i stor grad individualisert i hver enkelt sak. Oppfølgingen hadde flere faktorer som det kom an på; *foreldrene, saksbehandler, barnet, saken og tjenestep praksis*. De varierende faktorene formet oppfølgingen og utfordret hvordan saksbehandlerne utøvde oppfølgingen. At det var mange faktorer involvert, førte til at oppfølgingen ble ulik og tilfeldig. Det utpekte seg også to oppfølgingsstrategier hos saksbehandlere i møte med foreldrene. Disse strategiene ble i studien navngitt *passiv/avventende oppfølging* og *aktiv/pågående oppfølging*. Den passive oppfølgingen bar preg av en forbeholden kontakt fra saksbehandlers og det var lite medvirkning for foreldrene. Anvendelsen av passiv oppfølgingsstrategi gjorde samarbeidet vanskeligere. Den aktive oppfølgingen synliggjorde en proaktiv oppfølging med høyere grad av medvirkning for foreldrene og aktiv foreldrestøtte. Anvendelsen av en aktiv oppfølgingsstrategi styrket samarbeidet. De passive og aktive strategiene ble anvendt om hverandre ut fra de ulike faktorene som det kom an på.

Abstract

The purpose of this study has been to investigate how a caseworker in the child welfare follow-up birth parents whose child is placed in care order, a commitment given to the child welfare in the Norwegian legislation. How the task is performed is very interesting to look into, due to the dual roles of the child welfare.

The study has collected data by interviewing five case workers in the child welfare. The work has been based on the case workers as the street level bureaucrat and policy maker. The data has been analysed with some findings.

The findings show a complicated picture. The follow-up of the birth parents is dependent on a set of factors, defined in this study; the parents, the case worker, the child, the case, and the child welfare policy. A lack of procedures in the service combined with the highly individual factors results in case dependent follow-up of the birth parents. The analysis revealed two strategies used by the case workers when following-up, e.g. passive or active. The passive strategy is characterized by a cautious communication and low degree of participation from the birth parents, resulting in a bad cooperation between the case worker and the birth parents. The active strategy, on the other hand, results in a more proactive follow-up and a higher degree of participation from the birth parents. The active strategy strengthens the cooperation between case worker and birth parents. For each individual case, the chosen strategy is depending on the fore mentioned factors.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Abstract.....	iii
1 Introduksjon av tema	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Formål med studien.....	5
1.3 Problemstilling.....	5
2 Kunnskapsgrunnlag	7
2.1 Barnevernet – i en kontekst	7
2.2 Barnevernets organisatoriske og juridiske arbeidsgrunnlag	8
2.3 Saksbehandler i barneverntjenesten	13
2.4 Barnevern eller foreldrevern?	15
2.5 Familievernkontoret sin rolle.....	15
2.6 Oppfølging – hva menes med det?.....	16
2.6.1 Barnevernet i dag	18
2.7 Tidligere forskning.....	20
2.7.1 Nasjonal forskning	21
2.7.2 Internasjonal forskning.....	25
2.7.3 Oppsummering.....	27
3 Teori	29
3.1 Saksbehandler som bakkebyråkrat.....	29
3.2 Medbestemmelse og medvirkning	32
4 Vitenskapsmetode og metodiske overveielser.....	35
4.1 Teorivitenskapelig tilnærming – hermeneutikken	35
4.2 Kvalitativ Metode.....	36
4.2.1 Utvalg	36

4.2.2	Rekruttering og av informanter.....	37
4.3	Datainnsamling	38
4.3.1	Gjennomføring av intervjuene	39
4.3.2	Transkribering av data.....	41
4.4	Kvalitativ forskning.....	43
4.5	Forskningsetiske overveielser.....	43
4.6	Analyse- og tolkningsprosess	45
4.6.1	Åpen koding.....	47
4.6.2	Aksial koding.....	47
4.6.3	Selektiv koding	48
4.7	Forforståelse.....	48
4.8	Oppgavens troverdighet og overførbarhet.....	49
4.8.1	Validitet og reliabilitet.....	49
4.8.2	Reliabilitet	51
5	Analyse	52
5.1	Det kommer an på	52
5.1.1	Det kommer an på foreldrene	53
5.1.2	Det kommer an på saksbehandler	55
5.1.3	Det kommer an på barnet	57
5.1.4	Det kommer an på saken	58
5.1.5	Det kom an på tjenestepraksis	59
5.2	Saksbehandlerne oppfølgingsstrategier	60
5.2.1	Passiv/avventende oppfølging	61
5.3	Aktiv/pågående oppfølging	64
6	Diskusjon.....	67
6.1	Det kommer an på	67
6.2	Konsekvenser av saksbehandlers oppfølgingsstrategier	79

7	Konklusjon og avsluttende refleksjoner	87
7.1	Oppsummering og konklusjon.....	87
7.2	Studiens styrker og svakheter	88
7.3	Behov for videre forskning.....	89
8	Referanser	91
	Vedlegg.....	96
	Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt	96
	Vedlegg 2: Intervjuguide.....	99

1 Introduksjon av tema

Denne studien handler om oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse § 4-12 (lov om Barneverntjeneste). Studien vil synliggjøre utførelsen av oppfølging ut fra § 4-16 i barnevernloven sett fra saksbehandlers ståsted. Det er foreldrenes ansvar å ta omsorg for og sørge for barna (Barnelova).

For at en omsorgsovertakelse skal besluttes, må vilkårene i lov om Barneverntjenester § 4-12 være oppfylt. Barneverntjenesten begjærer sak om omsorgsovertakelse for Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Til forhandling møter kommune og privat part; foreldrene. Fylkesnemnda vurderer om vilkårene er oppfylt og vedtaksfester om omsorgen skal overtas av det offentlige. Fylkesnemnda vedtaksfester også samværsomfang mellom barnet og foreldrene. Samværsomfanget settes som et minimum i de fleste saker, og det overlates til barneverntjenesten å vurdere om dette skal økes. Ved redusering av samvær må barneverntjenesten på ny begjære sak for Fylkesnemnda. Gjeldende bestemmelse for samvær er § 4-19 i lov om Barneverntjenester.

Å overta omsorgen for et barn som ikke får god nok omsorg og beskyttelse i hjemmet er ikke bare begrunnet i tanken om at barn står i fare for senere problemutvikling, men det begrunnes med barnets rett til beskyttelse fordi barn og barndom har en egenverdi i seg selv.

(NOU 2012:5, s.67)

Det biologiske prinsippet er styrende for arbeidet i barneverntjenesten, med et formål om at barn og foreldre hører sammen og skal vokse opp sammen. Dette kommer frem gjennom FNs barnevekonvensjon som presiserer at alle barn rett på å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem (1989). Norge har derfor i dag et offentlig system som har det sekundære ansvaret for barns utvikling. Dersom barnets utvikling blir skadet av den omsorgen foreldrene gir, har samfunnet herunder barnevernet, et lovmessig ansvar om å gripe inn og sikre barnet bedre omsorgsvilkår. Det å vurdere terskelen for hva som er godt nok for barnet er likevel noe av det mest utfordrende barnevernsansatte står overfor (Bunkholdt & Kvaran, 2015 s. 238).

I 5 år har jeg jobbet med oppfølging av barn under offentlig omsorg, og deres foreldre. Opp gjennom årene har det mang en gang blitt drøftet hvordan biologiske foreldre skal

følges opp av saksbehandlere i barneverntjenesten. I barnevernloven §4-16 har barneverntjenesten en plikt til å følge opp foreldrene. Oppfølging av foreldre kan oppleves utfordrende både av saksbehandlere og foreldre, som følge av at tjenesten som skal tilby oppfølgingen er den samme som også har vurdert at foreldrene ikke har klart å ivareta barnet sitt og begjært at barnet må plasseres ut av hjemmet.

Barnevernet har flere ganger mottatt kritikk for å gripe for sterkt inn i saker hvor barnets beste går på tvers av foreldrenes interesser. Dette skriver advokat Marius Emberland (2016) i artikkelen *Barnevernet under lupen*. Han trekker fram at slike saker er krevende for barnevernet å håndtere. Det er mange meninger om hva som er den beste løsningen for det enkelte barn. I saker hvor forholdet mellom barn og foreldre er konfliktfylt har barns rettssikkerhet gjennom lov om Barneverntjenester og barnekonvensjonen stått sterkt og utøvd motstand mot FNs erklæring for menneskerettigheters artikkel 12 om vilkårlig inngripen i familieliv (FN-konvensjonen). Prinsippene om barnets beste og det biologiske prinsipp kan dermed være motstridende. Ettersom barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lovverk med forrang i 2003, skal det grunnleggende prinsippet om barnets beste være styrende (BLD). Dette skaper grobunn for debatt om hva som er til barnets beste.

Tall fra 2016 viste at 10234 barn hadde omsorgstiltak fra barnevernet i form av en plassering utenfor hjemmet, etter lov om Barneverntjenester § 4-12. 50260 barn hadde barnevernstiltak totalt i 2016. Dette betyr at ca. 20 % av alle barn som hadde tiltak fra barneverntjenesten var plassert utenfor hjemmet på bakgrunn av Barnevernloven § 4-12 (ssb, 2016).

Å miste omsorgen for sitt barn setter foreldrene i en eksistensiell krise (Falch- Eriksen, 2016). Foreldrene sitter igjen med stor sorg, skam og traumer knyttet til tapet av barnet. De er videre utsatt for å bli stigmatisert og marginalisert i samfunnet og av hjelpeapparatet (Ellingsen, 2007; Seim & Slettebø, 2007). Saksbehandler vil ut fra dette i mange tilfeller møte foreldre i krise, som har store bearbeidingsbehov knyttet til det å ha mistet omsorgen for sitt barn.

I 2006 fikk barnevernet gjennom barnevernloven et selvstendig ansvar om å følge opp foreldre etter omsorgsovertakelse ved *et helhetlig ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene* (lov om Barneverntjenester § 4-16). Når barneverntjenesten

overtar omsorgen for et barn, overtar de også ansvaret for å sikre barnet videre utviklingsfremmende omsorg og bedre vilkår enn det biologiske hjemmet kunne tilby.

Oppfølging av foreldrene vil i stor grad omhandle å involvere foreldrene ut fra deres lovmessige rettigheter og behov knyttet opp mot barnet som er plassert. Hva foreldre får mulighet til å medvirke i, vil være ulikt og kan variere ut fra flere faktorer. I saker hvor foreldre og barnevern står i konflikt, kan det føre til en begrensning i saksbehandlers involvering av foreldrene i barnets liv som igjen videreutvikler konflikten. Graden av foreldrenes medbestemmelse og involvering i barnets liv vil har positive og negative utslag. Det er saksbehandlers oppgave å kontinuerlig balansere prinsippet om barnets beste opp mot rettigheten og forventningen til foreldrene i å medvirke.

Oppfølging av foreldre skal ha barnet beste prinsippet som grunnleggende prinsipp, men oppfølgingen ut fra loven (Barnevernloven §4-16) skal ta utgangspunkt i foreldrenes individuelle behov (bufdir). Å gi foreldrene selvstendig oppfølging vil kunne være til barnets beste uavhengig av om barnet skal tilbakeføres eller ei (bufdir).

Oppfølging av foreldre som har mistet omsorgen for sine barn har hatt mangelfullt fokus i norsk barnevern opp gjennom årene (Slettebø, 2008; Moldestad & Skilbred, 2010; Teilgård, 2013). Riksrevisjonens rapport fra 2003 viste at 70% av de forespurte barneverntjenestene ikke var fornøyd med hvordan de fulgte opp biologiske foreldre som hadde barn plassert utenfor hjemmet. Det var ulike årsaker til dette. De forespurte barneverntjenestene pekte på mangelfull prioritering, høy grad av saksbehandlerskifter og samarbeidsproblemer med foreldrene (Riksrevisjonen 2002-2003).

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Denne studien omhandler oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Det er flere grunner til at jeg ville belyse nettopp dette temaet. Ettersom jeg jobber med dette i det daglige har det gitt økt interesse og til tider fortvilelse over den vanskelige oppgaven det er å følge opp foreldre som gir uttrykk for at de sitter med et ønske vi ikke kan innfri. Jeg har derfor hatt et ønske om å se nærmere på selve utøvelsen av oppfølging fra saksbehandlers ståsted, hva denne egentlig innebærer. Denne studien bidrar som følge av dette med mer kunnskap om praksisen rundt oppfølgingen av foreldre.

Ut fra egen arbeidserfaring springer det seg i tillegg en søken etter i større grad å kunne synliggjøre saksbehandlers rolle i oppfølgingen. Hva er det som vektlegges i

oppfølgingen, hva er det egentlig som skjer, hvordan utføres denne og hva er eventuelt med på å gjøre oppfølgingen så vanskelig?

De siste årene har fokuset på barnevernet vært sterkt fremtredende i media og debattfeltet, både på facebook og i kommentarfelt. Det er helt klart at barnevernet har store forbedringspotensial, samt at feilvurderinger og beslutninger skjer. Likevel kjenner jeg på et behov for å synliggjøre saksbehandlers komplekse arbeidsfelt. Det er mange nyanser som er med på å påvirke de vurderinger og beslutninger som tas. Dette gjelder også i oppfølgingen av foreldre.

Gjennom mitt arbeid med barn under offentlig omsorg, har jeg erfart at det er mange måter å følge opp foreldre på. Det som fungerer for noen, fungerer ikke for andre. Foreldre har ulike behov ut fra deres egen situasjon og hvordan de har det med seg selv. Oppfølgingen blir dermed individuell, slik jeg ser det.

Gjennom diskusjoner på fagteam, seminarer og mellom kollegaer erfarer jeg at det å følge opp foreldre er noe som er vanskelig å nedtegne i prosedyrer da behovene til foreldrene varierer.

Oppfølgingen av foreldre handler for meg også om å gi foreldrene mulighet til å være foreldre på avstand. I noen saker fungerer dette, mens det i andre saker ikke fungerer tilfredsstillende. Mer enn én gang har jeg kjent på hvor vanskelig det er å balansere fokuset mellom barnets interesser og foreldrenes interesser. Jeg erfarer selv at det kan være en skjør balansegang fra å kjenne at man samarbeider godt med foreldre, for så å havne i uenigheter og konflikter. Som saksbehandler i barneverntjenesten skal man ivareta mange hensyn og behov, noe som i praksis blir komplekst og utfordrende å innfri.

Gjennom denne studien belyses oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse, og saksbehandlers rolle synliggjort. Ut fra min forskningsgjennomgang har jeg funnet lite forskning som omhandler hvordan oppfølging i barnevernfeltet utføres sett fra saksbehandlers ståsted. Samtidig er det et stort fokus på at oppfølgingen av foreldre er mangelfull og at det er behov for forbedringer. Forskningen baserer seg i stor grad på foreldrene som mottar oppfølgingen (Ellingsen, 2007; Slettebø, 2008; Moldestad & Skilbred 2010; Höjer, 2011; Teilgård, 2013). Etter mitt syn er det legitimt å begrunne forbedringsbehovene i barnevernfaglig arbeid ut fra et brukerperspektiv. Samtidig vil jeg hevde at det er viktig å belyse saksbehandlers rolle oppi dette. Det er

saksbehandleren som skal gjøre jobben som mange har meninger om hvordan skal utføres, på hvilket grunnlag og hva som skal vektlegges.

1.2 Formål med studien

Studien har som formål å vise det komplekse ved oppfølging, samt belyse konteksten. Hensikten med studien har vært å belyse oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse sett fra saksbehandlers ståsted. Ved at det foreligger lite forskning fra dette perspektivet ut fra mine søk, mener jeg at studien vil være av interesse for ansatte ved barneverntjenester og andre i tilknytning til barnevernfeltet. Det kan og være av interesse for foreldre som vil kunne få et bredere bilde av oppfølgerrollen til saksbehandlere i kommunalt barnevern.

1.3 Problemstilling

Problemstillingen i studien tar for seg saksbehandlers oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse, og er formulert på følgende måte:

Hvordan utøver saksbehandler oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse?

Ut fra problemstillingen bringer jeg frem følgende underspørsmål;

- Har barneverntjenesten noen rutiner knyttet til oppfølging av foreldre som saksbehandler jobber etter?
- Hva slags erfaringer har saksbehandler med oppfølging av foreldre?
- Hvordan jobber saksbehandler med oppfølging av foreldre?

At problemstillingen har et «hvordan» spørsmål, rettes det mot at jeg ønsker å få frem en dypere forståelse om fenomenet oppfølging (Leseth & Tellmann, 2014).

Problemstillingen har en hermeneutisk tilnærming hvor funnene baseres på saksbehandlerne tolkning av sin rolle som «oppfølger».

Jeg har avgrenset problemstillingen til å gjelde barn som er plassert utenfor hjemmet i henhold til vedtak om omsorgsovertakelse (lov om Barneverntjenester § 4-12), besluttet av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Problemstillingen utelukker dermed frivillige plasseringer og akutt plasseringer. Problemstillingen tar utgangspunkt i § 4-16 i lov om barneverntjenester hvor oppfølgingsansvaret er nedfelt. Oppfølgingsansvaret som er lovhjemlet gjelder også overfor barnet. Jeg har ikke hatt fokus på barnet i denne studien, med unntak av at det ligger som en føring for saksbehandler. Fokuset på barnet

sett opp mot foreldrene vil bli belyst med utgangspunkt i at barn og foreldre er to selvstendige parter i en barnevernssak og at de som følge av dette i noen saker kan ha ulike interesser (Slettebø, 2009).

Studien tar utgangspunkt i at vedtaket om omsorgsovertakelse foreligger og at saksbehandler skal etablere et samarbeid med foreldre, uavhengig av om saksprosessen skifter organisasjonstilknytning innad i tjenesten eller ikke. Vedtak om omsorgsovertakelse er et tvangsvedtak for foreldre, uavhengig av om de er enige i plasseringen eller ikke (lov om Barneverntjenester § 4-12). Vedtaket avgrenser aldersgruppen til å gjelde barn under 18 år.

Jeg har i denne studien ikke hatt fokus på faktorer knyttet til foreldrene, sakene eller barna. Utgangspunktet for problemstillingen er at den skal belyse selve oppfølgingen av foreldrene sett fra saksbehandlers ståsted.

2 Kunnskapsgrunnlag

I dette kapitlet redegjøres det for konteksten i barnevernet slik det fungerer i dag. Videre redegjøres det for Politiske rapporter for satstingsområder og forbedringer av barnevernet.

2.1 Barnevernet – i en kontekst

Barnevernet som en del av den norske velferdsstaten bygger på verdigrunnlaget som setter menneskeverdet i sentrum. Det vil si at hensynet til hvert enkelt individ alltid skal stå høyest og at hvert menneske i samfunnet har en ukrenkelig og verdig rolle som borger (NOU 2000:12). Med barnevern menes både statlig og kommunal tjeneste. Videre vil kommunalt barnevern omtales som barneverntjenesten.

I 2003 foretok Riksrevisjonen en undersøkelse med formål å vurdere hvordan staten, fylkeskommunen og den kommunale barneverntjenesten håndterte og ivaretok sine ansvarsoppgaver knyttet til barn som er plassert utenfor hjemmet, enten barnet bodde i fosterhjem eller på institusjon. I den landsdekkende undersøkelsen og de besøkene de hadde rundt i kommuner ble det påpekt mangler. Flere barneverntjenester var ikke fornøyd med hvordan de fulgte opp biologiske foreldre. Kommunene begrunnet dette med prioriteringsvansker, hyppig utskifting av saksbehandler og vanskelig samarbeid med biologiske foreldre. 70 prosent av barneverntjenestene fortalte at de manglet rutiner for oppfølging av biologiske foreldre etter at barnet var plassert utenfor hjemmet. Riksrevisjonen påpekte videre hvordan manglende rutiner for oppfølging av blant annet biologiske foreldre utgjorde en stor risiko for at oppfølgingen kunne bli tilfeldig, personavhengig og ulikt prioritert. Dette styrket igjen risikoen for at foreldre ikke blir ivaretatt (Riksrevisjonen 2002-2003).

Bestemmelser gjennom menneskerettslige forpliktelser viser til at utgangspunktet for omsorgsovertakelse er midlertidig. Gjennom oppfølging av foreldrene skal det kontinuerlig vurderes om omsorgen kan tilbakeføres til foreldrene (NOU 2016:16). Videre hevder utvalget i rapporten at barnevernet skal i større grad jobbe for en tilbakeføring av barnet dersom det vurderes som mulig. Dette for å imøtekomme internasjonal praksis om at omsorgsovertakelse skal være i tråd med det overordnede målet om at barnet skal gjenforenes med familien (NOU 2016:16 s. 195). Presiseringen om midlertidighet ble lovfestet i barnevernloven § 4-16 og ble kunngjort for kongen 20. april 2018 (Norsk Lovtidend).

2.2 Barnevernets organisatoriske og juridiske arbeidsgrunnlag

Ifølge NOU (2016:16) er ikke dagens barnevernlov tilpasset utviklingen i dagens bilde av samfunn og familiesyn. Det trekkes frem både endring i familiesammensetning og et økt mangfoldig samfunn som følge av økt globalisering og innvandring. Endringene krever ny og tilpasset kompetanse til samfunnets utvikling (NOU 2016:16 s. 13).

Barnevernet i dag er delt inn i kommunale og statlige ledd. Det kommunale barnevernet har ansvar for den utøvende kontakten til klientene, samt myndighet til å fatte vedtak i enkeltsaker som ikke innebærer tvang i henhold til §§§§ 4-6, 4-8, 4-12, 4-24 (lov om barneverntjenester. Det statlige barnevernet Barne-, ungdoms og familieetaten har ansvar (Bufetat) for å tilby det kommunale barnevernet differensierte og spesialiserte barnevernsinstitusjoner, fosterhjem og spesialiserte tiltak i hjemmet. De har videre ansvar for å kvalitetssikre tiltakene og at tilbudet er tilstrekkelig ut ifra behovet. Bufetat har også ansvar for rekruttering, veiledning og opplæring av fosterhjem (bufdir).

Det kommunale barnevernet er en del av den kommunale forvaltning. I og med barnevernet ikke er tilstede på barnets hverdagslige arenaer som hjem, skole, barnehage, helsestasjoner (med flere) er barnevernet avhengig av at enkeltpersoner eller instanser utøver sin meldeplikt til barnevernet dersom det er knyttet bekymring til et barn. Det ligger en overordnet forventning om at barnevernet skal inn i saker hvor andre instanser kommer til kort eller vegrer seg for å tre inn i. Barnevernets oppgave blir da å gå inn i saken og finne løsninger som skal føre til bedring. På samme tid forventes det at barnevernet skal foreta høyt faglige vurderinger på et forsvarlig nivå (Hansen, 2015).

Barnevernet i Norge er en del av kontrollsystemet i det offentlige og har stor makt og myndighet. Man kan dele ansvaret overfor barn i Norge inn i primær- og sekundæransvar. Foreldre til barn i Norge har det primære ansvaret for barns omsorg, og det offentlige barnevernets ansvar er subsidiert. Offentlige tiltak inn i familier kan bare iverksettes dersom vilkårene i lovbestemmelsene er oppfylt, noe vi også kaller legalitetsprinsippet (NOU 2012:05).

Barnevernloven gir adgang til å kunne iverksette svært inngripende tiltak i familien, men har svært strenge vilkår som skal være oppfylt. Grunntanken i barnevernloven er at det er en stor egenverdi for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre, og også når det er visse mangler ved omsorgen som utøves. I utformingen av barnevernloven har det

biologiske prinsipp stått i front som en grunnpilar i tanken rundt verdien av at barn skal vokse opp hos sine foreldre (Lindboe, 2003. s. 21).

Gjennom barnevernloven § 4-3 vises barneverntjenesten sin *rett og plikt* til å undersøke barnets omsorgssituasjon. Undersøkelsen skal ikke foretas mer omfattende enn formålet sier at er nødvendig. Ut ifra loven kan man tolke formål som det å komme frem til om det er grunnlag for videre barneverntiltak etter barnevernloven § 4-4 (lov om Barneverntjenester).

Å overta omsorgen for et barn som ikke får god nok omsorg og beskyttelse i hjemmet er ikke bare begrunnet i tanken om at barn står i fare for senere problemutvikling, men det begrunnes med barnets rett til beskyttelse fordi barn og barndom har en egenverdi i seg selv (NOU 2012:5, s. 67).

Det er et overordnet mål at barn og dets familie skal gis hjelp i hjemmet. Minste inngripens prinsipp i barnevernloven presiserer at tiltak fra barneverntjenesten ikke skal være mer omfattende enn formålet tilsier. Det presiseres i § 4-3, 2. ledd i lov om Barneverntjenester. Dette betyr at dersom barneverntjenesten finner andre tiltak som kan avhjelpe situasjonen og for eksempel forhindre en plassering, skal det benyttes. Å flytte barnet er aller siste utvei. (Lindboe, 2003). Vilkårene som angår omsorgsovertakelse vises i barnevernlovens § 4-12 a-d;

Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes

tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11.

(lov om Barneverntjenester § 4-12)

I barnevernloven § 4-12 bokstav a om *alvorlige mangler i den daglige omsorgen* til et barn, innebærer det ut fra vilkårene at barnets omsorgssituasjon er uholdbar og den avviker i stor grad. Dette skjerper bestemmelsen når det gjelder graden for hva som blir definert som alvorlige mangler, at man ikke skal gjøre et vedtak om omsorgsovertakelse ut fra at familier har en tidsbegrenset vanskelig periode (NOU 2016:16).

I uttrykket *personlig kontakt og trygghet* gjelder den følelsesmessige kontakten mellom foreldre og barnet, samt den fysiske og psykiske tryggheten (NOU 2016:16, s. 153). Dette betyr alvorlige mangler knyttet til foreldrenes evne til å være sensitiv overfor barnets signaler og følelser, manglende utviklingsstøtte ut fra barnets alder, alvorlige mangler knyttet til barnets behov for å ha voksne trygge personer som skaper stabilitet, struktur og forutsigbarhet i barnets liv.

I barnevernloven § 4-12 bokstav b vises det til alvorlige mangler når foreldrene ikke sørger for at et barn med særlig behov for pleie og hjelp, får denne hjelpen eller opplæring i rett tid. Dette vilkåret forutsetter at manglende foreldrefunksjoner ligger til grunn. Dette ses ut fra samfunnets allmennkunnskap om hva barn trenger av hjelp og behandling, og at foreldrene i disse tilfellene ikke gjør sitt for å skaffe den hjelpen eller behandlingen som barnet åpenbart trenger ut fra dets behov (NOU 2016:16). Dette kan være barn med store behov men som ikke blir henvist til spesialisthelsetjenesten eller andre instanser for å sikre barnet den hjelpen det trenger for å imøtekomme disse behovene. Det kan være barn som trenger medisinsk hjelp men med bakgrunn i religion eller kultur ikke gis adgang til denne hjelpen.

I barnevernloven § 4-12 bokstav c må det være alvorlige mangler knyttet til hvordan barnet blir behandlet i hjemmet. Barnet blir utsatt for mishandling eller annen type overgrep av alvorlig karakter (Ibid).

I barnevernloven § 4-12 bokstav d er en sannsynlighetsvurdering og en fremtidsvurdering for barnets kommende omsorgssituasjon dersom barnet forblir i hjemmet. Sannsynligheten for at barnet blir utsatt for skade (Ibid).

Vilkårene i barnevernloven § 4-12 bokstav a-c er en her og nå vurdering omkring barnets omsorgssituasjon. Bokstav d, blir en vurdering av hva som kan skje med barnet og dets utvikling ved å forbli under foreldrenes omsorg altså en fremtidsvurdering (Ibid).

Om en omsorgsovertakelse er nødvendig, skal vurderes ut ifra hensynet til barnets beste i henhold til § 4-1 i Lov om barneverntjenester;

Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen (lov om Barneverntjenester).

Vedtak om omsorgsovertakelse begjæres for Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Fylkesnemnda er en statlig domstols lignende nemnd som består hovedsakelig av jurister som nemndledere, samt sakkyndige og alminnelige medlemmer i hver enkelt sak (bufdir). Kommunen og foreldrene utgjør partene med sine respektive advokater og møtes til rettslig forhandling. Dersom Fylkesnemnda fatter vedtak om omsorgsovertakelse, overtar det offentlige omsorgen for barnet og har dermed omsorgsansvaret for barnets utvikling videre. Foreldre som har mistet omsorgen for sine barn, har fortsatt foreldreansvar (barnelova) og innehar vergerollen overfor barna sine. Barneverntjenesten må da begjære egen innstilling (Barnevernloven § 2-1, b og c) til Fylkesnemnda om fratakelse av foreldreansvar jamfør lov om Barneverntjenester § 4-20, 1.ledd.

Barnevernets plikt til å følge opp biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse har vært presisert i lovverket siden 1992. I 2006 tredde det i kraft en fornying av § 4-16 (lov om Barneverntjenester) hvor barnevernets selvstendige ansvar ble presisert, for å gi oppfølging til foreldre som har blitt fratatt omsorgen (Ot. Prp.nr.64 2004-2005). Rapporten viste til barnevernets selvstendige plikt til å hjelpe foreldrene som har mistet omsorgen for sine barn, ut fra et hjelperperspektiv med tanke på at foreldre er i en sårbar og vanskelig situasjon etter at barnet er plassert. Det vises da til barnevernets oppgave å kople andre instanser på, som kan være til hjelp for foreldrene. I høringsutvalget ble det problematisert at det i enkelte saker kan være store konflikter mellom barnevernet og foreldrene og at det da er mer hensiktsmessig at andre instanser har oppfølgingen med foreldrene.

Det er kjent at de fleste barn har et behov for å holde kontakten med sine biologiske foreldre med hensynet til deres identitetsfølelse og sosiale trygghet og tilknytning (Falch-Eriksen, 2016, s. 30). Barnets biologiske foreldre skal ikke bli overlatt til seg selv etter en omsorgsovertakelse dersom de ikke ønsker det selv. De har krav på oppfølging i form av faglig veiledning og oppfølging, og oppfølgingsansvaret gjelder så lenge barnet er plassert. Det kommunale barnevernet skal til enhver tid ivareta de rettighetene og behovene som foreldrene har. Oppfølgingen av biologiske foreldre er en viktig del av norsk barnevernpraksis ut fra en erkjennelse og kunnskap om at foreldre blir satt i en sårbar og vanskelig situasjon når omsorgen fratras (Ot. Prp. nr. 64 2004-2005). Oppfølgingen kan videre handle om å hjelpe foreldrene til å komme i kontakt med andre hjelpeinstanser og har et formål om å bedre foreldrenes levekår (bufdir).

Barnevernpanelets rapport i 2011 la fram forslag for å styrke foreldreoppfølgingen etter omsorgsovertakelse. Et av forslagene var å tilby en støtteperson som det offentlige betalte for. Formålet med denne støttepersonen var å være der for foreldrene med fokus på samtaler med foreldrene så lenge barnet var plassert utenfor hjemmet, samt at foreldrene kunne ha med støttepersonen i møter og bruke som bistand i kontakt med øvrig hjelpeapparat (Barnevernpanelet).

I Stortingsrapporten 2012:5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling* som ble utarbeidet av Raundalen- utvalget, ble oppfølgingsansvaret tydeliggjort. Ansvaret skulle forbli så lenge vedtak om omsorgsovertakelse ble opprettholdt. Utgangspunktet for oppfølgingen skulle være ut ifra hva foreldrene ønsket av oppfølging og deretter tilby tiltak eller henvise til andre instanser som kunne være til hjelp og støtte for foreldrene. Variasjonen i type oppfølging som barneverntjenesten gav foreldre ville variere fra sak til sak (NOU 2012:5). I en nyere NOU rapport (2016:16) vises det til behovet for en tydeligere og mer spisset ansvar for barnevernet å følge opp foreldre etter omsorgsovertakelse. Som et ledd i dette har familievernkontorets rolle blitt synliggjort. Foreldre som blir fratatt sine barn til offentlig omsorg, står i enkelte saker i stor konflikt til barneverntjenesten. Familievernkontorets rollevurdert som en mulig bidragsyter til oppfølgingen av foreldre med formål om å dempe konflikter, samt gi et selvstendig tilbud til foreldrene som ikke står i koalisjon til barnevernet (NOU 2016:16 s. 195-196).

2.3 Saksbehandler i barneverntjenesten

En saksbehandler i barneverntjenesten kan i dag oppleve å stå i et krysspess både blant involverte parter som de jobber med i det daglige, men også organisatoriske og politiske føringer, innstramminger og strukturelle endringer. Fokuset i arbeidet er stadig i endring. Politiske føringer (NOU 2012:5; NOU 2016:16) og påtrykk fra ulike organisasjoner er med på å påvirke hvordan barnevernet skal se ut og utøve sitt mandat. Barnevernet har en av de vanskeligste oppgavene i samfunnet og er avhengig av tillit fra befolkningen (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

Hasenfeld (2010) beskriver sosialarbeideren som utøveren av velferdspolitikken i et samfunn. Som barnevernansatt er man utøver av den velferdspolitikken et land fremmer, som igjen legger føringer for utøvelsen. Regler og reguleringer vil påvirke spillerommet og rammene til en barnevernansatt i møte med foreldre Sandfort (2000, s. 742 gjengitt i Hasenfeld, 2010 s. 152 (egen oversetting)) peker på hvordan sosialarbeideren selv må utøve egne vurderinger og utvikle sine egne strategier opp mot sitt arbeid i feltet. Videre hvordan administrative regler kan utnyttes innenfor loven, hvordan utføre standard arbeid og hvordan imøtese brukere. Sosialarbeiderens egne verdier, holdninger og tidligere erfaringer vil påvirke hvordan den enkelte implementerer og iverksetter velferdspolitikken i sitt arbeid på sin arbeidsplass. Dette vil igjen bety at det vil være store variasjoner ut fra disse faktorene i hver enkelt tjeneste innad i et samfunn (Hasenfeld 2010).

Arbeidsfeltet til en saksbehandler vil gjennom lovverket og politiske føringer gi retningslinjer for hva som skal romme arbeidsområdet til saksbehandleren. Ut fra det sentrale lovverket barnevernet jobber etter (lov om Barneverntjenester § 1-1 om lovens formål og § 1-3 om *hvem loven gjelder for*) belyses saksbehandlerens kjernefokus. Å jobbe for gode omsorgsvilkår hos alle barn og unge under 18 år, rettes også arbeidsformer som krever samarbeid med instanser og enkeltpersoner hvor alle har sitt syn og sine meninger ut fra sin kompetanse, erfaringer og perspektiver (Hansen, 2015). Saksbehandleren i barneverntjenesten mottar og skal håndtere opplysninger og informasjon som skal danne vurderingsgrunnlaget for behovet til det enkelte barnet. Med lovens formål i front skal saksbehandleren imøtekomme de involverte sine hensyn og ønsker/rettigheter med barnets beste i fokus.

Höjer, Sallnäs & Sjöblom (2012) peker på barnevernets dobbeltrolle. Balansen mellom støtte og myndighetsutøvelse er balansen mellom å ikke agere for tidlig, men òg ikke for sent. Det vanskelige arbeidet som utreder og behandler, og samtidig et organ som kan utøve tvang setter barnevernsansatte i en sammensatt rolle. Barnevernets arbeid er i tillegg i stor grad skjønnsvurderinger som vil føre til ulike vurderinger og beslutninger fra tjeneste til tjeneste (Höjer, Sallnäs & Sjöblom, 2012; Hasenfeld, 2010).

Som saksbehandler med arbeidsoppgaver knyttet til barn plassert utenfor hjemmet har saksbehandler barnet, foreldre og fosterhjem/institusjonen som nærmeste samarbeidsparter. I tillegg kommer skole, barnehage, besøkshjem, spesialisthelsetjenesten og andre tiltak eller institusjoner knyttet til hvert enkelt barn ut fra individuell utvikling og behov. Oppfølgingen av foreldre har et tredelt formål ifølge Bunklholdt & Kvaran (2015). Oppfølgingen kan inneholde hjelp til foreldre slik at de blir i stand til å ivareta omsorgen for barnet igjen. Oppfølgingen kan for det andre inneholde samarbeid mellom foreldre, fosterhjem og barnevern og for det tredje kan oppfølging innebære hjelp og veiledning til innvandrerforeldre. Dette med bakgrunn i mulige behov for kunnskap om det norske samfunnet, kultur og barnevernet, særlig i forbindelse med når barn blir plassert utenfor hjemmet (ibid).

Utviklingen av barnevernet har oppover årene gått gjennom ulike endringer i takt med samfunnsutviklingen hvor enkeltindivider har fått en styrking av rettssikkerhet. Siden 1950 har samfunnets syn på barnet og foreldre endret seg, og dermed ført til en endring i barneverntjenestens virke. Dette gjelder særlig barnets rettssikkerhet. Fra å se på barns problemer som et resultat av mangler hos barnet, har synet blitt overført til at barns problem er et speilbilde av foreldrenes mangler. Dermed ble det foreldrenes mangler som ble fokuset til barnevernet. Forskjellige tiltak ble satt i gang i barneverntjenesten med formål om å oppdra og behandle foreldrene til å klare å utføre sitt foreldreskap best mulig (Ericsson, 1996). Foreldrenes rettssikkerhet i barnevernssaker vises ved grunnprinsippene om det biologiske prinsippet og minste inngripensprinsipp. Bestemmelsene knyttet til dette vises i blant annet §§§ 4-3, 4-4 og 4-16 i lov om Barneverntjenester.

2.4 Barnevern eller foreldrevern?

Barnevernet skal jobbe med barnet i sentrum tydeliggjør Kvello (2010) og benytter begrepet *lojalitetshierarki* (s. 18) og tydeliggjør at barnevernets utgangspunkt er barnet. Barnets interesser må gå foran foreldrene når barnets behov og interesser er motstridende til foreldrene. Fokuset til barnevernet må holdes der, og ikke et forsøk på å skape en *vinn-vinn-situasjon* hvor alles hensyn blir imøtekommet og kompromissene seirer (Ibid s. 18).

I 2015 endret stortinget § 4-4 om *frivillige hjelpetiltak* i hjemmet. Endringen innebar at foreldrene kunne bli pålagt hjelpetiltak ut fra vurderinger vedrørende barnets behov for bedring av omsorgssituasjonen. I § 4-3 om barneverntjenestens undersøkelsesplikt vises det hvordan foreldre ikke kan *motsette seg at en undersøkelse som nevnt i første ledd blir gjennomført ved besøk i hjemmet* (lov om barneverntjenester). Dette har vært styrkende for barnets rettssikkerhet som i noen tilfeller går på tvers av «foreldrenes beste».

Forsknings- og utviklingsprosjektet *Det nye barnevernet* (NF – rapport nr. 8/2009) peker på gjennom sine funn at barnevernet kan karakteriseres *som en familieorientert tjeneste som svarer på behov hos barn og foreldre* (s. 6). Barnevernet server hjelp til hele familier med tiltak som er av forebyggende karakter. Videre viser forskning at fokuset i undersøkelsesfasen i stor grad er foreldreorientert hvor kontakten i hovedsak er med foreldrene og ikke med barnet. Dette fokuset snur når barnet plasseres ut av hjemmet (NF-rapport 8/2009).

Fra 1980-tallet økte forskningen omkring utsatte barn og unge med fokus på at barns rettssikkerhet måtte styrkes. Foreldrevernet og det biologiske prinsippet lå sterkt i politikken, og det ble stilt spørsmål til det manglende fokuset på barnet i utøvelsen av beslutninger som gjaldt barnet (Ericsson, 1996).

2.5 Familievernkontoret sin rolle

Familievernkontoret arbeider ut fra Lov om barn og foreldre som omhandler foreldreansvaret. Lov om familievernkontorer lovfester organiseringen og tilbudene til landets familievernkontor (Bufdir). Det som skiller barnevernet og familievernkontorenes rolle når det gjelder oppfølging av foreldre, er at barnevernet har en plikt ut fra loven om å følge foreldrene opp, mens familievernkontorene kan *tilby*

foreldrene oppfølging. Familievernets utgangspunkt i kontakten med foreldrene er at foreldrene selv oppsøker kontorene med et frivillig ønske om bistand, hjelp og oppfølging (Falch-Eriksen, 2016).

Tilbudet til kontorene er varierte. Mekling mellom foreldrene ved separasjon eller brudd i samboerskap dersom foreldrene har ansvar for barn, råd og veiledning til partnere og tidligere partnere, samtaler rundt foreldresamarbeid eller familieproblemer. Ulike gruppetilbud og oppfølging av familier eller enkeltpersoner som har det vanskelig. Familievernkontorene driver med ulike kurs og er også tilknyttet oppfølging og tilbud knyttet til vold i familien. Familievernkontorene er statlig og ligger under Barne- og familiedirektoratet. Man kan ta direkte kontakt og er ikke i behov for henvisning (bufdir).

I barnevernpanelets rapport fra 2011 var panelets andre forslag å tilby foreldre såkalte *foreldrehus*. Disse husene skulle være tilknyttet familievernkontorene med fokus på råd og veiledning til foreldre. Dette forslaget har ikke blitt realisert. Rapporten har likevel synliggjort og tydeliggjort behovet for at foreldrene som mister omsorgen for sitt barn i større grad skal få hjelp og støtte ut fra sine individuelle behov (Barnevernpanelet).

I 2013 foreslo Barne- og likestillingsdepartementet at familievernkontoret skulle overta ansvaret for oppfølgingen av foreldre som hadde barn plassert utenfor hjemmet. (Prop 106 L. 2012/2013). Det har de siste årene vært et økende fokus på familievernkontoret sin rolle som aktør overfor foreldre som har mistet omsorgen for sine barn.

Kunnskapsgrunnlaget om familievernets rolle i Nova – rapport (9/16) er en del av et utviklingsarbeid i Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. Formålet er å få i stand en praksis i Norges familievernkontorer med den hensikt å kunne gi oppfølgingstjenester til foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn (Falch-Eriksen, 2016).

2.6 Oppfølging – hva menes med det?

I NOU 2016:16 foreslår utvalget en endring i lovteksten i barnevernloven § 4-16. Dette med det overordnede målet om at alle plasseringer er midlertidige og at barneverntjenesten dermed har en plikt til å følge med på foreldrenes utvikling for å vurdere om vilkårene for tilbakeføring av barnet kan gjennomføres. Oppfølgingen av

foreldre etter omsorgsovertakelse skal styrkes. EMD legger føringer på myndigheter i medlemsland til jevnlig å undersøke om barn som er plassert vekk fra sin biologiske familie, kan tilbakeføres. Staten må tilrettelegge for å sette inn hjelp og tiltak som gjøre foreldrene i stand til å igjen ivareta sine barn. Dette med mindre disse tiltak kan gjøre skade på barnets helse og utvikling (NOU 2016:16, s. 195). Dette vil føre til at veiledning og metodiske tiltak skal i større grad inn mot foreldre som har mistet omsorgen og at saksbehandlere skal jobbe aktivt for å styrke foreldreferdigheter med tanke på en tilbakeføring. Med dette dukker det opp mange dilemmaer og spørsmål til saksbehandleren om hvor hensynet skal vektlegges.

Lovendringen i barnevernloven § 4-16 lyder som følgende (uthevede tekst er nye tilføyinger i loven);

*Barneverntjenesten har etter omsorgsovertakelsen et fortløpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet; herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene. **Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet.** Barneverntjenesten skal, der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken. Barneverntjenesten skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. **Der hensynet til barnet ikke taler imot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet jfr. § 4-21.***

Første tilføring i lovteksten som omhandler vurderingen om ytterligere tiltak eller endringer i barnets situasjon, omhandler barneverntjenestens plikt til å følge opp om plasseringen fungerer etter sitt formål og at barnet får den hjelpen og omsorgen etter utvikling og behov, ut fra hva Fylkesnemnda sitt vedtak la til grunn. Saksbehandleren skal arbeide og følge opp ut fra det overordnede mål om barnets beste og ut fra det gjøre nødvendige endringer i barnets situasjon.

Andre tilføring i lovteksten om å legge til rette for en tilbakeføring av barnet til foreldrene, synliggjør en styrking av det biologiske prinsipp og hvordan barneverntjenesten aktivt skal arbeide for å tilbakeføre barnet til sine biologiske foreldre om det er til barnets beste. Denne tilføringen er grunnfestet i EMD artikkel 8 barnets rett til å bevare sin identitet (1989). Dette innebærer en oppfølging knyttet mot å styrke

kjennskapen mellom barn og foreldre slik at den biologiske identiteten skal opprettholdes.

I 2009 skrev Tor Slettebø en veileder på bestilling fra Barne- og likestillingsdepartementet (bufdir) som omhandlet oppfølging av foreldre med barn og ungdom plassert utenfor hjemmet. Veilederen ble skrevet på bakgrunn av hans doktorgradsavhandling om foreldrenes medbestemmelse i barnevernet (Slettebø, 2008).

Ut fra veilederen (2009) er formålet med oppfølging av foreldre ut fra to retninger som utgangspunkt. Den ene er oppfølging til foreldre med den hensikt og mål om at foreldrene skal bygge opp sin omsorgskompetanse for å kunne ha omsorg for barnet igjen. Dersom det i vedtak fra Fylkesnemnda ligger føringer på at plasseringen er kortvarig, vil oppfølgingens hovedfokus rettes mot å sette inn tiltak som styrker omsorgskompetansen til forelderens, hjelp til foreldrene knyttet til å bedre sin livssituasjon, samt hyppig samvær med barnet for å opprettholde relasjon og kontakt ihht lov om Barneverntjenester § 4-19 (Slettebø, 2009). Det andre er oppfølging knyttet opp mot at barnet skal vokse opp i fosterhjemmet og det ikke er tenkt tilbakeføring. Da vil formålet med oppfølging å bistå foreldrene med bearbeiding av sorg og tap over at barnet er plassert vekk. Oppfølgingen vil da blant annet inneholde fokus på å gi støtte og hjelpe foreldrene til å mestre egen hverdag som foreldre på avstand, sikre opprettholdelse av kontakt mellom foreldre og barnet, skape samarbeid og anse foreldrene som en ressurs inn mot barnet (Ibid).

2.6.1 Barnevernet i dag

Utviklingen av det biologiske prinsipp i barnevernloven har gjennom NOU 2016:16 fått en styrking. Nye bestemmelser ansvarliggjør og forplikter barneverntjenesten i større grad til å *respekttere og samarbeide* med foreldrene (§ 1-7) som er i kontakt med barnevernet. Barnevernloven § 4-9 har fått en ytterligere 5.ledd hvor barneverntjenestens plikt til å følge nøye med på foreldrenes utvikling i forbindelse med vedtak truffet etter § 4-8 (lov om Barneverntjenester). I § 4-16 tydeliggjøres bestemmelsen om at separasjon mellom barn og foreldre skal være midlertidige og forplikter barneverntjenesten til å aktivt sette foreldrene i stand til å kunne ta vare på barnet sitt igjen. I tillegg synliggjøres foreldrenes rett om individuell oppfølging etter en omsorgsovertakelse (lov om Barneverntjenester).

Forskning (Slettebø, 2008, Moldestad & Skilbred 2010, Höier 2011, Smeeton & Boxall, 2011) viser behov for forbedringer vedrørende selvstendig oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Forskningen som nevnt overfor viser også mangler i barnevernets involvering av foreldrene og at foreldre i sårbare situasjoner blir nedprioritert av barnevernsansatte.

Regjeringens *Kompetansestrategi for kommunalt barnevern 2018-2024* legger de neste årene føringer om et mer kompetent barnevern. Styrking i utdanningen, økt fokus på videre- og etterutdanning av ansatte og metodiske verktøy spisset mot et forebyggende arbeid for å hindre at barn må plasseres ut av hjemmet.

De siste 10 årene har barnets stemme og medvirkning i sin egen sak vært på dagsorden gjennom Forandringsfabrikkens arbeid. Barnevernproffene har siden 2008 arbeidet med å innhente informasjon og innflytelse om barnets opplevelse av sin kontakt med barnevernet. Barnevernproffene formidler kunnskap og informasjon til kommunalt og statlig barnevern og gir råd til politiske departement. Forandringsfabrikken har innenfor de ulike fagområde publisert bøker og magasiner hvor fokuset innenfor barnevern har vært å synliggjøre barnets stemme i kontakten med barnevernet. Innspill til hvordan barnevernet kan gi barnet en tryggere opplevelse av kontakten, samt innspill og råd knyttet til blant annet fosterhjem, samvær og institusjoner (forandringsfabrikken).

Organisasjonen for barnevernforeldre (OBF) jobber for å fremme foreldrenes perspektiv i barnevernet. Slettebø (2008), Moldestad & Skilbred (2010), Ellingsen (2007) er noen av studiene som har bidratt til å dokumentere manglende foreldrefokus i kontakten med barneverntjenesten. OBF arbeider med å øke foreldrenes rettssikkerhet i kontakten med barneverntjenesten og for synliggjøre at foreldrene må se på som viktige ressurser og samarbeidspartner opp mot barnet enten det bor hjemme eller ikke (barnevernsforeldre).

Den tredje sentrale stemmen i barnevernets arbeid med barn plassert utenfor hjemmet er fosterhjem. Fosterhjem er barneverntjenestens forlengende arm, som utøver av offentlig omsorg. Barneverntjenesten har ansvar for å skaffe barn som ikke kan bo hjemme, et alternativt hjem som kan gi barnet den omsorgen den trenger ut ifra den enkeltes behov. Både statlig og kommunalt barnevern rekrutterer og godkjenner hjem som vil ta på seg oppdrag som fosterhjem (bufdir). Norsk fosterhjemsforenings arbeid knytter seg nå til å styrke fosterhjemmets rettigheter gjennom loven. I et leserinnlegg i av Harberg og Tønder (2017) i Stortingets familie- og kulturkomite (Høyre) belyses

behovet for en styrking av fosterforeldrenes rettigheter. Dette med det formål om at flere vil ta på seg rollen som fosterforeldre. Høye ønsker at fosterforeldre skal få delvis partsrettigheter. Dette for å sikre en verdifull stemme inn i barnevernssaken, samt at fosterforeldre skal oppleve større involvering i barnet de utøver omsorg for (Harberg & Tønder, 2017).

Oppsummert kan vi se at familie- og velferdspolitikken endres i takt med politiske styringsmakter og forskningsfelt. Ansatte i barneverntjenesten skal balansere hjelp og kontroll og samtidig skape og opprettholde tillit blant befolkningen. Styrende verdier i samfunnet kan sette prinsippene om barnets beste og det biologiske prinsipp opp mot hverandre i form av om vektskålen skal legges mot foreldrene eller barnet. I de fleste sakene vil disse prinsippene ikke gå på tvers av hverandre. I de sakene hvor barnets beste må gå forbi foreldrenes ønsker, vil barnevernets tillit fra foreldrene settes på prøve.

2.7 Tidligere forskning

Ut ifra mine søkeresultater har jeg funnet lite forskning som knyttes direkte opp mot saksbehandlerperspektivet i oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Jeg har benyttet ulike søkemotorer og kan nevne Oria, Google Scholar, Lovdata og Idunn. Jeg har brukt søkeord som *oppfølging*, *barnevern*, *medvirkning-barnevern*, *oppfølging-foreldre-barnevern*, *foreldre-medvirkning-barnevern*, *saksbehandler-oppfølging-barnevern*. I tillegg har jeg søkt etter litteratur fra universitetsbibliotekets utvalg. Jeg har også lest tidligere publiserte masteroppgaver og doktoravhandlinger og sett etter relevant litteratur og publikasjoner som jeg kunne benytte inn i min studie. Ut fra disse søkene har jeg funnet flest studier og publikasjoner knyttet til foreldrenes opplevelse og medvirkning i kontakten med barnevernet (Slettebø 2008; Moldestad & Skilbred 2010; Höier 2011; Ellingsen 2007; Smeeton & Boxall, 2011; Angell, 2007; Studrød, Willumsen, Ellingsen, 2012). Jeg har funnet en masterstudie knyttet til oppfølging av foreldre fra saksbehandlers ståsted (Tangnes, 2011), samt studier knyttet til belastninger ansatte i barneverntjenesten opplever i sin arbeidshverdag (Håland & Bø 2015, Børnes, 2016). Annen forskning har omhandlet blant annet beslutningstaking i barnevernssaker (Christiansen 2011), og kompetanse i barnevernet (Hansen 2015, Heggen, Jørgensen og Rød, 2013).

Selv om de fleste studiene jeg fant i mine søk om foreldreoppfølging i barneverntjenesten hadde foreldreperspektivet, har jeg valgt å ta dette med i denne studien. Dette for å belyse foreldrenes perspektiv opp mot mine funn. Foreldreperspektivet er sentralt som et brukerperspektiv opp mot min problemstilling og studie.

Unlike innate raw material, people do react and response to the processes they experience, and by doing so, they influence what happens to them in the organisations. In a broader sense, clients through their self-representations and their responses to workers also affect how the workers structure their daily routines

(Hasenfeld, 2010. s 12, gjengitt i Christiansen, 2011, s. 49).

2.7.1 Nasjonal forskning

Silje Njarde Tangenes skrev i 2011 masteroppgave om oppfølging av foreldre. Hennes tilnærming var intervju med saksbehandlere i kommunalt barnevern. Hennes funn viste at saksbehandleren har stor påvirkningskraft for hvordan oppfølgingen av biologiske foreldre ble gjennomført. Den relasjonen som saksbehandleren fikk til foreldrene, kunne gi store utslag på samarbeidet. At barnet og foreldrene ble sett på som to parter i samme sak, viste seg å ha innvirkning for saksbehandlerens måte å ha en helhetlig oppfølging med både barnet og foreldrene. En omsorgsovertakelse fører til at kontakten mellom barnet og foreldrene distanseres. Delingen av barnet og foreldre kunne være med på styrke foreldrenes samarbeidsproblemer med barneverntjenesten (Tangen, 2011). Funnene peker også på hvordan tid og tilgjengelige ressurser hadde innvirkning på oppfølgingen. Manglende rutiner innad i den enkelte barneverntjenesten hemmet oppfølgingen av foreldre. Informantene i studien pekte på at den enkelte saksbehandler i stor grad måtte utarbeide individuelle rutiner i kontakten og oppfølgingen med foreldrene, og at det var få retningslinjer på hvordan oppfølgingen skulle utføres. Informantene hadde klare meninger om hva foreldrene hadde av utfordringer og behov, men at på grunn av tidspress og manglende ressurser, ble dette nedprioritert. Fokuset lå i oppfølgingen av barna, som da førte til at foreldrene sine behov kom bakerst i prioriteringslisten. Tangen (2011) oppsummerte sin studie med at gjennomføringen, innholdet og interne rutiner for oppfølgingen av foreldre, ble avgjort av den enkelte saksbehandler. Hun drøftet om stor grad av ansvar på saksbehandleren istedenfor føringer fra ledelsen kunne være positivt for arbeidet med oppfølgingen. Dette med

tanke på at det økte saksbehandlerens fleksibilitet til å imøtekomme det foreldrene selv så som sitt oppfølgingsbehov.

Siriana Håland og Anita Bø skrev i 2015 en masteroppgave om ivaretagelse av ansatte i barnevernet. Studien var kvalitativ, hvor tidligere saksbehandlere og ledere ble intervjuet om belastninger de opplevde i sin jobb som ansatte i kommunalt barnevern og som førte til at de sluttet. Syv tidligere saksbehandlere og tre ledere i kommunalt barnevern ble intervjuet med fokus på hvilke belastninger de opplevde i arbeidet sitt, hva disse belastningene gjorde med dem over tid og hva som kunne være med på å forebygge eller redusere slike belastninger. Funnene i studien viser at ved at ansatte jevnt over presset seg mer enn det de egentlig maktet, som igjen førte til fysiske og psykiske symptomer. Disse symptomene resulterte i plager som fulgte dem selv etter at de sluttet i arbeidet i barnevernet. Ytre press på ansatte i kommunalt barnevern og manglende intern oppfølging og veiledning til den enkelte ansatte var belastninger som førte til at ansatte sluttet.

Ingunn Ellingsen foretok en studie i 2007 om hvordan mødre som hadde mistet omsorgen for sine barn opplevde oppfølgingen fra barneverntjenesten. Gjennom en kvalitativ studie intervjuet hun 8 mødre som hadde mistet omsorgen for sine barn. Studien viste at mødre som var enig i omsorgsovertakelsen hadde en bedre opplevelse av oppfølgingen enn dem som ikke var enig. Dersom barnet hadde diagnoser, utgjorde det en forskjell i mødrenes opplevelse av kontakten med barnevernet. Begrunnelsen lå i at diagnoser utgjorde årsak til den vanskelige omsorgsoppgaven og at mødre dermed ikke satt igjen og følte seg som dårlige mødre og hadde ei heller den opplevelsen av at barneverntjenesten så på dem som dårlige mødre. Det var entydig enighet blant mødre som ikke var enig i omsorgsovertakelse at de satt igjen med en opplevelse av at de ikke fikk eller hadde fått oppfølging av barneverntjenesten. Deres opplevelse var at barnevernet kun hadde fokus på samvær og ikke på mødrenes behov på hjelp i den situasjonen de var i. Studien viste at mødre opplevde stor sorg og skam rundt det å ha «mistet» et barn til offentlig omsorg og at deres sorg var et «ikke-tema» i kontakten med barneverntjenesten. Det at barnevernet hadde barnet i fokus mente mødre at gjorde det vanskelig for saksbehandler å gi god oppfølging til foreldrene. Det ble trukket frem at mødre opplevde behovet for oppfølging sterkest i starten av tiden etter omsorgsovertakelsen for så at det avtok med tiden. Det var et mønster i

utsagnene til mødrene at de opplevde det som vanskelig å ta imot hjelp fra en instans som hadde tatt fra dem barnet deres (Ellingsen 2007).

Tor Slettebø avga sin doktorgradsavhandling i 2008 om foreldres medbestemmelse i barnevernet hvor han forsket på foreldre sine erfaringer knyttet til individuell og kollektiv medvirkning i sin kontakt med barnevernet. Slettebø intervjuet 21 foreldre som hadde hatt ulik kontakt med barnevernet. Foreldrene hadde til sammen 36 barn plassert under barnevernets omsorg. Et av hovedfunnene i studien viste at de fleste foreldrene opplevde å være fornøyd med kontakten med barneverntjenesten, men at de hadde lite innflytelse på det som ble bestemt og det som ble gjort. I tillegg viser studien at faktorer som var med på å fremme foreldrenes opplevelse av medvirkning, var det av sentral betydning den relasjonen som fremkom mellom saksbehandler og foreldrene i kontakten. Studien viste at foreldrenes opplevelse av å få informasjon av barnevernet var vanskelig for dem å svare på da de var usikre på hva som var nok informasjon og hva slags informasjon de egentlig hadde krav på å vite. Gruppen med foreldre som hadde mistet omsorgen for sine barn var minst fornøyd med kontakten med barneverntjenesten. Foreldrenes oppfatning av kontakten med barneverntjenesten var negativ og omhandlet savnet etter tilgjengelighet, mye utskifting av saksbehandlere, at saksbehandlerne ikke tok seg tid til å bli kjent verken dem som foreldrene, barna deres eller hverdagen. De etterlyste ydmykhet fra saksbehandlere, og de opplevde at det var store forskjeller på hvordan de ble møtt av hver enkelt saksbehandler og hvordan deres konkrete sak ble håndtert. Noen av funnene viste at mange av foreldrene opplevde i første omgang at barnevernet var en veldig lukket organisasjon og det var vanskelig for foreldrene å vite hva slags informasjon de hadde krav på og at de manglet kunnskap om dette (Slettebø 2008).

I 2012 ble det gjennomført undersøkelse om foreldrenes opplevelse av kontakten med barnevernet (Studsrød, Willumsen & Ellingsen, 2012). Formålet med studien var å få frem foreldrenes kognitive og emosjonelle opplevelse av kontakten, samt sammenligne tidligere forskning knyttet til samme tema. Det ble foretatt spørreundersøkelse hvor 697 foreldre responderte gjennom en spørreundersøkelse. Resultatene viser variasjoner av fornøydhet fra foreldrene i kontakten med barnevernet. Det som var fremtredende i beskrivelsene av de foreldrene som var tilfredse med kontakten, var relasjonen til saksbehandler, egenskaper hos saksbehandleren og opplevelsen av å bli hørt og respektert. For foreldrene var det viktig å få nok informasjon og at informasjonen ble

gitt på en forståelig måte. I saker hvor foreldrene opplevde at de ble dårlig og urettferdig behandlet av saksbehandler, trakk frem mangel på anerkjennelse og medfølelse hos saksbehandler. Foreldrene opplevde at saksbehandler snakket usant, at de ble diskriminert og at deres meninger ikke betydde noe. Foreldrene opplevde at saksbehandleren allerede hadde gjort opp sine meninger før samtaler med foreldrene.

Anne Marie Teilgård skrev i 2013 masteroppgave om foreldrenes opplevelse av oppfølging fra barneverntjenesten. Hun intervjuet 9 foreldre med fokus på foreldrenes opplevelse av den oppfølgingen de fikk av barneverntjenesten etter omsorgsovertakelse. I tillegg rettet hun fokus på de allerede eksisterende hjelpetiltak som familier med hjelpetiltak inne, kan få tilbydd og om disse tiltakene kunne benyttes til foreldre som hadde mistet omsorgen. Hennes funn hentyder en klar retning om at oppfølgingen foreldrene får fra barneverntjenesten ikke er god nok. Informantene fortalte om uærlighet, falskhet, maktmisbruk, at foreldrene ikke ble hørt på eller følte at de fikk anledning til å medvirke i egen sak. Hennes studie var delt opp og jeg vil presentere noen funn fra hennes analyse knyttet til hvordan foreldrene opplevde oppfølgingen fra barneverntjenesten etter omsorgsovertakelse. Funnene viste at det var mange ulike opplevelser av oppfølgingen fra barneverntjenesten. Noen var fornøyde og noen var ikke fornøyde. Flere av informantene ønsket ikke kontakt med barneverntjenesten og mottok nødvendig informasjon gjennom fosterhjemmet eller advokat. De begrunnet dette valget med at de i tidligere kontakt med barnevernet hadde svært dårlig erfaring med oppfølgingen. Informantene nevnte og hvordan de følte seg tilsidesatt, barnevernets maktbruk, mangel på informasjon, saksbehandlerskifter, at fosterhjemmet ble prioritert foran dem og at de var redd for å bli straffet om de stod opp for meningene sine. Informantene i studien ble spurt om hva de savnet i oppfølgingen. Informantene pekte på at de følte seg overlatt til seg selv etter omsorgsovertakelsen var gjennomført. De ytret ønske om at noen utenfra hadde tilbud til dem om hjelp og støtte i denne tiden. Informantene savnet mer informasjon om barna sitt liv og hvordan det gikk med dem. Informantene opplevde å ikke bli tatt på alvor og at de ikke fikk medvirke i barnets liv. Informantene ønsket seg fellesskap i form av gruppetilbud og veiledning. De ønsket også mer omsorg og kjærlighet i oppfølgingen og kontakten med saksbehandleren.

Moldestad og Skilbred (2008) studerte relasjonen mellom foreldre og saksbehandlere i barneverntjenesten hvor barnet var plassert i fosterhjem. De intervjuet 20 foreldre som hadde til sammen 36 barn plassert i fosterhjem. Funnene i studien viser at majoriteten

av foreldrene hadde en negativ oppfatning av samarbeidet med barneverntjenesten. Foreldrene opplevde at barneverntjenesten i liten grad viste forståelse for påkjenningen som foreldrene ble utsatt for ved å bli fratatt sine barn. Foreldrene opplevde at de ble glemt fra barneverntjenestens side, og at fokuset til saksbehandlerne var barnet og fosterforeldrene. Det å gi foreldrene støtte og anerkjennelse kunne være med på å redusere traumeopplevelsen til foreldre og igjen være med og skape et bedre samarbeid mellom foreldrene og barneverntjenesten.

I NOVA rapporten (nr 9/16) kartlegges familievernkontoret sine tilbud til foreldre med barn plassert utenfor hjemmet, samt en kunnskapsutvikling for å ruste familievernkontorene opp til å tilby hjelp av høy faglig kvalitet til denne gruppen. Rapportens formål var å diskutere fagutviklingen knyttet til hvordan møte foreldrene ut fra deres behov i tiden etter at barnet deres er plassert bort og de har mistet daglig omsorg. Rapporten viser til tre momenter som foreldrene må stå i, i tiden etterpå. 1) *krise*, 2) *behov for bistand til å mestre sitt nye liv* og 3) *hjelp til å utvikle og endre omsorgskompetanse dersom dette er ønskelig*. I tillegg er det et formål med rapporten om å bidra som kunnskapsgrunnlag for organiseringen av et nytt norsk familievern (Falch-Eriksen, 2016, s. 13). Falch-Eriksen er tydelig på at kommunalt barnevern mangler metoder i oppfølgingen av foreldre, og det er ønskelig at familievernkontorene kan benyttes som en henvisende instans fra barneverntjenestene. Tilbudene som familievernkontorene tilbyr er frivillige og familievernet må tilpasse brukertilbudet med et utgangspunkt i at de som tar imot tilbud, har et ønske om mestringsfølelse og endring.

2.7.2 Internasjonal forskning

Ingrid Höier (2011) intervjuet 13 foreldre som hadde barn plassert utenfor hjemmet om deres opplevelse av kontakten med barnevernet som en følgeeffekt av at deres barn var blitt plassert i fosterhjem. Hun benyttet seg av fokusgruppeintervjuer fordelt på to dager med en semi-strukturert form på intervjuguiden som inneholdt ulike temaer til diskusjon. Funnene i hennes studie viste at foreldrene som hadde en positiv opplevelse av at barnet var plassert i fosterhjem, var foreldre som i kontakten med saksbehandleren ble møtt med respekt, de ble tatt på alvor og de ble involvert i beslutningene for barnet deres. Relasjonen mellom saksbehandler og forelder ble en viktig suksessfaktor. Andre foreldre hadde en negativ opplevelse av at barnet var plassert i fosterhjem. Foreldrene opplevde at deres meninger og beskrivelser ikke ble tatt på alvor eller ansett som betydningsfulle, foreldrene opplevde at saksbehandleren tok beslutninger med

utgangspunkt i egen ekspertise og ville ikke høre på foreldrenes meninger. Videre opplevde foreldrene at saksbehandlerne ikke anerkjente reaksjonene til foreldrene ved å miste omsorgen for sitt barn, men i stedet bruke det som bevis på manglende foreldreferdigheter. I tillegg opplevde foreldrene at de ble glemt av saksbehandleren etter at barnet var plassert i fosterhjemmet hvor fokuset kun lå opp mot barnets utvikling. Dette opplevde de som en straff for at de hadde vært «dårlige foreldre».

Höier (2011) viser til balanseringen av hjelper og kontroll elementene i arbeidet til saksbehandleren. Ut fra studien så hun et større behov for saksbehandlere som er bevisst på foreldrenes situasjon og ivaretar et mer parallellfokus på barnet og foreldrene. Höier viste til hvordan det å invitere, ta foreldrene på alvor og inkludere foreldrene i beslutninger som angikk barnet fikk foreldrene til å oppleve seg betydningsfulle. På den måten følte foreldrene at de var involvert i barnets liv, og samarbeidet med saksbehandleren var lettere. En mer respektfull holdning fra saksbehandler overfor foreldrene kunne indikere en bedre situasjon både for foreldrene og for barnet. Relasjonens betydning vises som sentral i kontakten mellom foreldre og saksbehandler.

Dette ble og studert i et amerikansk prosjekt hvor målet var å utvikle nye gode fremgangsmåter for samarbeid mellom biologiske foreldre, saksbehandler og fosterhjem. Prosjektet ble kalt *The Connection Project* og var et pilotprosjekt gjennom et tre år langt samarbeid mellom offentlig barneverntjeneste og et stort privat firma (Gerring, Kemp & Marcenko, 2008). Samvær mellom biologiske foreldre og barnet ble brukt som ramme og formålet var at foreldrene skulle oppleve mer direkte involvering i selve planleggingen. Målet var å utvikle og opprettholde den relasjonelle kontakten mellom biologiske foreldre og barnet, samt forbedre og vedlikeholde kontakten mellom biologiske foreldre og fosterhjemmet (Gerring, Kemp & Marcenko, 2008). Funnene i prosjektet viste at tilnærmingen hadde effekt på samarbeidet mellom foreldrene og sosialarbeideren. Gjennom en relasjonell ramme av ulike relasjonelle faktorer opplevde foreldrene å bli sett, møtt på deres behov, kjenne på et medeierskap og deltakelse omkring deres barn. Dette gav og en positiv bi-effekt på kvaliteten på samværene mellom foreldrene og barna. Ved evalueringen av prosjektet viste det foreldrene klarte i større grad og følge strukturen i samværene, foreldrene klarte i større grad å fokusere på barnets behov i stedet for deres egne behov og de klarte i større grad se det positive rundt barnet både tilværelse og personene. Foreldrene tok og mer tak i egne problemer og søkte hjelp og behandling (Gerring, Kemp & Marcenko, 2008).

Dette prosjektet ble gjennomført ved at andre type sosialarbeidere utførte metoden i møte med foreldrene. Hensikten med prosjektet var å gi offentlige sosialarbeidere verktøy som kunne styrke samarbeidet mellom sosialarbeideren og foreldrene. Det var uttrykt behov for slike verktøy da en så at å følge opp foreldre etter at barnet var plassert i fosterhjem var vanskelig, konfliktfylt og komplisert. Det ble pekt på den vanskelige oppgaven til sosialarbeideren om å utvikle samarbeid og relasjon til foreldrene, samtidig som sosialarbeideren holdt de ansvarlig for årsaken til at barnet måtte flyttes (Gerring, Kemp & Marcenko, 2008).

Barnevernets kompetanseutvikling har vært belyst i utredninger blant annet NOU 2009:8 om *kompetanseutvikling i barnevernet* og NOU 2012:5 *bedre beskyttelse for barn og unge*. Doktoravhandlingen til Heidi Aarum Hansen (2015) viser til at forventningene knyttet til barnevernets mandat ut fra blant annet ovenfor nevnte rapporter, gir indikasjoner på en erkjennelse om at nåværende kompetansenivå i barnevernet ikke er godt nok. Hennes forskning omhandler hvordan kompetansefenomenet har utviklet seg i en barnevernfaglig kontekst ved å se på utgitt publikasjoner om hvordan ulike aktører uttaler seg om kompetansefenomenet i barnevernet. Hennes forskning viser at aktører som hevder sin rett til å påvirke retningen for hvordan kompetansefenomenet i barnevernfaglig arbeid kan forstås, har i mange tilfeller ikke en sosialfaglig bakgrunn. Hun ser tendenser til en juridisk og psykologisk retning i barnevernfeltet. Forskingen viser også at det teoretiske kunnskapsgrunnlaget som kan være med å løfte barnevernfaglig gyldighet, tar utgangspunkt i tiltak fra evidensbaserte forklaringsmodeller. Hennes tredje empiriske funn viser til at den kompetansen som gis verdi, er koplet til effektivitet (Hansen 2015, s. 229).

2.7.3 Oppsummering

Relasjonen mellom foreldre og saksbehandler av stor betydning for hvordan utfallet av oppfølging blir for foreldrene som mottar. Det trekkes frem både personlige egenskaper hos saksbehandler og egenskaper knyttet til saksbehandlers skjønnsvurderinger som påvirker utfallet i kontakten med foreldrene. Foreldrene som opplever en omsorgsovertakelse har i mange tilfeller behov for mye omsorg og støtte, men møter i mange tilfeller et barnevern som i stor grad ikke evner å imøtekomme disse behovene. Utformingen av kompetansebehovene i det barnevernfaglige arbeidet dreies i større grad av andre juridisk og psykologisk profesjoner som gjør hevd på hva slags kunnskap

som gjelde i barnevernfaglig arbeid. Diskursene utfordrer praksisen av faglig skjønn ut fra hver enkelt sak.

3 Teori

I dette kapitlet presenteres teori. Min problemstilling omhandler utførelsen av oppfølging fra saksbehandler av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. I lys av dette mener jeg det er relevant å benytte teori om bakkebyråkratiet (Lipsky 2010) som redegjørelse for saksbehandlerrollen. I tillegg benytter jeg teori om medvirkning og medbestemmelse som har relevans til formålet med oppfølging av foreldre, som en del av relasjonen mellom bruker og hjelper. Man kan skille mellom *individuell* og *kollektiv* medvirkning. Individuell medvirkning innebærer medvirkning i egen sak, mens kollektiv brukermedvirkning innebærer samfunnsborgernes mulighet til å påvirke hvordan velferdstjenestene som brukerne er i kontakt med. Brukermedvirkning er og et samlebegrep for ulike praksisformer. Brukerperspektiv brukerstyring og partnerskap (Arnstein, 1969) viser ulike perspektiv i relasjonen til involvering av brukere i beslutninger (Seim & Slettebø, 2007 s. 21). Individuell medvirkning er relevant i denne oppgaven, da foreldre møter saksbehandler og søker medvirkning i deres sak. Medvirkning vil bli presentert ut fra en bruker-hjelper relasjon i barnevernfaglig arbeid. I teorien om medvirkning og involvering, synliggjøres en stige-metafor (Arnstein, 1969) som viser en gradering av medbestemmelse og medvirkning på åtte nivå.

3.1 Saksbehandler som bakkebyråkrat

Bakkebyråkratiet (Lipsky 2010) er betegnelsen på interaksjonen mellom velferdsstaten og samfunnsborgeren. Utførerne av bakkebyråkratiet er bakkebyråkratene som utgjør praksisen av velferdspolitiske føringer fra overordnet ledelse i en stat. Når bakkebyråkraten møter sine brukere i feltet, blir det utformet politiske føringer gjennom utførelsen av arbeidet. Bakkebyråkratens arbeidsmetode og håndtering av møtene med brukerne blir og en form for å måle kvaliteten på arbeidet til staten og få tilbakemeldinger på hvordan den enkelte velferdstjeneste fungerer. Bakkebyråkratens individuelle møte med brukerne *summerer* statens væremåte (s. 13).

Bakkebyråkratene blir sett på som utviklere av politiske føringer og blir derfor kalt *policy makers* (s. 13). De kjennetegnes videre som utøvere av skjønn og med stor «frihet» og selvstyring fra overordnet ledelse til hvordan skjønnet skal utføres og hvordan hver enkelt bakkebyråkrat skal utføre sitt arbeid (Ibid). Utøvelsen av skjønn er gjennomtrengende i bakkebyråkratens arbeidsform og kan på mange måter definere selve bakkebyråkraten. De jobber med komplekse saker som ikke kan ha

forhåndsbestemte måter å skulle håndteres. Utførelsen skjer i selve møtet med brukeren. Responsen fra brukeren avgjør hvordan bakkebyråkraten må tilpasse seg. Møte med mennesker er ulike og bakkebyråkraten kan ikke lage et format på hvordan møte hver enkelt. Bakkebyråkraten ønsker å få brukerens tillit til at ved å samarbeide med bakkebyråkraten vil situasjonen bedre seg for brukeren.

Bakkebyråkraten søker etter å finne den riktige balansen mellom å møte brukerne med engasjement og kunne være fleksibel, og det å være egnet arbeidstaker og regelrytter på den andre siden (s. 16). Ved at ledelsen i et bakkebyråkrati gir bakkebyråkraten ansvar og tillit til å utføre arbeidet på sin individuelle måte, er ledelsen avhengig av at den ansatte deler samme formål med arbeidet og utfører arbeidet som tenkt fra overordnet hold (Ibid). Forskjellen mellom bakkebyråkraten og ledelsen vises gjennom flere områder. Bakkebyråkratens prioriteringer er å få mest mulig ut av arbeidsdagen, både faglig og personlig, samt minimere situasjoner som kan gå galt. Disse prioriteringene er til ledelsens gevinst, da dette bidrar til effektivitet og produktivitet (ibid s. 18).

Bakkebyråkratene møter utfordringer i sitt arbeid med brukere innenfor en effektiviseringsfokusert tjeneste. Skjønnsutøvelsen skal være i balanse i et arbeidsfelt som preges av stor saksmengde og liten tid til hver bruker. Dette utfordrer skjønnsutøvelsen i hver enkelt sak da bakkebyråkraten har ofte liten kjennskap til brukeren fra før og har for lite tid til å gå detaljert inn i saken for å kunne utøve riktige beslutninger til den enkelte bruker. På bakgrunn av disse faktorene, lager bakkebyråkraten seg egne veier å gå for å få arbeidskabalene til å gå opp. De utvikler en forenkling av arbeidet ved å ta snarveier i måter den blir utført på. Ledelsen vil ha resultater og kunne vise til at lover og regler blir overholdt til enhver tid, samtidig som tjenesten klarer å holde oppe brukerantallet. Tjenesten dokumenterer da effektivitet og produktivitet uten egentlig å ha inngående kunnskap om utførelsen. Ledelsen vil ha mest mulig produktivitet for minst mulig utgifter. Dette gir igjen ringvirkninger til bakkebyråkraten som får lite ressurser til rådighet overfor brukerne. Bakkebyråkratene sikrer sine selvstendige arbeidsmetoder ved å overholde lovkrav og unngå avvik og får på den måten opprettholde sin «frihet» til å bestemme over hvordan de skal gjøre jobben (Ibid).

Målene bakkebyråkraten skal jobbe etter skal håndteres og overholdes med et minimum av ressurser. Ved økt tilbud, øker også etterspørselen. På denne måten opprettholdes

både tidsmangel og ressursmangel da bakkebyråkratene skal tjene flere tilbud dersom det blir satt inn mer ressurser (Ibid). Forventningene fra samfunnet rundt, fører til ytterligere press og krav om å håndtere stadig økende komplekse oppgaver i takt med etterspørselen.

Bakkebyråkraten skal håndtere stor saksmengde, samtidig som kravet om faglig forsvarlighet i arbeidet skal overholdes. Ressursmangel og knapphet på tid setter bakkebyråkraten i en posisjon hvor alternative arbeidsformer må utvikles for å gjennomføre forventet arbeid. Ved at bakkebyråkraten kontinuerlig sitter med for mye å gjøre, går det utover beslutningene som tas. Beslutningene tas raskt i møte med brukerne, noe som også opprettholder inntrykket om at bakkebyråkraten er kompetent i arbeidet som utføres. Bakkebyråkraten bruker i sitt arbeid mye tid på papirarbeid og får dermed mindre tid til møter med brukerne. I møtene som holdes, må da beslutningene tas raskt for at arbeidet ikke skal stoppe opp. Gjennom en forenkling av utførelsen klarer bakkebyråkraten å utføre et minimum hos alle brukerne som igjen holder arbeidet innenfor det som er forventet. Nyutdannede bakkebyråkrater går inn i jobber som innebærer tunge faglige beslutninger, med et minimum av erfaring. Bakkebyråkratene som strever med å stå i arbeidet, relaterer ofte årsakene til at de ikke passer til den type arbeid, istedenfor at deler manglene knyttes opp mot hvordan tjenesten er organisert og at noen jobber er umulig å gjøre godt nok. Bakkebyråkratens muligheter i arbeidet og brukerens forventninger samsvarer ikke alltid, noe som utfordrer bakkebyråkraten på produktivitet og effektivitet. Målene i et bakkebyråkrati er ofte av idealistisk art, men som er vanskelig å gjennomføre i praksis (Ibid).

Brukerne som bakkebyråkratene møter i sitt arbeid, er ofte ufrivillige brukere av tjenesten. På grunn av manglende alternativer eller at en livssituasjon har «tvunget» brukerne i kontakt med bakkebyråkratene må brukerne forholde seg til en tjeneste de helst skulle vært foruten. Ved at brukeren er i et avhengighetsforhold til bakkebyråkraten, kan bakkebyråkraten i større grad holde brukerkontakten på et minimum på grunn av at det er brukeren som er avhengig av bakkebyråkraten og ikke omvendt (Ibid). At brukerne i stor grad er ufrivillige sier noe om rammen for møtet mellom bakkebyråkraten og brukeren, men om kvaliteten i selve møte. Ved at brukerne ikke kan velge vekk kontakten med bakkebyråkratene, legger det føringer på brukerens medvirkning i interaksjonen med bakkebyråkraten.

3.2 Medbestemmelse og medvirkning

Grunnlaget for medvirkning i samfunnet har utviklet seg gjennom flere tiår. De sosiale bevegelsene i USA på 60-tallet frontet kampen for økt demokratisering og autonomi for alle samfunnsgrupper. Marginaliserte grupper som tidligere ble sett på som passive deltakere, kom sammen i organisasjoner og kjempet for politiske og sivile rettigheter. Slike selvhjelpsbevegelser har bidratt til å få en større kunnskap og forståelse av enkeltmenneskets rett til å medvirke som samfunnsborger (Slettebø & Seim, 2007 s. 22). Menneskets kamp mot å forbli passive mottakere av undertrykkelser er vesentlig for evnen til å oppnå brukermedvirkning og utvikling for eget liv (Freire, 1970). Passive mottakere må bli bevisst over muligheten for å delta og skape endring i eget liv (Ibid), og på den måten skape og kreve partnerskap og oppnå *borgerstyring* (Arnstein, 1969 s. 217).

Medvirkning krever at den som tar beslutningene, involverer personen det gjelder. Dette foregår gjennom god kommunikasjon mellom hjelper og bruker. Ifølge Røkenes & Hanssen (2006) er god kommunikasjon den viktigste ressursen man har når man arbeider med mennesker. Å jobbe med mennesker vil omhandle et møte med et annet menneske og dets opplevelse, følelser, ønsker og viljer (Ibid, s. 10). Å kunne oppleve selvbestemmelse og kontroll over eget liv er viktige faktorer for å opprettholde livskvalitet og helse. Opplevelsen av å bli styrt av andre eller av ytre forhold, kan gi økt mulighet for å miste motet og utvikle psykiske og somatiske plager (Røkenes & Hanssen, 2006).

Helsedirektoratet skriver følgende om brukermedvirkning:

Brukere har rett til å medvirke, og tjenestene har en plikt til å involvere brukerne. Samtidig har brukermedvirkning en egenverdi, en terapeutisk verdi og er et virkemiddel for å kvalitetssikre tjenestene. Brukermedvirkning innebærer at brukeren betraktes som en likeverdig partner i diskusjoner og beslutninger som angår hans eller hennes problem.

(helsedirektoratet)

I en bruker-hjelper relasjon vil hjelperens syn på brukeren være av avgjørende betydning for evnen den har til å la brukeren være med å medvirke sitt eget liv. Det blir hjelperens ansvar å bevisstgjøre brukeren på dets medvirkning gjennom informasjon om rettigheter, men og at hjelperen anvender en pedagogikk som aktivt synliggjør

brukerens medvirkningskraft. Brukeren vil ha ulike forventninger og rettigheter i det å medvirke i egen sak, som vil påvirke utfallet. For noen er medvirkning definert som det å få tilstrekkelig med informasjon, at brukeren får delta i forhandlinger og blir lyttet til. Brukeren må ha likevel ha en valgsituasjon for at medvirkning skal foreligge og medvirkningen må gi konsekvenser på høyere nivå, såkalt systemnivå (Arnstein 1969; Myrvold; Møller; Zeiner; Vardheim; Helgesen & Kvinge, 2011).

Som nevnt overfor krever medvirkning en valgsituasjon for en bruker (Myrvold, et.al 2011). Medvirkning i eget liv og livsførsel er viktig for hvert menneske og er en del av menneskets universelle rettigheter, som vist i Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK).

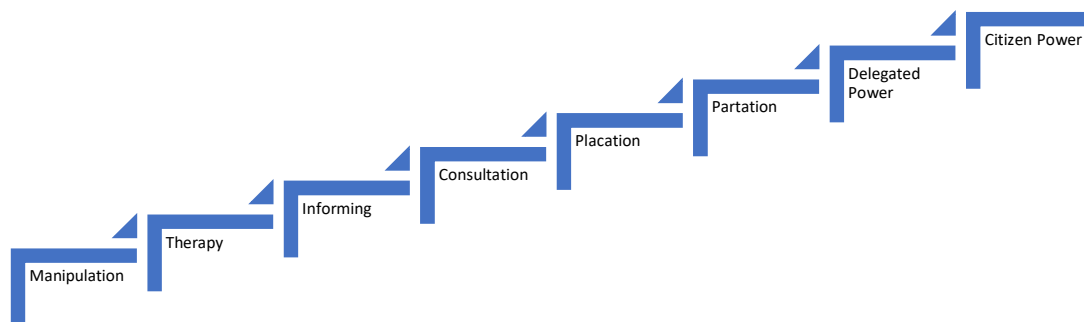
Medbestemmelse i sosialt arbeid innebærer at bruker involveres i sin egen sak, blir sett på som en likeverdig ressurs i saken, blir lyttet til og får være med og forhandle om utfallets resultat. Slettebø & Seim (2007, s. 28) mener at brukermedvirkning bør holdes til former for samarbeid som innebærer en deltakelse og innflytelse for brukerne. Hva som blir sett på som medvirkning er ulikt og rommer forskjellig. Medbestemmelse og involvering av bruker i sosialt arbeid skal sikre brukerens rettssikkerhet i kontakt med offentlige tjenester (Slettebø & Seim, 2007).

For at medvirkning skal kunne benyttes i en bruker-hjelper relasjon, må medvirkningen være reell og føre til en utvikling. Brukeren må delta i selve møtet, bidra i forhandlinger om temaer som angår dem selv, og brukeren må kunne gis beslutningsmyndighet (Seim & Slettebø, 2007; Andreassen 1994) og dermed selvstendig styring (Arnstein 1969 s 217). Brukere som blir *manipulert* (Arnstein, 1969) og belært om hva som er til det beste for dem i kontakten med bakkebyråkraten (Lipsky, 2010) vil kunne ha en opplevelse av medvirkning. Brukeren blir snakket med, informert og får høre om temaer som er nyttig for seg. Myndighetene gis da retorisk kraft (Slettebø & Seim, 2007). Å gi *informasjon* (Arnstein, 1969 s. 217) til brukeren om temaer som er viktig for brukeren kan oppleves som medvirkning ut fra at brukeren kanskje får nyttig informasjon som kan hjelpe brukeren, det blir en tilsynelatende medvirkning eller skinnmedvirkning (Arnstein 1969). Informasjon er likevel ikke medvirkning da brukeren blir en passiv mottaker av informasjonen og beslutningene som det blir informert om, er allerede tatt. Dersom brukeren har innspill til informasjonen som blir gitt, vil det ikke bli benyttet da informasjonen baseres på allerede fattet beslutninger (ibid). Informasjon til brukeren bør

i stedet være en grunnleggende premiss for å kunne medvirke og ikke som medvirkning i seg selv ifølge Slettebø & Seim (2007).

Grader av *tokenisme* (Arnstein, 1969 s. 217) som vil si skinnmedvirkning, rettes mot medvirkningsstadiet hvor brukeren deltar i møter, får informasjon, blir lyttet til og får si sine meninger om hva som bør bli utfallet. Medvirkningen i mange tilfeller oppleves som reell da gradene av tokenisme (ibid) innebærer aktiv kontakt med brukeren og at brukeren blir involvert. Men om denne deltakelsen ikke fører til en konsekvens på et høyere nivå, vil ikke medvirkning være reell. Ved at bruker får informasjon og kunnskap om feltet, kan brukeren kreve medvirkning med bakgrunn i bevissthet om sine rettigheter gjennom for eksempel loven. På denne måten oppnår brukeren delaktighet (Ibid s. 217) i saken. Brukeren får ta del i prosessene basert på sin kunnskap om rettighetene han/hun har og får da medvirke i beslutningene. Ved å kreve sin plass, vil brukeren få delegert makt til å delta i beslutningene og på den måten kunne få tillit til å bestemme selv og får brukerkontroll over egen sak.

Arnstein (1969) Involveringstrapp

4 Vitenskapsmetode og metodiske overveielser

4.1 Teorivitenskapelig tilnærming – hermeneutikken

Den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer (1900-2002) er vår tids mest sentrale hermeneutiske teoretiker. Han hevder at all mening og forståelse baseres på en ubevisst forforståelse eller av fordommer. Han benytter ikke begrepet fordommer i en negativ vinkling, men mener at det er nettopp våre fordommer som gjør det mulig for oss å kunne forstå noe. Vår forståelse gjør at vi kan danne oss en mening om ny viten som møter oss. (Thomassen, 2006, s. 86).

Denne vitenskapelige tradisjonen har lang historie, helt tilbake til antikken og de første århundrene av vår tidsregning. Utviklingen i hermeneutikkens lære gikk fra å kun gjelde tekstfortolkning innenfor bestemte fagområder, til en allmenn lære om fortolkning og forståelse. Den tyske teologen og filosofen Friedrich D. E. Schleiermacher (1768-1834) var med å utvikle hermeneutikken til en allmenn lære ved å ha språket som utgangspunkt for hvordan mennesket tolker og forstår. Språket er grunnlaget for hva som kan sies, da vi ikke kan konstruere språket som det måtte passe hver enkelt av oss. På en annen side kan man se på språket som et verktøy til å uttrykke sine tanker og meninger etter egen disposisjon, språkets subjektive dimensjon. Når man tolker et arbeid må det være balanse i å tolke betydningen av språkets struktur, altså hvordan det skrives og tales, samtidig som man forstår det som det tales om. Det objektive og det subjektive er like viktig for å forstå (Thomassen, 2006, s.157-158).

Å forstå medmennesker er vanskelig, man vil i stedet forholde seg til meningskontekster. Det er to referanserammer i hermeneutikken. Den som tolker og dermed forstår, og den som blir tolket og dermed forstått. Habermas og Gadamer valgte å bruke «forståelseshorisont» i stedet for «referanseramme» som metafor, som har sitt fokus mot forestillinger om det abstrakte uten noen faste grenser (Hellesnes, 1968, s. 145). Referanseshorizonten som tolker og forstår drar med seg kunnskap inn og noe annet med seg ut igjen. Det vi forstår da er påvirket av det vi allerede har forstått. Dette kalles forforståelse.

Den hermeneutiske sirkel virker som en vekselvirkning mellom den forståelsen vi får ut fra vår forforståelse, som igjen påvirkes av det vi allerede forstod som utgangspunkt. Sirkelen kan beskrives som en *dynamisk erkjennelsesprosess* (Thornquist, 2003 s. 142) som pendler mellom deler og helheten med det målet å forstå begge deler (Thornquist,

2014). Så lenge det finnes ulike måter å se, forstå og tolke ting på, kan tidligere hendelser og tanker om fortid forstås på nye måter (Hellesnes, 1968). Jeg som forsker har hatt en hermeneutisk tilnærming til studien, med fokus på å få en dypere forståelse av fenomenet foreldreoppfølging og få frem saksbehandlerens opplevelse av sin rolle og tolkning av oppgaven som oppfølger for foreldrene. Gjennom hele forskningsstudiet har jeg hatt fokus på å danne meg et dypere bevisst forhold til min egen forforståelse. Den kunnskapen og erfaringen jeg innehar fra før, er med og påvirker mine tolkninger til datamaterialet. Ved økt bevissthet vedrørende min forforståelse, har jeg i større grad jobbet med å sette den til side i møte med materialet. På den måten kan jeg frembringe ny kunnskap og forståelse om fenomenet foreldreoppfølging.

4.2 Kvalitativ Metode

Kunnskap er makt, og skal deles med andre (Malterud, 2013, s.17).

Min studie har som formål å bidra til mer kunnskap om saksbehandlers oppfølging av biologiske foreldre. Jeg ønsket å finne mer ut av hvordan oppfølging utføres. Jeg valgte å foreta kvalitative intervjuer i semi-strukturert form for å få frem saksbehandlerens opplevelse av oppfølgingsrollen og hvordan oppfølging utføres ut fra saksbehandlers tolkning av oppgaven. Thagaard (2013) skriver om hvordan kvalitativ forskning søker en forståelse av ulike sosiale fenomener.

4.2.1 Utvalg

Kvale og Brinkmann (2015, s. 194) beskriver gode intervjupersoner som motiverte for samtalen og samarbeidende, samt at de har mye kunnskap og evnen til å gi lange svar og rike beskrivelser om temaet.

Jeg ville ha informanter som ville fortelle og beskrive om deres arbeid med oppfølging. I mitt informasjonsbrev informerte jeg om hvilke typer saksbehandlere jeg ønsket å intervju. Jeg fortok et strategisk utvalg i form av at jeg søkte etter deltakere som hadde erfaring med oppfølging av foreldre. På den måten avgrenset jeg og spisset utvalget mitt. For å etablere et rikt strategisk utvalg er det viktig å finne retningen vi skal rette søkelyset mot for å unngå å innhente informasjon som ikke er relevant for oppgaven (Malterud, 2013).

I og med organiseringen innenfor kommunalt barnevern er forskjellig i ulike kommuner skrev jeg spesifikt at de måtte jobbe med saker hvor barnet var plassert utenfor hjemmet. Jeg la ingen føringer på alder eller erfaring innen kommunalt barnevern, men

var avhengig av at informantene hadde erfaring med oppfølging av foreldre. I etterkant av gjennomføring av intervjuene, ser jeg at det hadde vært hensiktsmessig og hatt kriteriet om at saksbehandler hadde erfaring med å gjennomføre såkalte «førstemøter» med biologiske foreldre i starten av samarbeidet. En saksbehandler hadde kun erfaring med å overta allerede påbegynte saker og samarbeid med foreldrene og hadde selv ikke gjennomført disse møtene selv. Informasjonen informanten hadde om disse møtene, var da av antakelser og det som var blitt fortalt, evt lest i journalnotat.

Informantgruppen jeg endte opp med hadde ulik lengde på arbeidserfaringen i kommunalt barnevern. Det bredte seg fra 3 – 15 års erfaring med kommunalt barnevern. Noen hadde kun jobbet med oppfølging av barn plassert utenfor hjemmet, andre hadde tidligere jobbet med undersøkelsessaker for så at de begynte å jobbe i seksjonen for barn plassert utenfor hjemmet. En informant jobbet i en barneverntjeneste etter generalistmodellen. Det vil si at saksbehandler hadde både undersøkelser, oppfølging av tiltak i hjemmet og oppfølging av barn plassert utenfor hjemmet. Alle informantene var barnevernspedagoger og alle var kvinner.

4.2.2 Rekruttering og av informanter

Forespørsel om deltakelse i intervju ble gjort på epost via leder på min arbeidsplass. Det ble sendt ut til ledere i ulike kommuner med det formål å videreformidle til ansatte. Jeg hadde et ønske om 6 informanter for å ha bredde i datamaterialet. Det skulle vise seg å være vanskelig. Rekrutteringsperioden ble langtekkelig og jeg måtte henvende meg flere ganger til aktuelle kommuner med purring etter svar.

Første informant meldte seg raskt og intervjuet ble gjennomført et par uker etterpå. Jeg hadde i rekrutteringen fokus på å være fleksibel overfor informantene ved at informantene kunne selv velge sted og tidspunkt for intervju og at jeg tilpasset meg etter dem. Dette for å få unnagjort intervjuene. Etter de to første intervjuene tok det lang tid før jeg foretok neste. Gjentatte henvendelser førte til tre informanter til på listen. Inngangsporten til formidling om prosjektet gikk gjennom ledere og kontakter tilknyttet ulike kommunale barneverntjenester.

Alle intervjuene foruten om ett, ble gjennomført på saksbehandlerens kontor. Det siste intervjuet måtte jeg foreta over telefon på grunn av sykdom og vinterferie. Jeg gikk flere runder vedrørende den metodiske svakheten ved å foreta intervju over telefon, da den non-verbale kommunikasjonen ikke vil komme frem, som igjen vil svekke

intervjusituasjonen. Likevel valgte jeg å foreta intervjuet. Dette med bakgrunn i behovet for informanter og det at jeg ikke kunne tidsmessig vente lenger med å få gjort en ny avtale for intervjuet senere.

Når jeg ser tilbake på denne rekrutteringsprosessen sitter jeg igjen med tanker og undringer om hvor vanskelig det var å få tak i informanter som ville delta i mitt forskningsprosjekt. Det at flere kommuner unnlot å gi meg tilbakemelding på min forespørsel undrer meg. Dersom samfunnet skal få økt kunnskap om det generelle arbeidet i barneverntjenesten gjennom prosjekter som mitt, trengs det en bevissthet om viktigheten av å kunne bidra til dette ved å delta. Rekrutteringsperioden tok etter min mening lang tid og krevde mange og gjentatte forespørsler. Det kan være mange faktorer til nettopp dette. Prioritering av tid kapasitet i en hektisk arbeidshverdag er nok sentral vil jeg anta.

Enkelte av deltakerne jeg kom i kontakt med fortalte da vi satt og skulle starte intervjuet at de ikke helt hadde fått med seg hva de var blitt spurt om å delta på via sine ledere. Jeg forklarte ytterligere og nøye hva dette prosjektet gikk ut på for å sikre meg at deltakeren fortsatt ønsket å delta i prosjektet og at deltakeren var innforstått med hva deltakelsen i prosjektet innebar. I og med jeg hadde sendt ut forespørsel oppover i tjenesten anså jeg at de respektive mottakere av mine forespørsler gav sine ansatte nok informasjon om prosjektet.

4.3 Datainnsamling

I min studie valgte jeg å utforske verdenen i ulike barneverntjenester med fokus på å innhente kunnskap om arbeidsmetoder, rutiner og erfaring med å følge opp biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Jeg tok utgangspunkt i § 4-16 i barnevernloven som sier noe om barneverntjenestenes plikt og ansvar til å *kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging* (lov om Barneverntjenester). Saksbehandlerne sine erfaringer og kunnskap om oppfølging ble innfallsvinkelen. Jeg gjennomførte kvalitative semi-strukturerte intervjuer med mine informanter. Et semistrukturert intervju søker etter *beskrivelser fra intervjupersonens livsverden* (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46).

Intervjuguiden utformet jeg med temaer, samt oppfølgingsspørsmål. Nedenfor vises et eksempel på tema og oppfølgingsspørsmål;

Fortell om prosessen rundt og planleggingen av første møte med foreldrene etter at saken er besluttet i retten.

- *Når begynner planleggingen av møte?*
- *Hvem snakker du med i forkant under planleggingen av møte?*
- *Hvordan planlegger du innholdet i møtet?*
- *Følger du noen rutiner eller veiledere?*

Ifølge Malterud (2013) kan intervjuguiden brukes som en huskeliste for å sikre at formålet med samtalen blir besvart. Fokuset må være at spørsmålene bidrar til ny kunnskap omkring selve problemstillingen.

I starten av intervjuet forklarte jeg formålet med intervjuet. Jeg ba dem ta seg god tid til å tenke over spørsmålet og at jeg ville de skulle beskrive og fortelle ut fra deres erfaring. Jeg stilte både åpne spørsmål som fikk informantene til å fortelle bredt, men og spørsmål som en kunne svare ja/nei på. Jeg la deretter inn oppfølgings spørsmål som fikk dem til å utdype svarene sine.

Mine informanter fikk ikke vite spørsmålene på forhånd. Jeg ønsket at svarene deres skulle komme av deres erfaring og spontane refleksjoner og minne rundt temaene. På den måten unngikk jeg også at de fikk muligheten til å forme svarene sine før selve intervjuet.

4.3.1 Gjennomføring av intervjuene

Jeg gjennomførte 5 kvalitative semi-strukturerte intervjuer i perioden november -17 til februar -18. Årsaken til at intervjuperioden ble så lang, handlet om lang rekrutteringsperiode. Alle intervjuene med unntak av ett, ble gjennomført på saksbehandlerens eget kontor. Et intervju ble gjennomført over telefon, som nevnt tidligere. Saksbehandleren satt på sitt kontor og hadde telefonintervju med meg. Jeg hadde ikke et prøve-intervju før jeg startet, noe jeg ser i etterkant at hadde vært nyttig. Dette med tanke på formulering av spørsmålene mine, testingen av strukturen i samtalen og hvordan spørsmålene mine ble møtt.

Jeg startet intervjuene med å presentere prosjektet og høre med dem om de hadde lest gjennom informasjonsbrevet som var tilsendt dem på mail via leder. Jeg opplevde at enkelte var mer forberedt enn andre og hadde prosjektet klart for seg. Jeg forklarte studiens formål, hensikt og hvordan jeg skulle bruke datamaterialet jeg samlet inn. Jeg

informerte hvordan jeg sikret meg at deres anonymitet ble ivaretatt og at deres stemme ikke skulle kunne bli gjenkjent av andre enn dem selv og meg som intervjuer. Jeg opplevde at dette var viktig for informantene mine å forhøre seg om. Hvert intervju varte cirka en time pluss/minus. Jeg tok intervjuene opp på bånd etter samtykke fra informantene. Ved å benytte lydopptak blir språket og klangen i intervjuet fanget opp, men den non verbale kommunikasjonen blir igjen i selve situasjonen (Malterud 2013, s. 70). Det ble informert i informasjonsbrevet at lydfilene ble lagret på en kryptert passord beskyttet mappe frem til gjennomført eksamen. Dette ble og informert om under selve intervjuet. Å beholde lydfilene gjennom analysearbeidet kunne og hjelpe meg ved at jeg hadde mulighet til å høre lydfilene om igjen dersom det var noe i transkriberingen som ikke kom tydelig nok frem.

Båndopptakeren var av god kvalitet og kunne ta opp lange intervjuer. Den hadde i tillegg minnekortutgang og jeg valgte å sette inn et eksternt minnekort da jeg skulle foreta intervjuer med kort tid imellom og ikke fikk tid til å transkribere og lagre lydfilen et annet sted før jeg skulle starte på det neste intervju. Dette ble gjort for å forhindre at båndopptakerens interne minne skulle bli full før jeg hadde foretatt intervjuene ferdige. Intervjuene som først ble lagret på eksternt minnebrikke ble senere flyttet til en kryptert fil som var passordbeskyttet, for så å bli slettet fra minnebrikken.

I etterkant av intervjuene har jeg reflektert over forskjellene på intervjuene. Jeg ser at jeg i noen intervjuer ble revet med i temaene informantene gav meg og jeg glemte tiden. I andre intervjuer hadde jeg strammere struktur, på grunn av tiden. Etter å ha lest gjennom alle intervjuene og merket meg dynamikken i hvert intervju, ser jeg at min intervjuguide ble brukt som utgangspunkt for samtalen men at ut ifra hva informantene fortalte og beskrev, endret samtalen seg i takt med dette. Min intensjon som intervjuer var å ha en lyttende og åpen inntoning til informasjonen de kom med og få frem deres opplevelse og erfaring omkring oppfølging. Når jeg tenker tilbake på alle intervjuene jeg har gjennomført, har de fått ulikt innhold men innenfor rammene jeg satte gjennom intervjuguiden. Dette bekrefter rammene for semi-strukturerte intervjuer som søker etter å hente inn beskrivelser fra livsverdenen til deltakeren (Kvale & Brinkmann, 2015).

Hovedinntrykket mitt etter gjennomførte intervjuer var at informantene mine hadde mye de ønsket å få frem. Måten de fortalte og beskrev gav meg en tanke om at de ønsket å få frem at det ble gjort så godt de kunne men med en indirekte erkjennelse om at

oppfølging er vanskelig og komplekse. Dynamikken i intervjuene varierte. Gjennom tonefall, flyten i språket og responsen på spørsmålene mine fikk jeg inntrykk av at det var en form for sårbarhet av å bli stilt «til veggs» i måten de jobbet på, at de reflekterte selv rundt manglende rutiner og strukturerte arbeidsmetoder knyttet til temaet. Jeg jobbet med min egen inntoning, tonefall under spørsmålsstillingen og gjorde det jeg kunne for å bygge opp under deres fortellerevne og rike beskrivelser. Da hvert intervju var ferdig, gav alle informantene uttrykk for en slags lettelse. Jeg tolker det som at det var krevende spørsmål, det krevde mye energi og refleksjon av dem å svare, samt at de mulig kjente på et press om å avgi gode svar. Det at de ikke fikk vite spørsmålene på forhånd, mener jeg kan ha vært med og styrket disse faktorene. De uttrykte positivitet rundt forskningen på temaet og reflekterte over hvordan spørsmålene gav dem nye tanker omkring deres arbeidsform. Jeg må presisere at dette er mitt inntrykk og at mine informanter kanskje sitter igjen med et annet inntrykk enn meg.

4.3.2 Transkribering av data

Alle intervjuene ble tatt opp med båndopptaker. Dette for at jeg kunne ha fokus på informanten, høre etter og kunne stille oppfølgingsspørsmål etter hvert som informanten fortalte. Ved bruk av lydopptaker ville og klangen, ordbruk, tonefall og selve dynamikken i intervjuet komme frem i opptaket som var verdifullt å ha med seg i analyseprosessen (Kvale & Brinkmann, 2015).

Intervjuene ble senere transkribert over på pc i et Word dokument. Fra starten av ble dokumentene lagret på en minnebrikke som var passordbeskyttet. Da jeg holdt på med å transkribere det tredje intervjuet, skjedde det noe med lagringen mellom datamaskinen og minnebrikken som førte til at en del av intervjuet som jeg hadde skrevet inn på pc, plutselig ble slettet da jeg trodde jeg hadde lagret det. Dette stresset meg og jeg slet med å stole på lagringen på minnebrikken. Jeg bestemte meg for å endre strategi og valgte heller å passord beskytte filene individuelt ved å bruke passordbeskyttelsen i Word dokumentet.

Transkriberingen var et langvarig og krevende arbeid. Jeg hadde aldri vært borti denne type overføring av data før og etter oppstart forstod jeg raskt at dette kom til å ta tid. Jeg og usikker på hvordan jeg skulle gjøre dette for å få frem samtalen på papiret. Hvordan skulle jeg få fram tonen og flyten i samtalen, ord og uttrykk som de brukte, som under selve intervjuet gav mening men som på papiret fort kan virke annerledes? Malterud

(2013) skriver om hvordan det er gjennom selve samtalen mellom intervjuer og informant i den konkrete settingen og opplevelsen vi hadde av den, at de virkelige rådata ligger. Det er ikke mulig å gjengi denne hendelsen akkurat slik den var, i tekstformat. Det vil alltid kun gi et svært begrenset bilde av det vi studerer.

Transkribering av data innebærer en filtrering der mening endres eller går tapt. Når man transkriberer endrer man den narrative formen fra muntlig til skriftlig diskurs og krever mange vurderinger og beslutninger underveis (Kvale & Brinkmann, 2015). Endt transkribering ble på 103 dataskrevne sider.

Da jeg startet på transkriberingen, var det viktig for meg å skrive det ned ordrett men og oversiktlig. Jeg definerte intervjuer og informant til å være A (intervjuer) og B (informant). For å få en tydelighet i det som ble sagt, skiftet jeg linje hver gang A og B snakket. Dette førte til at det ble mange datasider til sammen da noen linjer kun inneholdt en «ja» eller et «mhm». Selv om flere av informantene snakket dialekt, skrev jeg alt ned i bokmål. Det at flere snakket på dialekt utfordret meg noe da jeg skulle føre det over på pc. Det var flere ganger jeg måtte repetere lydopptaket mange ganger da jeg ikke klarte å få med meg hva som ble sagt. Dette krevde mye tid. Jeg forsøkte å transkribere i så direkte tale som var mulig, og jeg noterte ned lengre tenkepauser eller dersom det skjedde noe i rommet som ikke ville komme frem om en ikke var der. Det kunne være at informanten hentet noe og viste til meg, åpnet døren o.l. Intervjuene ble gjort med noe tid imellom og jeg forsøkte å transkribere ferdig intervjuene til jeg skulle ha neste. Det klarte jeg ikke hver gang. Et par av intervjuene ble transkribert over en lengre periode, noe som gjorde at jeg ikke husket like godt hva som ble sagt, spesielt i forhold til ord og utsagn jeg måtte høre mange ganger for å forstå hva som ble sagt.

I og med jeg intervjuet alle informantene på kontorene deres, var det ingen bakgrunnsstøy som forstyrret. Det siste intervjuet ble gjennomført over min mobiltelefon som var koplet til båndopptaker og hodetelefoner. Da jeg hørte på lydfilen etterpå var lydnivået på informantens stemme veldig tydelig og bra, mens lyden knyttet til meg var veldig svak. Det førte til at jeg måtte skru opp volumet på maks for at jeg skulle høre hva jeg sa under intervjuet, og skru ned volumet når informanten snakket for å skåne hørselen.

Lydopptaket er første abstraksjon fra den faktiske hendelsen mellom dem som samtaler sammen. Kroppsspråket er det første som forsvinner når de fysiske rammene ikke er der

lenger. Neste abstraksjon er selve transkriberingen, noe som fører til ytterligere tap av informasjon om selve opplevelsen og som igjen svekker samtalen (Kvale & Brinkmann, 2015). Kvale & Brinkmann, 2015, s 205) oppsummerer følgende; *Transkripsjoner er kort sagt svekkede, dekontekstualiserte gjengivelser av direkte intervjusamtaler.*

4.4 Kvalitativ forskning

Ved å samtale med andre mennesker får man et innblikk i deres forståelse av verden rundt dem. Kvale og Brinkmann (2015) hevder at målet med kvalitativ forskning er å finne ut av andre menneskers forståelse av verden sett fra deres side. Thagaard (2013) hevder at kvalitative metoder er i en utviklingsfase og at kvalitativ forskning har fått et stort mangfold når det kommer til data og ulike fremgangsmåter for analyseringen av dem. Videre formidler hun at utviklingen innenfor kvalitative metoder har gått fra forskning gjennom nær kontakt til informanten, til å foreta kvalitative analyser av ulike uttrykksformer.

Begrepet intervju ble tatt i bruk i det 17. århundre og har ikke alltid vært en godt likt form for praksis. Mennesker mente de kunne bli ført inn i ulykke ved å la seg intervju (Silvester, 1993 gjengitt i Kvale & Brinkmann 2015, s. 27). Den sosiologiske Chicago-skolen på 30 – tallet har vært en viktig forløper til interessen for det kvalitative forskningsintervju (Thagaard, 2013). Innenfor psykologien har intervju som metode vært lite nevnt i lærebøkene selv om intervju som metode har vært metoden som har produsert vitenskapelig og profesjonsrettet kunnskap.

Kvale og Brinkmann (2015, s. 28) viser til Freuds psykoanalytiske teori som bygger på de terapeutiske samtalene han hadde med mange hundre pasienter. Paigets teori om barnets utvikling baserer seg på de mange intervjuer han hadde med barn hvor han lot dem snakke spontant om ulike gjenstander. Siden 80- tallet har kvalitative metoder vært viktige i samfunnsforskninger og i dag gjøres det kvalitative forskningsmetoder i mange ulike disipliner. Det rettes mer fokus i vår vestlige kultur om vår tenkning, læring og handling og intervju som metode brukes i ulike settinger hvor et menneske skal fremvises (Kvale & Brinkmann, 2015).

4.5 Forskningsetiske overveielser

For å få kunnskap om mennesket og hvordan de forholder seg til og opplever sine omgivelser, er vi avhengig av å få kunnskapen fra nettopp mennesket. For å få kunnskap må vi ha tillit fra dem som kan gi oss det. Ethiske vurderinger i forskning vil si

at vi må ha tenkt over og reflektere underveis i forskningen over hva slags eventuelle utfordringer vi vil kunne stå ovenfor ved å gjøre det konkrete prosjektet eller forskningen (Dalland, 2015).

Som forsker skal man ha forskningsetiske prinsipper med seg når man går i gang med nye forskningsprosjekt. I dette prosjektet har mitt fokus vært på å ivareta informantenes personvern, i form av behandling av datamaterialet, konfidensialitet, informert samtykke og konsekvenser for deltakelse i studien. Når man arbeider med kvalitativ forskning er det viktig at man er åpen for hva man vil møte i denne type forskningsprosjekt (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 102).

Jeg gjennomførte meldeskjema-testen på NSD sine hjemmesider og fikk beskjed om at mitt prosjekt ikke var meldepliktig. Jeg har ellers forholdt meg til de forskningsetiske retningslinjene for samfunnskunnskap, humaniora, juss og teologi (2016).

I starten av intervjuet, informerte jeg om prosjektet. Jeg forhørte meg om de hadde gått gjennom tilsendt informasjonsskriv. Alle deltakerne hadde fått informasjonsbrevet, men jeg leste det opp før vi startet intervjuet. Informantene uttalte da at de husket at de hadde lest brevet og hva dette gikk ut på. Jeg kjente på viktigheten av at jeg tydelig hadde gitt dem informasjon at dette var frivillig og at dette var ikke noe de måtte være med på. Jeg informerte om at intervjuet ble tatt opp på bånd, og hvor lenge jeg beholdt det innsamlede materialet. Jeg forsikret deltakerne om at deres stemmer forble anonyme i oppgavens utgivelse, men at de nok selv vil kjenne seg selv igjen. Alle sa at de ønsket å delta og samtykket til opptak og videre behandling av lydfil og informasjonen som ville komme frem gjennom intervjuet.

I tilsendt mail til deltakerne gjennom mine ledere ble det beskrevet at jeg jobbet som saksbehandler og skrev masteroppgave og dermed ønsket informanter. Jeg hadde ikke en rutine på å forklare at jeg jobbet med oppfølging av foreldre selv, som de jeg intervjuet. Jeg har tenkt mye i ettertid på om jeg skulle ha presisert dette ytterligere i forkant av selve intervjuet og om det ville hatt en innvirkning på hvordan informantene gav sine svar.

Gjennom hele intervjuperioden reflekterte jeg rundt min rolle som student i dette prosjektet og min rolle som saksbehandler i det daglige arbeidet. Det at mine informanter visste at jeg jobbet som saksbehandler ville gi meg noen fordeler. Samtidig var det viktig for meg at deres svar ikke skulle være preget av dette. Kanskje var det

lettere for informantene å kunne beskrive og fortelle ut ifra spørsmålene mine da vi på en måte satt som likestilte i intervjusituasjonen. Samtidig kunne svarene deres vært preget av at viten om min forhåndskunnskap og kjennskap til feltet. Jeg ser ved gjennomlesing av intervjuene at jeg i enda større grad kunne stoppet opp på temaer de fortalte om og bedt om utdypninger av beskrivelser og situasjoner de tok opp. En annen refleksjon var knyttet til hva slags fokus mine informanter hadde i sine beskrivelser og redegjørelser med tanke på at jeg kom fra samme yrkesbakgrunn som dem. Gav jeg signaler underveis i intervjuene på å forstå konteksten slik at det ikke var behov for ytterligere forklaringer rundt temaet?

I starten av prosjektet reflekterte jeg over hvordan sluttresultatet av oppgaven min ville se ut og hvordan den vil bli møtt. Dersom mine funn kom frem til kunnskap som bar preg av forbedringspotensialet hos barnevernet, måtte jeg likevel legge dette frem selv om det kunne føre at mine informanter var uenig i det jeg sa eller hvordan jeg hadde kommet frem til akkurat dette. Selv om mine informanter var ukjente for meg, var de likevel likestilt meg som yrkesutøver og det igjen utfordret meg i å skulle «henge dem ut» i form av hva slags kunnskap som kom frem. Samtidig ville det vært uetisk og uærlig av meg å vinkle min oppgave i retning av å stille saksbehandlere i et mer positivt lys enn det funnene mine viser. Min nærhet til forskningen blir utfordret ved dette og krever at jeg må forholde meg kritisk til påvirkningen fra forforståelsen.

4.6 Analyse- og tolkningsprosess

Å foreta analyse har vært en svært krevende reise for meg med mange omveier før jeg fant riktig vei å gå. Analysearbeidet er en krevende dynamisk prosess som starter med det første intervjuet i datainnsamlingen. Å analysere betyr å ta noe ifra hverandre ved å stille spørsmål og foreta sammenligninger mellom forskjellige deler av det man skal analysere. Strategiene kan være til hjelp for å forme mer presise begreper som igjen kan knytte elementene i materialet sammen (Postholm, 2010).

Forskeren vil farge sin analyse ut fra sine erfaringer og opplevelser. Likevel er målet med kvalitative analyser at forskeren skal se på sitt datamateriale med et åpent sinn og legge til side sine egne forforståelser (Postholm, 2010). Ut fra dette kan en hermeneutisk tilnærming være en god forankring å benytte gjennom tolkning -og analyseprosessen.

I denne oppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i *den konstant komparative analysemåten*. Den er utviklet ut fra den metodiske tilnærmingen Grounded Theory. Barney Strauss og Anselm utviklet tilnærmingen med et mål om å skape en metode som utviklet teori som var *grounded* i dataene. En grounded theory basert studie er induktiv, som betyr at som forsker legger til side sine egne teorier og størst mulig grad lar materialet snakke for seg. Dette kalles også *epoche* (Ibid s. 87). Ordet er gresk og betyr å holde tilbake en vurdering, å avholde seg fra en hverdagslig måte å oppfatte ting på. Vi må betrakte materialet på en annen måte som vil føre til at forskeren virkelig ser hva materialet forteller (Ibid). Gjennom deling av materialet har jeg gjennom den hermeneutiske spiral tilegnet meg stadig mer forståelse om temaet som igjen gav meningsinnholdet en dypere mening, at jeg klarte å se forbi det innlysende og at jeg virkelig så det som informantene i studien fortalte. En analyse som innebærer at man deler opp tekst i koder og kategorier, kan kalles en deskriptiv analyse. I min analyse delte jeg opp materialet for å finne temaer og mønster i innholdet. Min analyse startet ved transkriberingen hvor materialet ble hentet fra tale og ned som tekst. Innholdet endret mening fra intervjuet til ferdig transkribering da jeg så på materialet i en annen setting og hvor fokuset kun var å høre på stemmen til deltakeren og min egen.

Det er umulig å legge fullstendig fra seg sine subjektive vurderinger og tolkninger når man analyser sitt materiale (Postholm, 2010). Det er viktig at leseren har dette med seg i gjennomlesingen.

Fremgangsmåten i analysen førte til at jeg som forsker ble mer og mer bevisst over mine egne vurderinger og tolkninger og at jeg klarte å legge disse til side når jeg så på materialet. Jeg forsker på noe veldig nært og det var enda viktigere at jeg var bevisst til min innstilling til materialet. Dette vil bli presentert under delkapittelet om *forforståelse*. Strauss og Colbin vektla selve interaksjonen mellom empirien og forsker og dermed empiri og teori (Strauss & Colbin, 1990,1998 gjengitt i Postholm, 2010 s. 87). Det er denne dynamikk jeg har fulgt i min analyseprosess. Gjennom gjentatte gjennomganger av materialet har jeg fått et dypere innblikk i datamaterialet. Prosessen har vært tidkrevende men resultatet mener jeg at kan vise til noen tendenser i utøvelsen av foreldreoppfølging.

Analysemåten er inndelt inn i tre ulike kodingsfaser som jeg vil redegjøre for videre.

4.6.1 Åpen koding

I denne fasen har jeg gjennomgått materialet gjentatte ganger med formål om å finne navn på og kategorisere fenomenene. Jeg foretok nøye gjennomlesing av hele materialet med fokus på å dele opp teksten i temaer og gitt temaene nye navn, eller koder. For hver gjennomlesning dukket det opp nye spørsmål vedrørende innholdet som igjen gav meg ny forståelse og mening. Ved åpen koding skal man finne fenomener som kan si noe om en hendelse, en ide og en handling (Postholm 2010). I løpet av gjennomgangen av materialet kan man ende opp med svært mange fenomener. Da må forskeren gruppere fenomenene som kan handle om det samme og dermed sette fenomenene i kategorier. I min analyseprosess var det denne fasen som var mest krevende, men som og fikk meg til å stadig komme dypere i materialet og finne det som materialet egentlig handlet om. Delforståelsen etter hver gjennomgang førte til en ny forståelse. Da jeg leste gjennom materialet første gang etter transkribering, fikk innholdet en ny mening ut fra hvordan jeg hadde tolket det fra intervju situasjonen. Dette førte det meg til et nytt forståelsesnivå hvor min forståelse fikk nye rammer. Da jeg delte opp innholdet i intervjuene, oppstod det nye fortolkninger ved hver gjennomlesning. I denne fasen av analysen var fokuset mitt å se under det innlysende som ble fortalt, og få frem underliggende meningsinnhold og mønster.

En enhet må imøtekomme to kriterier for å danne utgangspunktet for å opprette kategorier. Denne enheten må sørge for at informasjonen er relevant til studiet og at forskeren får leseren til å tenke utover den informasjonen som blir presentert. I tillegg må enheten være den minste informasjonsdelen som kan stå alene. Man kan og si at man i denne fasen ser etter mønster i datamaterialet (Postholm, 2010, s. 88)

4.6.2 Aksial koding

Denne fasen i analyseprosessen handler om å relatere sine hovedkategorier til underkategorier. Målet er å få frem mest mulig fullstendige beskrivelser og forklaringer om hovedkategorien. Altså at man ved hjelp av underkategorier under bygger hovedkategorien.

I denne delen av analysen synliggjorde det seg to hovedkategorier hvor mange ulike underkategorier skulle finne sin plass og stadfeste hovedkategoriene. Det var tidkrevende å finne underkategoriene som best kunne beskrive og forklare mine hovedkategorier. Dette ble en runddans i lang tid. Jeg måtte gjentatte ganger vende

tilbake til problemstillingen min, både formulering og reflektere over selve spørsmålet. Dette for å ikke gå vekk fra det jeg egentlig skulle finne svar på og at problemstillingen min hele tiden var en ledesnor på veien til målet.

4.6.3 Selektiv koding

I denne siste delen av analysen var formålet å finne en kjernekategori som kunne si noe om hovedinnholdet av resultatet av analysen (Postholm, 2010). Kjernekategorien skal beskrive helheten i analysen og overskriften vil gi leseren et tydelig bilde av hva studien handler om, og som dekker hovedkategorier og underkategorier. I kapitlet om presentasjon av funn vises mitt resultat av analysen og bringer sammen kjernekategorien, hovedkategorier og underkategorier (Ibid).

4.7 Forforståelse

En forutsetning for å benytte hermeneutisk innfallsvinkel til å tolke og forstå er at forskeren har selvinnsett i egen forforståelse (Aadland, 2011, s. 181)

Min forståelse av oppfølging av biologiske foreldre er preget av at jeg jobber med dette i det daglige. Ut fra dette er min forforståelse veldig nær. Den kunnskapen jeg innehar ved å jobbe med foreldreoppfølging i det daglige, det jeg har lest av forskning om feltet, og diskusjoner om temaet min forforståelse (Leseth & Tellmann, 2014)

Hvordan jeg forstår mitt arbeidsfelt rettes videre mot om det vises ved å forske på andre kommuner. Samtidig har det vært viktig for meg å i størst mulig grad nullstille meg i møte med informantene og til datamaterialet. Fokuset mitt har vært på å få frem hva informantene sier, og ikke sier. Hva er det teksten forteller egentlig. Min forskerrolle i denne studien har satt meg i en posisjon hvor jeg må se kulturen fra utsiden og synliggjøre det som saksbehandlere gjør og ikke gjør. Da har det vært vesentlig at jeg har reflektert over min egen rolle som barnevernsansatt. Gjennom forskningsprosjektet har jeg strebet etter å oppnå et mer overordnet blick på mitt felt og har forsøkt å se helheten i materialet. Mitt kritiske blick har gitt meg mer kunnskap om hva jeg som profesjonsarbeider tar mer for gitt. Mitt formål med hermeneutisk tilnærming er å få frem et dypere meningsinnhold enn det innlysende (Thagaard 2013, s 41). En overbevisende fortolkning er en fortolkning som er knyttet til argumentasjonen for at nettopp den fortolkningen er den rette (Thagaard, 2013). Mine forberedelser til studien innebar at jeg blant annet hadde mange samtaler med kollegaer og andre omkring temaet. Det ble diskutert god og dårlig oppfølging og hva som vektlegges i

oppfølgingen. Jeg leste og tidligere forskning på feltet som ville gi meg et bilde av feltet sett utenfra. På den måten ble jeg grundig kjent med hvordan oppfølging av foreldre blir sett fra utsiden og hva slags mangler som var fremtredende. Utarbeidelsen av intervjuguiden ble laget i en rekkefølge hvor oppstarten av kontaktpunktet mellom foreldre og saksbehandler var første temaet. Deretter fulgte det temaer med spørsmål knyttet til ulike innfallsvinkler som belyser konteksten av oppfølgingen av foreldrene. Jeg ser i etterkant at jeg skulle hatt et pilotintervju. Dette fordi jeg mulig kunne ha avdekket min hvordan jeg stiller meg i en intervjusituasjon og hvordan de svarene som en deltaker gir, påvirker mine oppfølgingsspørsmål. På den måten kunne det gitt meg mulighet til å eventuelt endre på valg av oppfølgingsspørsmål. Leseth & Tellmann (2014, s. 16) skriver om hvordan *profesjonsforskning påkaller i særlig grad refleksivitvet*. Med dette menes at når jeg som forsker går inn og studerer eget profesjonsfelt krever det at jeg evner å reflektere og ha et bevisst forhold til min dobbeltrolle. Jeg har gjennom forskningsprosjektet forsøkt å se meg selv utenfra. Jeg har strebet etter å ha et kritisk blikk på min rolle som forsker og min rolle som profesjonsutøver og hvordan den formes. Det har vært utfordrende. Gjennom intervju og analyseprosess har jeg flere ganger fått nye forståelsesrammer og ved å analysere materialet har meningsinnholdet fått et dypere innhold. Min forståelse knyttet til foreldreoppfølging har vært utgangspunktet og jeg som forsker har hatt et ønske om å få frem mer kunnskap om arbeidet.

Jeg har som vist tidligere forsket på et felt som er veldig nær meg. Det kan gi svakheter i mitt kritiske blikk på materialet. Å få kunnskap om et kjent arbeidsfelt vil funnene kunne rettes like mye på meg. Min forståelse og erfaring som sosialarbeider utfordres når funn viser at barneverntjenesten ikke gjør det som er barneverntjenestens mandat eller lovkrav. Som forsker har jeg hatt fokus på å få frem det som blir kommunisert i materialet og få frem helheten. Hermeneutikken som vitenskapelig forankring knyttes opp mot å få frem materialet gjennom en delforståelse som igjen fører til en ny helhetsforståelse.

4.8 Oppgavens troverdighet og overførbarhet

4.8.1 Validitet og reliabilitet

Begrepene validitet og reliabilitet omhandler forskningens gyldighet og pålitelighet.

Validitet handler om gyldighet av det jeg som forsker kommer frem til (Kvale & Brinkmann, 2015). Begrepet knyttes til tolkning av data. Jeg som forsker må stille meg

spørsmål om forskningen er gyldig i forhold til den virkeligheten jeg studerer (Thagaard, 2013).

Gjennom hele oppgaven har jeg tatt leseren med inn i mitt forståelsesgrunnlag og hvordan jeg har arbeidet meg gjennom forskningsprosessen og kommet frem til det jeg har. Dette med det formål å gjøre forskningen min gjennomskiktig for leseren. For å ytterligere styrke oppgavens validitet er den kritiske røsten gjennom analyseprosessen viktig. Som sosialarbeider i det daglige har jeg den fordelen at jeg kjenner godt til grunnlaget jeg studerer og hvordan den virker. Thagaard (2013) viser til hvordan forskeren gjennom sine erfaringer i feltet, danner grunnlaget for den forståelsen forskeren kommer frem til og at tolkningen skjer i tilknytning til egne erfaringer. Styrken ved kjennskap til feltet har vært at jeg gjennom min kunnskap om begreper og temaer kan ha bidratt til å skape ro i intervjusituasjonen og lettere fått deltakeren til å fortelle mer omkring spørsmålene jeg har stilt. Mine bekræftende ord som «mhm», «ja» og nikking kan ha gitt deltakerne lyst til å fortelle mer. Kjennskap til feltet har og synliggjort mine tatt-for-gitt-heter (Leseth & Tellmann, 2014) i intervjuene. Jeg har kanskje stilt andre typer oppfølgingsspørsmål enn det andre forskere som ikke har kjennskap til fagfeltet ville gjort. På den måten kan svarene være preget av at nyanser ikke kommer tydelig nok frem på grunn av at jeg kjenner til konteksten og dykker dermed ikke dypere (Thagaard, 2013). Dette har utfordret meg i analysedelen.

Jeg har hatt høy bevissthet i analysedelen om å presentere materialet ut fra hva det viser og ikke ta med egen erfaring. Jeg ser i etterkant av intervjuene at noen av oppfølgingsspørsmålene kunne ha vært mer kritiske. Dette spesielt for å få informanten til å reflektere over seg selv i et utenfra perspektiv. Likevel mener jeg at jeg har fått frem mye i materialet mitt som vil gir grunnlag for å svare på problemstillingen.

Om min forskning er av overføringsverdi til hvordan barneverntjenester følger opp foreldre generelt, er vanskelig å si. Alle barneverntjenestene jeg hadde intervju med, viste ulike måter å følge opp biologiske foreldre på og jeg kan da anta at forskning med samme tilnærming og spørsmål vil og komme frem til dette. Min analyse baserer seg på noe generalisering av hele materialet. Som presentasjonen vil vise, sa ikke alle informantene det samme under hvert tema. På bakgrunn av dette måtte jeg heller lete etter tendenser og mønstre som kunne vise hva som var sammenfallende og best kunne beskrive meningsinnholdet. Jeg mener at mitt materiale har en viss overføringsverdi

med tanke på at den viser kompleksiteten ved oppgaven som saksbehandler og oppfølging av foreldre. Jeg har funnet lite forskning på feltet ut fra mine søk. Dette kan være indikasjoner at det mangler kunnskap om hvordan dette arbeidet utføres. Det vises til hvordan foreldrene opplever å få oppfølging. Å basere endringsbehov kun ut fra et brukerperspektiv, mener jeg at ikke er godt nok. Dersom utøvernes stemme ikke blir belyst, er det stor sannsynlighet at en vil fortsette i samme spor til tross for organisatoriske endringer, kompetanseendringer og metodiske endringer innad i tjenesten.

4.8.2 Reliabilitet

Reliabilitet knyttes til hvorvidt forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte (Thagaard 2013, s. 201). Om forskningen er troverdig vises det til utførelsen og hvor pålitelig resultatene er (Kvale & Brinkmann, 2015). Begrepet viser til utgangspunktet om en annen forsker hadde kommet frem til det samme ved anvendelse av samme metoder. Kvalitativ forskning er ikke mulig å foreta helt likt. Dette med utgangspunkt i at mennesker møter enhver situasjon forskjellig fra gang til gang. Dersom jeg hadde foretatt intervjuene mine på ny, ville jeg innehatt allerede inntatt informasjon fra tidligere intervjurunder som igjen ville påvirket mine valg av spørsmål i neste runde som igjen ville gitt ulikt resultat. For å styrke reliabiliteten vil oppgavens gjennomsiktighet som nevnt tidligere være sentral. Det for å vise forskerens posisjon i studien, dens vurderinger og fremgangsmåte (Thagaard 2013).

5 Analyse

Denne studien hadde som formål å utforske *hvordan saksbehandlere utøver oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse*.

Jeg ønsket å få frem kunnskap om hvordan saksbehandlerne jobber med foreldreoppfølging, hvordan deres erfaringer knyttet til oppfølging og om det er rutiner knyttet til dette.

Analysen viser at oppfølgingen er påvirket av flere premisser. Det analysen også viser er at saksbehandlerne i mitt materiale utøvde oppfølging med ulike strategier. Den ene var en passiv/avmålt strategi i møte med foreldrene og den andre var aktiv/pågående strategi. Disse strategiene varierte. En saksbehandler hadde ikke kun passiv eller aktiv oppfølgingsstrategi i møte med foreldrene. Alle saksbehandlerne gikk inn og ut av disse strategiene ut fra premissene som det kom an på.

5.1 Det kommer an på

Det er vanskelig å gi god oppfølging til foreldre etter omsorgsovertakelse og saksbehandlerne har mange hensyn de skal ta. Mitt datamateriale viser ingen klar enighet om hvordan man fulgte opp biologiske foreldre etter omsorgsovertakelsen. Informantene beskrev hvordan de måtte individualisere oppfølgingen til hver enkelt forelder da alle foreldrene hadde ulike behov og at oppfølgingen ville ha ulikt innhold.

Uttrykket *det kommer an på* ble benyttet gjennom beskrivelser og refleksjoner rundt oppfølging av foreldre. At det hele tiden kom an på, gav ut fra beskrivelsene indikasjoner på at det manglet gode rutiner og retningslinjer om hvordan oppfølgingen skulle gjøres og hva den skulle inneholde. Slik jeg har tolket materialet, var det ikke implementert rutiner knyttet til oppfølgingen. De ulike faktorene som det kom an på, ble det som formet oppfølgingens innhold.

Alle saker ble beskrevet som individuelle. Med dette utgangspunktet ble oppfølgingen ulik. Det ble beskrevet en kontinuerlig dynamikk i kontakten mellom saksbehandler og de biologiske foreldrene som utspilte seg forskjellig inn og ut av passive og aktive strategiene.

Analysen synliggjorde faktorene som påvirket oppfølgingen fra saksbehandler. Disse faktorene var at, det kommer an på *foreldrene*, det kommer an på *saksbehandler*, det kommer an på *barnet*, det kommer an på *saken* og det kommer an på *tjenestepraksis*.

Ved at de ulike faktorene påvirket oppfølgingen av de biologiske foreldrene synliggjør kompleksiteten i saksbehandlerens oppgave. Saksbehandlere har i tillegg ansvar for å følge opp barnet som er plassert, fosterhjemmet og alle andre involverte. Dette til sammen gjør det utfordrende å gi god oppfølging til alle. Dette vil bli videre drøftet i diskusjonskapittelet. Jeg har valgt å presentere premissene med utgangspunkt i hva informantene mine fortalte at det kom an på.

5.1.1 Det kommer an på foreldrene

Ut fra lov om barneverntjenester § 4-16 har barneverntjenesten *et ansvar for å følge utviklingen til (...) foreldrene*. Saksbehandlerne fortalte at alle foreldrene de jobbet med var ulike og oppfølgingen fikk dermed ulikt innhold. Informantene sa likevel at de fleste foreldre ønsket oppfølging i form av blant annet informasjon om hvordan barnet hadde det og hvordan det utviklet seg. Som en sa:

Min erfaring går i allefall på at de synes det er på en måte godt å få høre litt om hvordan det går med barnet (...)

Noen foreldre ønsket konkret veiledning knyttet til samværene eller generell veiledning for å bedre forstå sitt barn. Enkelte var likevel sinte på barnevernet og kom ikke til møter eller avtaler.

...noen ønsker ingen form for oppfølging, noen ønsker oss og noen ønsker familievernkontoret.

Enkelte foreldre hadde store egenbehov for omsorg og trøst fra saksbehandleren mens andre ville ikke ha kontakt og var sinte på barnevernet. En saksbehandler beskrev hvordan foreldrenes fokus på seg selv ble veldig synlig i oppfølgingen mens barnets behov ble glemt av foreldrene. En saksbehandler beskrev at enkelte foreldre var i møtene mer interessert i å snakke med saksbehandleren om hennes privatliv og ting de selv var opptatt av. Saksbehandleren opplevde at de glemte at agendaen for møte var deres barn. En annen saksbehandler fortalte at der foreldrene var uenige og ville styre og bestemme, forsøkte saksbehandleren å ha fokus på å fortelle mest mulig og gi informasjon om hva som ble gjort og hvorfor. På denne måten erfarte hun at konfliktene ble mindre. I saker hvor det var samarbeid med foreldrene var det mer kontakt. En saksbehandler fortalte at hun i de sakene hvor foreldrene samarbeidet, var det viktig å gi dem informasjon og oppfølging. Når foreldre hadde store egne behov i kontakten med saksbehandler beskrev saksbehandler at fokuset til saksbehandler måtte flyttes, fra

barnet til foreldrene. Likevel fortalte flere saksbehandlere at hovedfokuset i samtalene med foreldrene var barnet, og det å gi informasjon om barnet.

Det er jo mange foreldre som vil vi skal trøste dem, som synes at de er i en vanskelig situasjon og som gjerne har lite nettverk og som i sin, i sitt liv, som må være så alene må bruke oss og det blir litt sånn komplisert for det er jo vi som har påført det.

På spørsmål om tjenesten kunne tilby det foreldrene ønsket, mente saksbehandleren at det foreldrene egentlig ønsket, var å få barnet sitt hjem. Og det ønsket kunne de ikke innfri. Ingen av saksbehandlerne hadde tilbakeført noen av barna tilbake til foreldrene. Plasseringer hvor barna ble flyttet hjem gjaldt i hovedsak akuttsaker hvor foreldrene i de sakene, var innstilt at barnet skulle hjem igjen. Sakene som saksbehandlerne fulgte opp ble da ansett som langtidsplasseringer og at oppfølgingen hadde det som utgangspunkt. Samtidig fortalte saksbehandlerne at de og hadde en plikt til å vurdere situasjonen hos de biologiske foreldrene, at om barna skulle flyttes hjem igjen.

Altså hvis det er en bedring så skal en jo vurdere situasjonen.

Enkelte informanter fortalte at noen foreldre gjorde seg utilgjengelige ved å ikke ta telefonen eller ikke dukke opp på avtaler. Andre foreldre gjorde seg utilgjengelige ved å dra ut av landet. Dette førte til at saksbehandlerne i mindre grad tok kontakt med foreldrene da utilgjengeligheten ble tolket som at foreldrene ikke ønsket kontakt. En saksbehandler forklarte at i noen saker kunne det ta år før det ble et samarbeid med foreldrene, eller dersom foreldrene ikke møtte opp på avtaler med barneverntjenesten fortalte saksbehandleren at da fikk foreldrene litt tid og at samværsplanen ble sendt ut først. En annen saksbehandler fortalte at når foreldrene uttrykte at de ikke ønsket oppfølging, så prøvde hun igjen med tilbud på et senere tidspunkt.

Jeg tenker hvis dem ikke møter opp og hvis dem ikke svarer på telefon og at dem... så forstår man jo at dette her fungerer ikke for dem. (...) da tenker jeg at da må man prøve å finne andre løsninger som kan fungere og kanskje få til en annen kontakt eller dialog...

Det ble beskrevet av en annen saksbehandler at når foreldre ikke ville møte saksbehandler, ble dialogen gjort via epost. Saksbehandlerne beskrev at i noen saker hvor foreldre og barneverntjenesten var uenig, var det vanskelig å få til et samarbeid og at

kontakten da kunne gå via advokat. Det ble beskrevet at oppfølgingen av foreldre ifølge saksbehandlere dreide seg om å formidle informasjon om barnet deres og følge opp samvær. I saker hvor det var konflikt mellom saksbehandler og foreldre fortalte flere saksbehandlere at kontakten ble redusert. I disse sakene ble det presentert fra flere saksbehandlere at andre instanser måtte inn for å skape ro i saken. Dette kunne være familievernkontoret eller andre instanser som kunne være til støtte for foreldrene. Likevel ble det beskrevet at foreldrene fikk lov til å være lei seg og reagere på at barnet ble flyttet. Samtidig ble det og fortalt at når foreldrene var sinte i møte med saksbehandler i etterkant av en rettssak fortalte saksbehandler at de kunne bruke møter på å snakke om hvorfor foreldrene var så sine og hvorfor de hadde så stort behov for å se barnet sitt.

5.1.2 Det kommer an på saksbehandler

Saksbehandlerne beskrev ulik praksis innad i tjenestene og at oppfølgingen var ulik mellom saksbehandlerne. Selv om saksbehandlere beskrev at det var foreldrenes behov de forsøkte å nå, beskrev samtlige av saksbehandlerne barnefokus i møte med foreldrene. Samtaler med foreldre gikk i hovedsak ut på å snakke om barnet og gi informasjon om barnet. Saksbehandlerne fortalte at erfaringen med hva foreldrene ønsket i kontakten med saksbehandler, handlet om å få oppdateringer om hvordan det gikk med barnet. Møtene med foreldrene ble ofte gjort i forbindelse med saksbehandlers fosterhjembesøk og at i den anledning fikk foreldrene mulighet til å høre hvordan barnet hadde det. En saksbehandler fortalte at hennes mål med oppfølgingen var at hun og foreldrene skulle få en felles forståelse for hva som var til barnets beste. Samme saksbehandler fortalte at i etableringsfasen hadde saksbehandler en tanke om hva det første innkalte møte skulle handle om samtidig som hun fortalte at møtet var avhengig av hva foreldrene ville ha av type oppfølging. For en annen saksbehandler ble det fortalt at hun var opptatt av at foreldrene skulle få besøke barnet sitt i fosterhjemmet. Det ble beskrevet at oppfølgingen kom an på hva saksbehandler mente at var hensiktsmessig i forhold til barnet. Samtidig ble det beskrevet at dersom foreldrene ikke møtte til innkalte samtaler det første året ble de ikke skriftlig kalt inn igjen. Dersom saksbehandler hadde mange saker eller saker hvor det var «mye» å gjøre ifølge saksbehandler, påvirket dette hvordan foreldrene ble fulgt opp. En saksbehandler uttalte:

Så det er noe med arbeidskapasiteten hva en ønsker å gjøre og hva man har anledning til å gjøre.

En annen fortalte at hennes saksmengde ble holdt nede på et visst nivå fordi mange av sakene bar preg av konflikter og uenigheter som igjen gav seg utslag i rettsforhandlinger. Kapasiteten til tjenestene la føringer på hva de kunne tilby foreldrene. En saksbehandler fortalte at i hennes kommune var det ikke kapasitet til å gi biologiske foreldre veiledning og de henviste da foreldrene til familievernkontoret. En saksbehandler fortalte at det kunne komme frem temaer i møte med foreldrene som hun i utgangspunktet kunne tenke seg å snakke mye mer med dem om, men at tidsbegrensning og kapasitet forhindret henne fra å gå videre på temaet. I saker hvor konfliktnivået var høyt, ytret flere saksbehandlere at de syns det var vanskelig å samarbeide med foreldrene. Det ble benyttet ulike strategier fra saksbehandlerne i disse møtene. En saksbehandler beskrev hvordan hun selekterte ut kontakten i saker hvor foreldrene var sinte i telefonen og i møtene med henne. En annen saksbehandler beskrev at hun ble mer tydelig og strukturert i hva hun aksepterte og ikke og hun ble strengere. En saksbehandler forklarte at i saker hvor foreldrene presset på og ville ha samvær med barnet sitt etter en rettsforhandling, fikk dem ikke det fordi saksbehandleren mente at barnet hadde behov for ro. Flere saksbehandlere forklarte at i sakene hvor det var uenigheter med foreldrene satte de begrensninger for hvor mye kontakt de hadde med foreldrene da de antok at det ville øke konflikten ved å ta kontakt. Samtidig fortalte saksbehandlerne at de var opptatt av å møte foreldrene likt og at foreldrene skulle få lik behandling uavhengig av sak og person. De fortalte og at det var utfordrende å være støtteperson for foreldrene. Flere saksbehandlere mente at støttefunksjonen skulle ligge hos noen andre enn dem, fordi;

Nettopp fordi vi er den samme etaten som har tatt ifra dem det kjæreste de eier.

Saksbehandlerne beskrev at de spurte hva slags oppfølging foreldrene ønsket. Ved å konkretisere og avklare måten kontakten skulle foregå etter hvordan foreldrene ønsket det, ble premissene i kontaktformen ut fra foreldrenes ønsker. I sakene hvor foreldrene ikke ønsket kontakt eller ikke dukket opp på samtaler, tok saksbehandlerne mindre kontakt. Samtidig ble det fortalt at i saker hvor foreldrene søkte etter støtte hos saksbehandler, ble foreldrene henvist til å søke hjelp og støtte hos noen andre.

Sorg og bearbeiding av sorg så kan de gå til familievernkontoret.

En saksbehandler beskrev at de foreldrene som ikke responderte på henvendelsene hennes, gav foreldrene muligheten til å bestemme hva slags løsning som kunne fungere for dem. Saksbehandlerne beskrev at det var viktig for dem å skille sak og person. Samtidig fortalte saksbehandlerne at i saker hvor foreldrene samarbeidet, var de villige til å strekke seg lenger for å lykkes i samarbeidet. I saker hvor foreldrene var enig i det barneverntjenesten fortalte at var riktig for deres barn, fikk foreldrene ros for det.

5.1.3 Det kommer an på barnet

Oppfølgingen av biologiske foreldre ble påvirket av barnet. En saksbehandler fortalte at når barnet ble større så måtte barnets meninger lyttes mer til. Hun fortalte videre at de barna som klarte å si fra til foreldrene, kunne bli tolket annerledes enn det barna mente. Dette kunne bli problematisk. Hun så utfordringer når barna ikke ønsket mere samvær med foreldrene, men heller mindre. Hun fortalte at i noen saker står barna i en lojalitetskonflikt overfor foreldrene. Hun sa videre at noen barn hadde vanskelig for å sette grenser for seg selv, og kviet seg for å si at de ikke ønsket mer samvær. Hun fortalte at noen barn vil innfri det som foreldrene vil at barna skal ønske seg, for eksempel samvær.

Det er lettere når de ønsker mer. Sant, fordi at da blir og foreldrene fornøyd, det er jo det som er deres [foreldrene] ønske. Og det at en da har gjerne vært i en anke da for eksempel. (...) og at barnet gjerne får veldig mye samvær... og så er det jo å prøve dette ut. (...) noen har mer samvær enn andre. Men noen ganger tenker en jo og at det er ødeleggende.

Saksbehandlerne problematiserte også kontaktpunktene mellom barnet og foreldrene når barnet ble eldre. De eldre barna hadde flere kontaktpunkt, for eksempel gjennom sosiale medier og telefon og pc. Dette kunne være en utfordring dersom det var motstridende interesser mellom barnet og foreldrene.

En saksbehandler fortalte at ungdommer som nærmet seg 18 år, opplevde ofte å få press fra biologiske foreldre om å skulle flytte hjem. Det ble videre fortalt at samarbeidet med foreldrene gikk da ut på at ungdommen skulle hjelpes til å ta selvstendige valg omkring hva ungdommen ønsket etter at han/hun fylte 18 år. Saksbehandleren fortalte videre at i saker hvor de plasserte ungdommer ut av hjemmet og foreldrene ikke var enig i beslutningen, ble barnet satt i en lojalitetskonflikt med en gang. Og dersom det i tillegg

var mye kontakt mellom ungdommen og foreldrene kunne dette bli vanskelig for barnet. Saksbehandleren fortalte at de var veldig klar over dette i de sakene hvor dette var aktuelt. Hun fortalte at fokuset var da å få til et godt samarbeid med foreldrene på grunn av at det fort kunne oppstå lojalitetskonflikt hos ungdommen.

Så du må jo følge med i alder og utvikling hele veien. Det som skjer nå i dag det er ikke sikkert at er likt om 2-3 måneder og om 1 år.

Det kom an på barnet i de saker hvor barnet var redd for foreldrene sine. Dette førte til at oppfølgingen av foreldrene i større grad dreide seg om å få foreldrene til å forstå hvorfor barnet er som de er, og hvordan foreldrenes oppførsel og handlinger påvirket kontakten mellom dem.

Den ene saken som jeg har jobbet med (...) at de ikke respekterer det som er blitt bestemt. At det går utover ungene. (...) dette er (...) foreldre som oppsøker ungene på deres arenaer og jeg får bekymringsmeldinger (...) De respekterer ikke det som er bestemt og de forstår ikke at barna blir stresset av det og urolige. Dette er barn som har opplevd mye vold (...)

Det kom an på barnet i saker hvor saksbehandler måtte bruke tid på å trygge barna om hva saksbehandler snakket med foreldrene om. Dette kunne være i saker hvor barna ønsket at informasjon skulle holdes vekke fra foreldrene. I saker hvor barnet var i tenårene, var kontakten med biologiske foreldre tettere i, noen saker. Det kom an på barnets forhold til foreldrene. Dersom barna og foreldrene hadde mange motstridende interesser kunne det være utfordrende for saksbehandler i oppfølgingen av foreldrene når det gjaldt hvor mye saksbehandler skulle involvere foreldrene på barnets nye arenaer og om barnet ville reagere på dette.

5.1.4 Det kommer an på saken

En saksbehandler beskrev at utførelsen av undersøkelsesarbeidet og veien mot en plassering var viktige for hva slags utgangspunkt man hadde for det videre samarbeidet. Dersom det hadde vært en ryddig prosess i forkant av plasseringen, kunne det være lettere å få til et samarbeid senere.

Der det er en forståelse og en enighet om hva som har blitt gjort og saken og det som er blitt gjort fra starten og til nå på en måte har vært ryddig da.

De beskrev at noen saker hadde vært i systemet over mange år og at de da «visste» ut fra erfaring hvordan kontakten og oppfølgingen skulle være. Samtidig beskrev de at sakene var i kontinuerlig endring ifølge saksbehandlerne og at behovene endret seg etter det. Det kom også frem i intervjuene at ingen av saksbehandlerne hadde tatt del i en tilbakeføring av barnet til foreldrene, noe som tilsa at alle saker var bestemt langtidsplasseringer. Formålet ved langtidsplasseringer var da ifølge en saksbehandler å skape ro for foreldrene og for barnet og at kontakten baserte seg på det. To saksbehandlere fortalte at når det tidligere i saken (før omsorgsovertakelse) var blitt prøvd ut så mange ulike tiltak som ikke førte til noen endring, var det ikke tenkt tilbakeføring av barnet.

Er det snakk om kortvarig eller omfattende samvær så er det jo mer kontakt enn hvis det er langvarig. (...) Men vi har ikke hatt så mange tilbakeføringer egentlig. (...) de fleste plasseringen vi har er uttalt langtidsplasseringer.

Saksbehandlerne jobbet for det meste i inndelte seksjoner hvor det ble et saksbehandlerskifte når omsorgsvedtaket var besluttet i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Disse mente det var hensiktsmessig å ha det sånn med tanke på at foreldrene fikk en «ny start» med ny saksbehandler. Saksbehandleren som jobbet etter generalistmodellen, erfarte at oppfølgingen etter en omsorgsovertakelse kom an på sakens forløp. Men fordelene mente hun var at dersom sakens karakter eller status tilsa et behov for skifte, så lot det seg gjøre.

5.1.5 Det kom an på tjenestepraksis

Oppstarten i kontakten mellom foreldre og saksbehandler når forhandlingen i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker var over, ble foreldrene kalt inn til møte hos barneverntjenesten. Etter § 4-16 skal barneverntjenesten *kort tid etter omsorgsovertakelsen kalle inn foreldrene med tilbud om råd og veiledning* (lov om Barneverntjenester). Dette møte ble kalt «førstemøte» hvor starten på videre samarbeid ble dannet. Disse møtene ble foretatt ulikt fra saksbehandler til saksbehandler, og fra sak til sak. Det ble beskrevet ulike fremgangsmåter for når møter ble gjennomført, hva som var innholdet i møter og hvem som deltok. Flere saksbehandlere fortalte at de var opptatt av å få til møter relativt raskt etter vedtaket var sendt ut fra Fylkesnemnda. Noen saksbehandlere fortalte at innkallingen kom an på innholdet i saken og at i noen saker så valgte de å gi foreldrene litt ro og ventet da med å ta kontakt. Noen mente at innen en

måned skulle møtet holdes, andre var opptatt av å være på, og få kalt inn foreldrene innen en uke. Innholdet i møtet var det ingen rutiner knyttet til, men de fleste møtene inneholdt opplesing av vedtaket sammen med foreldrene, samt å gi informasjon om hva slags tilbud foreldrene kunne benytte seg av. Målet med dette møtet var å komme i en dialog med foreldrene og avklare hva slags oppfølging de ønsket videre.

Om det er direkte rutiner og klart om hva som skal gjøres sånn og sånn hva som jeg skal igjennom, det vet jeg ikke men det er hvertfall en praksis som jeg har blitt opplært i.

En annen saksbehandler fortalte at det ikke var noen rutiner på hva som ble tatt opp i førstemøte med foreldrene, men at målet var å finne veien frem til et godt samarbeid. En annen saksbehandler fortalte at hun opplevde at tjenesten aldri hadde hatt noen særlig praksis på oppfølging av foreldrene, og at foreldrene tidligere til tider ble mye glemt. Hun fortalte videre at hun ønsket seg rutiner på flere ting og hun var usikker på om det forelå.

En annen saksbehandler fortalte at hun var usikker på hva slags rutiner det var knyttet til oppfølging av foreldre på hennes arbeidsplass, men at hun hadde sin egen praksis for hva hun fokuserte på og hva hun gjorde. Når det gjaldt rutiner knyttet til etableringen av samarbeid på hennes arbeidsplass, fortalte hun at det var hun usikker på da hun ikke hadde fulgt saker fra starten av. Hun fortalte at hun var usikker på om det var noen klare rutiner for oppstartsmøte med foreldrene og at det ble lagt på saksbehandlers kapasitet og hvordan saken stod.

5.2 Saksbehandlerne oppfølgingsstrategier

Ut fra min avgrensning i problemstillingen legges utgangspunktet for oppfølgingen fra barneverntjenesten, til omsorgsvedtaket fra Fylkesnemnda. Vedtaket beskriver vilkårene for at barnet ikke kan bo hjemmet, blir flyttet fra foreldrene og over i et fosterhjem. Dette utgjør starten på saksbehandlers arbeid med oppfølging av de biologiske foreldrene. Mine funn viser videre at saksbehandlere fulgte foreldrene i ulike prosesser, ikke bare i utvalgte aktiviteter i form av å gjøre noe for foreldrene eller at de ba om noe fra foreldrene.

I datamaterialet beskrev informantene hvordan kontakten ble etablert med de biologiske foreldrene. Alle informantene var bevisste på sin plikt gjennom lovverket å ta kontakt med foreldre etter at omsorgsvedtaket var fastsatt gjennom Fylkesnemnda for barnevern

og sosiale saker. Informantene hadde likevel ulik praksis på hvordan kontaktetableringen ble satt i gang. Det ble gjort vurderinger ut fra hver enkelt sak og dens status og informasjonen de hadde om foreldrene i forkant. Oppfølgingsstrategiene saksbehandlerne anvendte i møte med foreldrene, viste gjennom mitt materiale at hadde klare tendenser til å vende i to ulike retninger. Ingen av saksbehandlerne forholdt seg kun i en av hovedkategoriene i hvordan de fulgte opp foreldrene, men svingte mellom å ha en passiv og aktiv strategi i oppfølgingen. Jeg har valgt kalle det *passiv/avventende oppfølging* og *aktiv/pågående oppfølging*.

5.2.1 Passiv/avventende oppfølging

Alle informantene var bevisste på sin plikt gjennom lovverket om at foreldrene skulle tilbys oppfølging fra barneverntjenesten. Samtidig kom det frem at oppfølgingen knyttet til foreldrenes behov for støtte anså saksbehandlerne at skulle være hos noen andre. Likevel mente flere saksbehandlere at det var avgjørende å få til et samarbeid med foreldrene og mente at det ville gå utover barnet dersom samarbeidet ikke fungerte.

Jeg tror mer og mer så er fokuset at visst det skal gå godt, viss plasseringen skal gå godt, så er vi nødt til å få til et godt samarbeid med foreldrene. For vi ser jo stadig når ungene blir større, den lojalitetskonflikten som skjer da dersom vi ikke har fått til et samarbeid.

Et mønster i den passive strategien var at det var en *dobbeltkommunikasjon* og en *forbeholden* kontakt fra saksbehandler. Den passive oppfølgingen fremmet ingen utvikling i kontakten og la begrensninger på foreldrenes medbestemmelse. Den passive oppfølgingen hadde ikke et innhold som gjaldt å følge opp foreldrene for deres egen del.

Jeg er ikke saksbehandler for foreldrene for å si det sånn. Det er jo mange som blir litt forvirret på disse tingene. Jeg er der for foreldrene, barneverntjenesten har et ansvar for å ivareta de. Men jeg er jo først og fremst der for barnet.

Kommunikasjonsmønsteret til saksbehandlere ved passiv oppfølging var dobbelt i noen tilfeller. Det ble fortalt en ting knyttet til oppfølging, samtidig som det kom frem at de handlet annerledes i saker hvor foreldrene ytret motstand. Flere saksbehandlere fortalte at deres tilgjengelighet var viktig å tydeliggjøre for foreldrene. Det kunne være tilgjengelighet for samtaler eller telefoner. Samtidig fortalte de at dersom foreldrene var sinte eller ville inn og kreve sin plass i beslutninger som gjaldt deres barn, satte saksbehandler begrensninger for kontakten med foreldrene. En saksbehandler fortalte at

det var opp til foreldrene å bestemme innholdet i oppfølgingen og dersom de ikke uttrykte noe, så ble heller ikke kontakten opprettholdt. En saksbehandler fortalte at det var noen saker hvor telefonsamtalene alltid endte opp med kjefting og skriking og at hun på bakgrunn av dette lot være å respondere eller ta telefonen hver gang foreldrene ringte.

Det er ikke sånn at jeg ikke har en dialog, men hvis det kommer mye negativt og det kan være all slags som kommer, så er det ikke alltid at jeg gir oppmerksomhet til det. Men at jeg prøver å holde det litt sånn ryddig og at det er et innhold i det vi snakker om.

Det ble beskrevet at uenighetene med foreldrene kunne dreie seg om hvorfor barnet var plassert og begrunnelser knyttet til vedtaket fra Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Andre foreldre var uenige i hvordan saksbehandleren foretok beslutninger vedrørende deres kontakt med barnet. Flere saksbehandlere fortalte at de jobbet for at foreldrene kunne delta på ansvarsgruppemøter vedrørende barnet. Likevel fikk ikke foreldrene delta dersom saksbehandler opplevde det vanskelig å samarbeide med dem. Noen saksbehandlere mente at foreldrene noen ganger fikk for stor plass i saken. På den måten var det saksbehandleren som la føringer for hvilke arenaer foreldrene skulle få informasjon om barnet deres. Flere saksbehandlere fortalte at de forsøkte å tilpasse seg foreldrenes ønsker i kontakten med saksbehandler. De fortalte videre at de ikke skulle gjøre forskjell på foreldrene når det gjaldt hva foreldrene kunne få av oppfølging. Samtidig ble det fortalt at i saker hvor foreldrene samarbeidet med saksbehandler, strakk saksbehandler seg lenger og det var mer kontakt.

Ja..altså hyggelig skal en alltid være, og imøtekommende. Men en ønsker jo de det beste på en måte når de på en måte ønsker et samarbeid og. Så har en jo veldig lyst å vise vennlighet tilbake og.

Informasjon om barnet fra saksbehandleren til foreldrene var det som var hovedinnholdet i møtene. Flere saksbehandlere fortalte at det var barnet sitt foreldrene ønsket å snakke om. Møtene med saksbehandler handlet da om å møtes og snakke om barnet og hvordan barnet hadde det. Agendaen for møte var satt på forhånd, og saksbehandleren kalte foreldrene inn. Saksbehandlerne fortalte samtidig at fokuset i samtalene med foreldrene var både barnet og foreldrene. Likevel fortalte en saksbehandler at det ikke var så ofte tid til å snakke om det som gjaldt foreldrene eller at

det ikke ble gjort fordi det ble snakket om andre ting. En saksbehandler fortalte at formålet med samtalen var å snakke om det «alle» hadde lyst å snakke om, og det var barnet. En saksbehandler fortalte dette om å gi god oppfølging til foreldren;

Vi må jo møte foreldrene på tilnærma likt grunnlag, ikke ha noe med at nå var du sånn, så da vil jo ikke jeg gjøre det for deg. Jeg tenker jo ikke på det viset, men... det er klart at det som vil skape variasjonen da i samarbeidet (...) det har jo noe med hva ønsker de? Og det sier jo noe om behovet deres. Selv om jeg tenker at behovet er noe annet. Behovet er at du [foreldrene] skal komme hit og høre litt om barnet ditt sånn at du og har et noe mer nyansert for eksempel av hvor det [barnet] befinner seg og hva det [barnet] trenger.

Innstillingen til flere saksbehandlere var at foreldre egentlig ikke ønsket å ha så mye kontakt med dem. Noen mente at foreldrene helst ville snakke kun med fosterhjemmet for å komme nærmere barnet, andre mente at foreldrene ikke ville ha noe med saksbehandler å gjøre. Likevel mente saksbehandlere at de var et viktig bindeledd mellom foreldrene og barnet deres og at målet med kontakten med foreldrene var at foreldrene skulle få samme forståelse for barnets beste som saksbehandler hadde. Ved konflikter mellom foreldre og saksbehandler ble kontaktformen at saksbehandler tok kontakt når det var noe å meddele om barnet og i forbindelse med samvær, og at det ellers ikke var kontakt. I andre saker mente saksbehandlerne at når foreldrene ikke tok kontakt, så var de fornøyd. Det ble og forklart med at noen saker var det naturlig mye kontakt, mens i andre var det naturlig med lite kontakt. Det ble formidlet at foreldrene ble oppfordret til å søke støtte hos noen andre enn barnevernet, for å komme seg videre i livet sitt og få hjelp til å bearbeide det som hadde skjedd. Noen saksbehandlere fortalte at foreldrene ble oppfordret til å ta kontakt med psykolog eller lege eller familievernkontoret. Dette var i saker hvor foreldrene var i uenigheter med saksbehandler om saken. Det ble likevel sagt at saksbehandlerne alltid var på tilbudssiden om hva foreldrene ønsket av oppfølging og at saksbehandlerne mente at foreldrene var fornøyd med den oppfølgingen de ble tilbudt.

Akkurat som på en måte at det er akseptert at det er sånn...

5.3 Aktiv/pågående oppfølging

Når saksbehandlerne utførte aktiv oppfølging i kontakten med foreldrene var det med fokus på foreldrene og deres behov i kontakten. Når saksbehandleren var *proaktiv* i kontakten, var det et godt *foreldresamarbeid*, og foreldrene opplevde ifølge saksbehandlerne dette som god *foreldrestøtte*.

(...) at vi snakker med dem, vi må ikke glemme å snakke med dem og kunne spørre dem om hva slags type oppfølging vil fungere for deg? Hvordan vil du at jeg skal ta kontakt med dere, hvor mye vil dere at vi skal ha kontakt? Skal vi se det litt an, det kan variere, er det greit for dere hvis jeg kaller dere inn og så kan dere bestemme, vil dere at vi skal ringe?

I de sakene hvor saksbehandler tok initiativ til kontakt med foreldre for å snakke med dem om hvordan det gikk med dem, opplevde saksbehandler og at samarbeidet gikk bedre. Da handlet samtalen om foreldrene og at foreldrene fikk tid til å snakke om det de var opptatt av. En saksbehandler var opptatt av å få avklart med foreldrene hva slags forventninger de hadde til saksbehandler og hva de ønsket ut av kontakten. I disse sakene forholdt saksbehandler seg til hva foreldrene fortalte henne, men og at hun jevnlig kom med tilbud om oppfølgingen skulle endre seg, om foreldrene ønsket noe annet.

(...) at man på en måte ikke gir seg fordi at de sier at de ikke ønsker.

Det ble beskrevet at noen foreldre ble involvert i instansmøter med skole eller barnehage selv om de var uenige i plasseringen. Saksbehandler mente at dette bidro til et bedre samarbeid mellom dem da foreldrene fikk delta på barnets arenaer og at det åpnet opp for en bedre dialog med foreldrene. Når foreldrene ble involvert på barnets arenaer opplevde saksbehandlerne at foreldrene synes det var godt. En saksbehandler sa at hun opplevde at når det var godt samarbeid mellom foreldre, saksbehandler og fosterhjem, så ble det og mindre behov for møter andre steder, for eksempel skole for da gikk det bedre der og. En saksbehandler fortalte hvordan hun tok foreldrene med til fosterhjemmet for å besøke barnet deres og at de fikk se hvordan barnet bodde. I tillegg ble det beskrevet når fosterhjem og biologisk hjem klarte å samarbeide, opplevde foreldrene dette som positivt ifølge saksbehandlerne.

...første gang jeg kommer på fosterhjemsbesøk etter at ungene er plassert så tar jeg dem (foreldrene) med på besøk i fosterhjemmet. Og det er noe fosterforeldrene ikke kan velge vekk.(...) det skal mye til. (...) fosterforeldre får

informasjon om dette i rekrutteringen. At dersom de ikke kan ta imot foreldre så kan de heller ikke bli fosterhjem. (...) det skal være hovedregelen men det kan jo alltid være unntak.

Foreldre fikk tilbud om veiledning eller de ytret ønske om veiledning selv. Dette var noe saksbehandlerne fortalte at ble benyttet i oppfølgingen. Gjennom veiledning kunne foreldrene få hjelp og støtte i kontakten med barnet. Noen foreldre hadde veiledning knyttet opp til temaer som foreldrene tok opp med saksbehandler selv. I andre saker hvor det var lite og sjeldent samvær, fikk foreldrene tilbud og innkalling til veiledning og samtale for å få oppdateringer på hvordan det gikk med barnet. Da snakket de og om hva som kunne være fint å gjøre på samvær ut fra hvor barnet var i utvikling. I andre saker var veiledningen knyttet opp mot at saksbehandler så behov for å bedre kompetansen til foreldrene opp mot kontakten til barnet. Dette var igjen varierende ut fra hvor ofte det var samvær og situasjonen til foreldrene. Noen saksbehandlere gav veiledning selv. I saker hvor mer spesifikk veiledning skulle gis, ble familieveiledere koplet på. Det ble beskrevet at det ble iverksatt tiltak overfor foreldre knyttet til kontakten med barnet. Tiltakene hadde ulikt innhold og formål. Saksbehandlerne fortalte at de fleste tiltakene var likevel knyttet opp mot samværene mellom foreldre og barnet.

En saksbehandler hadde videreutdanning knyttet til en veiledningsmetode, og beskrev at hun tilbydde veiledning i forbindelse med samvær, generelle ønsker om veiledning eller spesifikk knyttet opp mot konkrete situasjoner eller prosesser. Hun forklarte videre at i forbindelse med dette ble det laget tiltaksplan med delmål og indikatorer for måloppnåelse. Hun forklarte videre at denne type veiledning var tidsbegrenset og var påvirket av andre faktorer som for eksempel hyppighet av samvær mellom foreldrene og barnet. Videre forklarte hun at formålet med veiledningen var ikke knyttet opp mot å jobbe mot en tilbakeføring, men at veiledningen var knyttet opp mot samværskompetansen.

.. gjerne ikke plent for å bedre den, men for å holde den på et akseptabelt nivå.

Flere saksbehandlere beskrev at de oppfordret foreldrene til å oppsøke og benytte seg av tiltak i regi av organisasjoner eller Familievernkontoret. Det ble fortalt at de mente det kunne være godt for foreldrene å kjenne på støttenettverk hos andre og snakke med

andre i samme situasjon. En saksbehandler fortalte at tilbud til foreldre som har mistet omsorgen, var noe som kunne være positivt for alle foreldre.

Altså alle skal hjelpe å dra samme veien, det er jo ingenting som er bedre enn det. Vi sitter jo ikke her som noen som skal redde foreldrene, vi klarer jo ikke det alene alltid. (...) Jeg unner alle foreldrene å klare seg. Uansett om de er sånn eller sånn.

Andre tiltak var knyttet opp mot hjelp til foreldrene for å bedre livssituasjonen deres. Dette var ikke interne tiltak i tjenesten men tiltak i andre deler av hjelpeapparatet. Flere saksbehandlere fortalte at å henvise og oppfordre foreldrene til å ta imot hjelp i andre deler av hjelpeapparatet var en del av deres plikt. En saksbehandler forklarte at for henne var det viktig å følge med på tiltak som foreldrene var i kontakt med. Det kunne være ulike typer tiltak ut fra behovene til foreldrene. Dette med formålet om å følge med på situasjonen hos foreldrene med tanke på å vurdere mulighet for tilbakeføring. En saksbehandler forklarte at tiltak fra andre instanser kunne bidra til å dempe konflikter mellom foreldrene og barnevernet og ble dermed satt inn etter ønske fra foreldrene. Det kom an på saken og hvor foreldrene og saksbehandler sto i samarbeidet.

6 Diskusjon

Hvordan saksbehandlere i kommunalt barnevern følger opp biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse, kommer an på. Det kom an på foreldrene, det kom an på saksbehandler, det kom an på barnet, det kom an på saken og det kom an på tjenestens praksis. Mine funn viser også at saksbehandlerne inntok to ulike oppfølgingsstrategier i møte med foreldrene som viste seg i passiv/avmålt oppfølging og aktiv/pågående oppfølging. Ut fra beskrivelsene fra informantene var oppfølgingen en dynamisk prosess hvor saksbehandler benyttet seg av strategiene ut fra hva det kom an på.

6.1 Det kommer an på

Oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse er komplekst og varierende. Som vist i mine funn, er oppfølgingens innhold avhengig av flere premisser. En saksbehandler i kommunalt barnevern har mange hensyn med seg i arbeidet med oppfølging. Ved siden av oppfølging av foreldre, er saksbehandlers arbeidsdag preget av høyt tempo, stor saksmengde, liten tid og overordnet stramme budsjettammer. Saksbehandler skal i tillegg til foreldrene, følge opp barnet som er plassert, fosterhjemmet som utøver omsorgen og andre involverte instanser. Som bakkebyråkrat forholder saksbehandlerne seg til både stor saksmengde, men og en saksmengde med komplekst innhold. I tillegg inneholder arbeidsoppgavene til en saksbehandler høy grad av skjønn (Lipsky, 2010). Ut fra bestemmelser i lov om Barneverntjenester befinner saksbehandleren seg imellom flere verdiprinsipper som noen ganger fronter motstridende interesser. Hensynet til barn og foreldre vil i de fleste tilfeller fungere sammen. Når disse står i konflikt til hverandre må saksbehandler vurdere ut fra skjønn, faglig kompetanse og ut fra hver enkelt sak.

Som bakkebyråkrat vil politikken vises i møtet med brukeren (Lipsky, 2010). Interaksjonen mellom saksbehandler og foreldre vil kunne være avgjørende for hvordan fremtidige føringer blir formet videre. Ut fra noe av forskningen (Slettebø 2008; Moldestad & Skilbred, 2010; Höier, 2011), rettes kritikken mot barneverntjenestene, at foreldrene blir glemt og nedprioritert. Foreldrene får ikke støtte og omsorg for sin egen sorg (Ellingsen, 2007) og får et forsterket stigma (Teilgård, 2013). Foreldrenes stemmer i overfor nevnte forskning viser betydningen av deres samhandling med barnevernet. Opplevelsene foreldrene sitter igjen med er resultatet av det direkte møtet med bakkebyråkraten (Lipsky, 2010). Kvaliteten på møtet er konsekvensen av

bakkebyråkratens utøvelse av skjønn og kanskje (etter min mening) prisen for å ha høy grad av selvstendig utøvelse av rollen (Lipsky, 2010). Riksrevisjonens rapport (2002-2003) henviser til det samme og retter fokuset på hvordan oppfølgingen blir i for stor grad tilfeldig og ulikt prioritert når det kommer an på saksbehandler.

Det løftes opp økt kompetanse (Hansen, 2015) som en mulig løsning for den mangelen som finner sted i barnevernet. Solveig Horne og Torbjørn Røed Isaksen fortalte i intervju med Aftenposten 07.09.2017 (Skogstrøm, 2017) hvordan regjeringen fremover skal sette dagens barnevernsansatte på skolebenken for å øke kompetansen. Målet er at færre barn skal flytte i fosterhjem, som Solveig Horne mener at har en samfunnsøkonomisk gevinst ved at færre barn blir flyttet ut av hjemmet.

Kommunikasjonsstrategien 2018 – 2024 (BLD) sier det tydelig og klart – *Mer kunnskap – bedre barnevern* (s. 1). Kompetansefeltet i barnevernet er det mange som mener noe om ifølge Hansen (2015). I hennes (Ibid) doktoravhandling om kompetansefenomenet viser det seg at de aktørene som snakker om kompetansebehovet i barnevernfeltet, ikke nødvendigvis sosialfaglig profesjonsbakgrunn. Når bakkebyråkraten (Lipsky, 2010) skal etterstrebe kravet fra byråkratiet om produksjon og effektivitet, og samtidig øke sitt kunnskapsnivå gjennom etter- og videreutdanning, er det legitimt å stille spørsmål om hva det vil gå på kompromiss med i det daglige arbeidet som består av knapphet på tid og ressurser (Ibid).

Saksbehandlerne i denne studien beskrev at deres arbeid bestod av store variasjoner i arbeidshverdagen. Bakkebyråkrater (Ibid) har mye brukerkontakt, mangfold i sakene og et stort ansvar om å følge lovverket, balansere skjønnet opp mot verdiprinsippene minste inngripen-prinsipp, barnets beste og det biologiske prinsipp (lov om Barneverntjenester). Det viser seg at de såkalte bakkebyråkratene (Lipsky, 2010) i denne studien hadde en vanskelig arbeidsoppgave med å balansere alt dette. Etter mitt syn, er barneverntjenestens mandat særegent i velferdssystemet ved at organisasjonen rommer motsetningsfylte funksjoner som kontrolloppgaver, støtte- og hjelpetiltak. Jeg vil hevde at saksbehandlere i barneverntjenesten derfor kan hevdes å ha en særegen dobbeltrolle. Dette kan muligens sammenlignes med å innta rollen som både forsvarsadvokat og dommer for samme person.

Analysen viser at det er vanskelig å gi god oppfølging til alle. I tillegg viser analysen at det ikke er en «rett-fram» metode. Å etablere samarbeid med foreldrene ble gjort på

ulike måter og det kom an på mange faktorer, blant annet innstillingen foreldrene hadde til samarbeid med barnevernet, ifølge saksbehandlerne. Dersom foreldrene var enig i plasseringen opplevde saksbehandlerne at det var lettere å få til et samarbeid og at de dermed var villig til å strekke seg lenger. Dette bekrefter også blant annet Ellingsen (2007) sin studie som viser til at mødre som var enig i plasseringen, opplevde å få en bedre oppfølging av barneverntjenesten. Dette kom særlig frem i saker hvor barnet hadde store adferdsvansker og forelderen selv ba om hjelp fra barneverntjenesten (Ellingsen, 2007). I min studie ble det ikke beskrevet hvorvidt de sakene hvor det var godt samarbeid, var frivillige plasseringer. Det kom frem beskrivelser hvor det i saker med godt samarbeid opplevde saksbehandlerne at det var en viss enighet, eller en toleranse for posisjonen hver av dem hadde i samarbeidet. To av saksbehandlerne fortalte at når foreldrene samarbeidet godt, så ønsket saksbehandlerne også å strekke seg lenger tilbake. Det kan her tolkes som at saksbehandlere viser godvilje ved å motta godvilje. Dette blir da noe som kommer an på både foreldrene og saksbehandler. Dersom saksbehandler foretar selektive valg i møte med foreldrene, vil det kunne gi store variasjoner for innholdet i oppfølgingen. Det vil da i større grad baseres på samarbeidets kvalitet, ikke på foreldrenes rettigheter i loven. Foreldrene som ytrer motstand gjennom meninger, er i konflikt eller gjør et forsøk på å kreve medvirkning (Arnstein 1969), får ut fra mine funn mangelfull oppfølging, noe også studien til Höier viser (2011). Hun viser til hvordan mødre som ringte og ba om hjelp, mødre som uttrykte bekymring, ikke ble tatt alvor eller ble møtt på dette.

Funnene i min studie synliggjorde motstridende utsagn fra saksbehandlerne når det gjaldt oppfølgingens formål. Saksbehandlere fortalte at de jobbet for at alle foreldre skulle få oppfølging etter det foreldrene selv hadde behov for. Samtidig beskrev saksbehandlerne at oppfølgingen av de sinte foreldrene, de med meninger og ytringer om barnevernets bestemmelser, der ble det tatt færre oppfølgingstelefoner og som en saksbehandler fortalte; *jeg tar de jeg må*. Disse signalene mener jeg at blir en forbeholden kontakt, da barnevernets oppfølging «etter behov» gis til de som samarbeider. Samarbeid kan i denne interaksjonen hentydes til hvorvidt at det er et samarbeid, vil komme an på hvordan begrepet defineres. Vil det å samarbeide innebære at foreldrene gjør som de blir fortalt? Da blir dette etter min mening i stedet en form for manipulering (Arnstein, 1969). Foreldre som gjør som de blir fortalt, vil mulig tenke at

de får delta, men dette utfordres av at barnevernet kan definere samarbeidet ut fra deres spilleregler.

De aller fleste foreldrene er *ufrivillige brukere* (Lipsky, 2010) av barneverntjenesten. Om de kunne valgt, ville nok mange foreldre etter min mening sluppet kontakten med tjenesten, og hatt barnet sitt hjemme. Når bakkebyråkrater henvender seg til ufrivillige brukere står de i en ytterligere krevende arbeidssituasjon. Kravet om effektivitet og produktivitet står sentralt. For at en velferdsstat skal vise sin nytteighet må sannsynligvis statistikken om at bakkebyråkratene gjør som de skal, være sentralt. Statistikken vil og da kunne vise at det gitte ansvaret og mengde arbeid, er innenfor forsvarlighetens rammer. Løsningen for bakkebyråkratene å innfri disse kravene å «forenkle» brukerne de jobber med (Lipsky, 2010). Ved å kun gjøre det nødvendige i saken, ved å droppe dypere dykk i hva brukerne har behov, for klarer bakkebyråkratene å balansere kravene. Saksbehandlerne i min studie fortalte om arbeidskapasitet og synliggjorde at det ikke alltid var tid til å gå dypere i temaer som foreldrene kom med. Dette tolker jeg som bakkebyråkratens utfordringer (Ibid). Gjennom beskrivelsene fra at saksbehandlerne min studie kom det frem at de visste at det var behov for å dykke dypere i foreldrenes utfordringer, men det ville kreve tid og ressurser. Ut fra prioriteringslisten lot ikke det seg gjøre. Et annet eksempel fra mine funn var foreldrene som var i konflikt med barnevernet. En forenkling av foreldrenes behov kan da slik jeg tolker det, vises ved at saksbehandleren begrenser involvering og bestemmer mer. På den måten holdes arbeidsmengden på et nivå saksbehandlerne klarer.

Barnevernets mandat og myndighet forpliktes gjennom lovverket (lov om Barneverntjenester). Det er på det rene at det er en større kontekst og innhold i sakene enn som kommer frem i datamaterialet mitt når det gjelder innholdet i saker med høyt konfliktnivå. Likevel viser beskrivelsene fra flere saksbehandlere at det ble satt mer begrensninger på foreldre som hadde konflikter med barneverntjenesten. Er det sånn at voksne som har konflikter med andre voksne, automatisk også vil ha det overfor sine barn? Dette spørsmålet vil jeg stille fordi konflikter mellom voksne trenger i utgangspunktet ikke ha påvirkningsfaktor for barnet. Dersom konfliktsituasjoner mellom voksne blir brukt som et argument for å begrense kontakten med barnet, kan det bli det ut fra min tolkning av argumentasjonen en form for misbruk av myndighet. Er det sånn at foreldrene begrenses i kontakten med barnet sitt fordi barnevernet ikke får foreldrene til å gjøre som de sier? Samtidig kommer dette også an på hva konflikten

handler om, og om konflikten vil forverre barnets situasjon eller utvikling. Moldestad & Skilbred (2010) viser til i sin studie hvordan foreldrene opplevde at barnevernet brukte irrasjonelle reaksjoner og handlinger i en *krisesituasjon* (s. 35) som et bekreftende argument for at begrunnelsen for plassering var riktig vurdert. Dette svekket foreldrenes tillit til saksbehandlerne ytterligere. Ved å begrense foreldrenes involvering i barnets liv på bakgrunn av konflikter med barnevernet, rettes argumentene i dette ut fra min tolkning, mot foreldrenes affektreaksjoner i en vanskelig situasjon. Foreldrene vil da kunne sitte igjen med en forsterket motstand til barnevernet og avstanden mellom foreldrene og barnevernet kan forverres ytterligere. Ut fra min tolkning er dette en legitim sammenligning. Jeg vil redegjøre for konsekvensen av denne type strategi i møte med foreldrene, i neste diskusjonskapittel.

Mine funn viser også at noen av konfliktene handlet om foreldre som ikke respekterte eller hadde forståelse for barns reaksjoner knyttet til foreldrene. Barneverntjenesten må i de tilfellene hvor prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp har interessekonflikt, gå forbi prinsippet om biologi, til fordel for barnets beste (lov om Barneverntjenester § 4-1, Barnevernkonvensjonen, 1989 Artikkel 3).

Skjønnsvurderingene opp mot hva som er til det beste for barnet vil slik jeg tolker det, være en krevende oppgave for barnevernet overfor foreldrene. På den ene siden må saksbehandleren opprettholde samarbeid med foreldrene, men samtidig ivareta barnets interesser. I de tilfellene hvor dette er motstridende vil samarbeidet mellom saksbehandler og foreldre mulig bli ytterligere vanskelig.

Saksbehandlerne i denne studien fortalte om viktigheten av åpenhet om hva oppfølgingen kunne innebære overfor foreldrene, var det samtidig en tydelig føring fra saksbehandler hva de ikke kunne gjøre. Dette utfordrer intensjon og faktisk handling. Når en saksbehandler påpeker at foreldrenes behov for bearbeiding av sorg og tapet av barnet må gjøres et annet sted, kan man stille spørsmål til om tjenesten bryter med det lovpålagte ansvaret om oppfølging ut fra foreldrenes behov (lov om Barneverntjenester). Å følge opp foreldre etter deres behov vil ut fra studien til Slettebø (2008) omhandle å gi oppfølging til foreldrene ut fra deres livssituasjon. Det vil innebære å identifisere foreldrenes utfordringer og behov og knytte oppfølgingen opp mot dette. Videre viser Tor Slettebø i sin veileder (Slettebø, 2009) hva foreldre kan trenge hjelp til av barnevernet i etterkant av en omsorgsovertakelse. Han peker blant annet på å hjelpe foreldrene til å *opprettholde håp om en bedre livssituasjon* og at

foreldrene får hjelp til å bearbeide sine vanskelige følelser etter å ha mistet omsorgen for barnet (s. 25). Samtidig retter han fokuset på åpenhet om informasjon knyttet til rettigheter foreldrene har ut fra lovverket og bli kjent med utøvelse av foreldreskapet når barnet er under omsorg (Angell, 2007). Angell (Ibid) viser til i sin studie hvor viktig det var å hjelpe foreldrene i å kjenne på utøvelsen av foreldreskapet selv om barna bodde i fosterhjemmet og at kurs kunne være en begynnelse for å kjenne på foreldrerollen igjen (Angell, 2007).

Slettebø (2009) beskriver i saker hvor samarbeidet er ekstra vanskelig mellom saksbehandler og foreldre eller at konfliktnivået er høyt, bør det vurderes om det skal bli foretatt et saksbehandlerskifte i saken. I tillegg nevner han Familievernkontorets tilbud som kan avhjelpe på konfliktnivået og hjelpe foreldrene til å ventilere frustrasjonen (Slettebø, 2009). *Noen foreldre ønsker ingen forsoning med barnevernet* (Ibid, s. 24). Det kan virke som at noen foreldre kjenner på et så stort svik overfor barnevernet at det ikke er mulig med en «forsoning» gjennom god oppfølging. Jeg mener at oppfølgingen av foreldrene må sikres en god start. Artikkelen om Familievernets tilbud til foreldre som har mistet omsorgen (Odland, 16.04.2018), henviser til det nye spisskompetansemiljøet i familievernet hvor familievernkontoret kan bidra inn som et tilbud til foreldre som har mistet omsorgen for barnet/-a sine. Foreldre som enten opplever stor frustrasjon eller i saker hvor det er høyt konfliktnivå med barnevernet, kan familievernkontoret være et alternativt sted. Det pekes på hvordan oppfølging av foreldre har vært et forsømt område (Odland, 2018). Artikkelen retter søkelyset på det som Riksrevisjonens rapport avdekket i sin rapport i 2003 og på den måten synliggjør et ansvarsområde som ikke har hatt utvikling på 15 år. Dette til tross for stadige dokumentasjoner gjennom studier (Slettebø, 2008, Moldestad & Skilbred 2010, Ellingsen, 2007) og stortingsrapporter (NOU 2012:5, NOU 2016:16). Familievernkontoret skal være et tilbud for foreldre til å snakke ut om det som er vanskelig og få hjelp til å bearbeide og forstå det som har skjedd (Odland, 2018). Saksbehandlerne i min studie fortalte at de oppfordret foreldre til å ta kontakt med andre instanser, blant annet familievernkontoret. Det at andre instanser kunne bidra med å gi samtaler til foreldrene, kunne være med å dempe konflikter mellom foreldrene og barnevernet mente de, noe som også erfaringene i artikkelen i Fontene (05/2018). Saksbehandlerne i min studie beskrev samtidig at det var ulikt hvordan foreldrene valgte å benytte seg av et slikt tilbud. Det ble fortalt at det var varierende erfaring på

dette. Samtlige beskrev at foreldrene holdt seg til oppfølgingen de fikk av barnevernet og *aksepterte* dette.

På spørsmål til saksbehandlerne i studien om hva foreldrene uttrykker at de ønsker av oppfølging, svarte samtlige saksbehandlere at foreldrene ønsker informasjon om utviklingen til barnet og hvordan barnet har det. Ut fra hvordan jeg tolker materialet, er informasjon det som går igjen som hovedinnhold så lenge oppfølgingen varer. Slettebø (2009) beskriver at informasjon om barnet er en viktig del av oppfølgingen til foreldrene med tanke på å ivareta foreldrene, særlig i starten av en plassering. Han viser videre til viktigheten av å avklare med foreldrene hva de ønsket hjelp til (Ibid).

Saksbehandlerne i denne studien beskriver at møtene, særlig i starten var knyttet opp mot disse avklaringene. Samtidig mente saksbehandlerne at ønsket var komplekst og kunne endre seg, og på bakgrunn av det var det viktig og ikke bare spørre en gang hva de ønsket av oppfølging, men å ta det jevnlig opp. Ved denne dynamikken vil faste rutiner kunne være en utfordring, med tanke på at oppfølgingen kan bli fastlåst og rigid. Men om rutinene blir for fleksible og runde i formen, vil en igjen få en utfordring med at det blir for tilfeldig fra saksbehandler til saksbehandler.

Veilederen til Slettebø (2009) viser til utfordringene når foreldrene ikke ønsker kontakt med barneverntjenesten. Ellingsen (2007) peker på noe av det samme i sin studie. Flere av mødrene beskrev i hennes studie, at de mente det var riktig at saksbehandleren skulle ha mest fokus på barnet i oppfølgingen. Samtidig beskrev de at dette barnefokusert gjorde det ytterligere vanskelig å ta imot hjelp fra barnevernet. Dette var et tema saksbehandlerne i min studie tok opp. De opplevde foreldre som ikke ønsket kontakt. De fortalte at oppfølgingen kom an på om foreldrene gjorde seg tilgjengelig for samarbeid med saksbehandleren. Slettebø (2009) viser til at noen foreldre ikke vil ha noe med barneverntjenesten å gjøre etter at barnet er plassert. Dette setter begrensninger for hva saksbehandlerne får til. Dette ble og beskrevet av saksbehandlerne i min studie. Noen foreldre ikke lot seg kontakte ved at de ikke tok telefonen eller ved å dra ut av landet. I disse var det vanskelig for saksbehandlerne å gi oppfølging eller ha noe samarbeid i det hele tatt fortalte de meg.

Dersom barneverntjenesters kapasitet er så sprenget at det skyver lovpålagte oppgaver vekk, er det legitimt å stille spørsmål til utviklingen videre når ny bestemmelse i barnevernloven § 4-16 om at barneverntjenesten i større grad skal jobbe for en

tilbakeføring, skal implementeres. Dagens barnevern er belastet med stor gjennomtrekk og turnover (Johannsen, 2014, Andresen & Negaard, 2012). I riksrevisjonens undersøkelse (Andresen & Negaard, 2012) legges årsakene til barneverntjenestens mangler i arbeidsutførelsen, blant annet på saksbehandlers kapasitet og kompetanse (Ibid). Manglene som dokumenteres i barnevernfeltet gir retningslinjer for hva som skal prioriteres videre på politisk nivå.

Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse som nevnt tidligere, et nedprioritert område i barnevernet (Ot. Prp nr. 64, 2004- 2005; Ellingsen, 2007; Slettebø, 2008; Teilgård, 2013; NOU 2016:16). Gjennom ytterligere bestemmelser i barnevernloven § 4-16 vil ansvarsfeltet utvides selv om dagens lovkrav i utgangspunktet legger føringer på det samme ihht § 4-21 i lov om Barneverntjenester. I tillegg skal kompetansenivået til de ansatte økes. Når politikere viser til at det skal økte midler inn i barnevernet, settes det også inn flere forventninger og krav til arbeidet (Lipsky, 2010). Summen av dette gir en kompleks oppgave med å innfri alt.

Det vises ut fra min studie at barneverntjenester mangler implementerte rutiner og retningslinjer vedrørende oppfølging av foreldre. Det ble beskrevet en intern praksis, både internt hos hver saksbehandler og internt i tjenesten. En ulik praksis som utgangspunkt for oppfølgingen, kan det virke som i stor grad være faktorer som vist i denne studien som former innholdet. Riksrevisjonens rapport (2002-2003) viser til dette og studien til Moldestad & Skilbred (2010) viser at foreldrene i studien opplevde å få ulik oppfølging ut fra hvilken saksbehandler de møtte på. Dette indikerer viktigheten av den relasjonelle betydningen i kontakten med foreldrene. Personlige egenskaper hos saksbehandleren, kjemi og hvordan foreldrene møtte dette, ble også poengtert i min studie. Dette viser at oppfølgingens utfall har en personlig dimensjon. Tangenes (2011) viser til funn i sin studie at saksbehandleren hadde stor påvirkningskraft for innholdet i oppfølgingen. Moldestad og Skilbred (2010) henviser til at relasjonen mellom foreldre og saksbehandler var viktig for samarbeidet i deres studie. At det kom an på saksbehandlers innstilling til foreldresamarbeidet opp mot barnet, gav utslag i hvor stor grad foreldrene ble involvert (Slettebø, 2008). På den ene siden kom det fram i utsagnene til saksbehandlerne i min studie at foreldre skulle behandles likt. På den andre siden ble det og fortalt at dersom foreldrene var sånn eller sånn, kunne ikke foreldrene delta på ansvarsgruppemøter eller få komme på besøk i fosterhjemmet. Samtidig ble det fortalt at retningslinjer innad i tjenesten la føringer for rekrutterende

fosterhjem, og viktigheten av å inkludere de biologiske foreldrene til samarbeid. Dersom barnevernet går med en antakelse i møte med foreldrene at foreldrene ikke vil ha noe med dem å gjøre, vil kanskje kommunikasjon non verbalt – og mulig verbalt – overføres til foreldrene. Dette vil kanskje igjen forsterke motstanden om å ta imot hjelp fra barnevernet (Slettebø, 2009, Ellingsen, 2007).

Å gi rom for at biologiske foreldre kan involveres i barnets plasseringssted i oppstarten av en plassering kan være viktige faktorer som styrer det videre samarbeidet etter mitt syn. Foreldrenes behov for å vite hvordan barnet bor og har det i sine omgivelser kan gjenspeiles i behovet for informasjon (Slettebø, 2009), noe som saksbehandlerne i studien min beskrev som hovedinnholdet i oppfølgingen. Saksbehandlerne fortalte at møtene de kalte inn foreldrene til, hadde i utgangspunktet en forhåndsbestemt agenda. Det kunne være en samtale i forbindelse med samvær med barnet, eller annen informasjon om barnet som foreldrene skulle få vite noe om. Ut fra et medvirkningsperspektiv vil slike møter kunne bære preg av en enveis kommunikasjon med fokus på informasjon som saksbehandler innehar (Arnstein, 1969). Informasjon som gjelder barnet skal gis til foreldrene. I forbindelse med samvær eller annen kontakt med barnet vil informasjonen fra saksbehandler omhandle å informere foreldrene om hva som skal gjøres og ikke gjøres. Innholdet i møtet blir da en form for belæring (Ibid s. 17) om hva som vil være det beste å gjøre. På en annen side, dersom det er dette som er avklart med foreldrene at de ønsker at saksbehandler skal ha et informasjonsmøte i forkant av samværet, så kan man se på det som skinnmedvirkning (Arnstein, 1969). Da har kanskje foreldrene selv gitt uttrykk for at det er sånn de ønsker det. Samtidig er det saksbehandler som sitter på informasjonen og har den makten til å bestemme hva som skal bli informert ut til foreldrene og fra hvilket formål. Studien til Slettebø 2008 viser til foreldre som etterlyste informasjon knyttet til samvær. De opplevde det som vanskelig å ha samvær med barna når de ikke hadde oppdatert informasjon om hvordan det gikk med dem. Å gi god informasjon (Slettebø, 2009, Arnstein, 1969) om barnets utvikling kan være et riktig steg i foreldrenes medvirkning (Slettebø, 2009). Saksbehandlerne i min studie beskrev at informasjonsbehovet til foreldrene var hovedgrunnen for kontakt. Det er kanskje ikke så rart dersom foreldrene i stor grad ble direkte eller indirekte henvist til andre instanser om de hadde behov utover informasjon. Er det slik at det er

informasjon om barnet, som er oppfølging til foreldrene?

Alle saksbehandlerne hadde en god intensjon med oppfølging og et ønske om å klare å gi oppfølging til alle. De uttrykte samtidig at dette var utfordrende å få til. Mine funn viser at dette blant annet kom an på om foreldrene ønsket hjelp fra barnevernet. Flere av mine saksbehandlere fortalte at noen foreldre ville ikke ha noe med dem å gjøre, at foreldre var sinte på dem og ikke svarte på henvendelsene fra saksbehandler. Dette beskriver saksbehandlerne som vanskelig. Moldestad & Skilbred (2010) og Slettebø (2008) henviser til foreldre som ikke ønsket kontakt med barneverntjenesten eller hadde store uenigheter med de beslutningene barnevernet foretok. En av argumentene for å avvise kontakten var på bakgrunn av tidligere dårlige erfaringer og at de ikke orket mer av dette (Slettebø, 2008). I og med barneverntjenesten har en plikt til å følge opp, må foreldrene ønske oppfølging for å få oppfølging? Hva med foreldrenes rettigheter om oppfølging og informasjon? De som da ikke ønsker kontakt får heller ingen informasjon om barnet. En av saksbehandlerne i min studie fortalte at man måtte jobbe for å finne en løsning som fungerte for foreldrene dersom andre utprøvde tiltak var blitt dårlig mottatt. For henne var det viktig å ikke gi opp og ikke å ta avslåtte tilbud fra henne til foreldrene som et permanent nei. En annen saksbehandler beskrev at foreldrene fikk ikke flere innkallinger til møter i forbindelse med samvær etter det første året. Da var det opp til foreldrene å ta kontakt om de hadde behov. På denne måten vises en praksis som varierer fra tjeneste til tjeneste. Ulike tilnærminger og innstilling til kontakt med foreldrene kan føre til en ujevn praksis. Hasenfeld (2010) hevder at hver enkelt sosialarbeider foretar ulike vurderinger og forholder seg forskjellig til samme mandat. Dette kunne vise seg tydelig i arbeid hvor det er høy grad av skjønnsutøvelse (Hasenfeld, 2010; Lipsky, 2010).

Saksbehandlerne i min studie pekte dessuten på at oppfølgingen av foreldrene kom an på barnet. Med dette kan det tolkes dit at saksbehandlerne hadde hensyn å ta både i forhold til hva som var grunnlaget for omsorgsovertakelsen, relasjonen mellom foreldrene og barnet og foreldrenes krav og ønsker av innhold i oppfølgingen. Flere av saksbehandlerne fortalte at i noen saker var det motstridende behov mellom foreldre og barnet. Dette var ikke kun knyttet til oppstartsfasen, men noe som også kunne forekomme utover i plasseringen ettersom barnet ble eldre.

Det ble tatt frem et eksempel i et intervju hvor barn i noen saker har behov for ro etter en rettssak. En av saksbehandlerne problematiserte da foreldrenes krav om å få samvær rett etterpå. Utfordringen hun stod i, var da å ivareta foreldrenes ønsker for å treffe

barnet, men og barnets behov. I Ellingsen (2007) sin studie fortalte mødrene at de opplevde at saksbehandler kun hadde fokus på barnet etter en plassering og at de selv ble glemt. Informantene i min studie hadde et tydelig barnefokus hvor barnet kom i første rekke og foreldrene måtte vike for dette. Ut fra det overordnede prinsippet om barnets beste (Lov om barneverntjenester, FNs barnekonvensjon artikkel 3.1), er saksbehandlerens fokus i tråd med dette. Samtidig er det legitimt å diskutere hva som innebærer begrepet barnets beste. Det blir ut fra min mening ut fra denne studien et definisjonsspørsmål som vil variere om du spør saksbehandleren i kommunalt barnevern, foreldrene, eller noen andre. Vurderingen av barnets beste kan bli i stor grad skjønnsbasert ut fra hver enkelt sak. Konsekvensen blir da at det blir ulikt fra saksbehandler til saksbehandler å vurdere når barnets beste skal gå foran prinsippene om biologi og minste inngripen prinsippet eller ikke. Artikkel 8 og 9 i barnekonvensjonen viser til barnets rett til å opprettholde sin identitet og at offentlige myndigheter skal jobbe for en gjenforening av barnets identitetsskapende relasjoner (FNs barnekonvensjon). Dette utfordrer skjønnsutøvelsen til saksbehandlerne i møte med foreldrene.

Flere av mine informanter beskrev utfordringer når barnet ble eldre og hadde egne meninger knyttet til hva slags informasjon som skulle deles med foreldrene. En saksbehandler fortalte at enkelte av barna hun fulgte opp, synes det var utfordrende med informasjonen som gjaldt det enkelte barnet og hva foreldrene fikk vite. I disse dilemmaene møter foreldrenes og barnets i noen saker, motstridende interesser og saksbehandler må foreta vurderinger som vil gå på bekostning av en av partene. Fokuset på barnets stemme var viktig ifølge saksbehandlerne i min studie, Da barnet ble eldre, skulle barnets meninger tillegges betydelig vekt. Moldestad & Skilbred (2010) undrer seg i sin artikkel om noen barn ikke ønsker at foreldrene er informerte om barnets dagligliv. Ut fra min studie vises det i beskrivelsene til saksbehandlerne varierte erfaringer knyttet til informasjonsutveksling mellom foreldrene og saksbehandler. Det ble tatt opp refleksjoner av saksbehandlerne hvorvidt foreldrenes stemmer i noen saker får for stor plass.

Plasseringen formet oppfølgingen av foreldrene viste mine funn. Plasseringens formål viste en markant forskjell i fokuset på oppfølging. En saksbehandler fortalte at det var gitt at man som saksbehandler var mer aktiv i kortvarige plasseringer, og at dette var med bakgrunn i å hjelpe forelderens i så fort som mulig bli i stand til å ivareta barnet

igjen. Dette fokuset var ikke tilstede i langvarige plasseringer, som samtlige av sakene til mine informanter fortalte om. Ut fra hva som ble beskrevet av mine informanter, kan det virke som at barnevernet er innstilt på at plasseringen som har blitt behandlet i Fylkesnemnda, blir permanent. Den nye bestemmelsen i barnevernsloven § 4-16 tydeliggjør barnevernets ansvar for å jobbe aktivt og legge til rette for at foreldrene skal kunne få omsorgen tilbake for barnet sitt (Lov om barneverntjenester). Kvello (2010) hevder at barnevernet må ha et tydelig barnefokus i sitt arbeid og ikke forsøke å få til et vinn-vinn kompromiss der alle blir fornøyd. Barnets beste prinsippet i loven underbygger dette, samtidig som barnets beste prinsipp vil tolkes ulikt og dermed vil få varierende utfall.

At det kommer an på foreldrene vises det til foreldrenes ønsker, behov, krav og rettigheter. I barneverntjenester hvor inndelingen er delt opp, vil nye saksbehandlere komme inn i foreldrenes liv når barnet er plassert i fosterhjem. I tidligere ledd i en barnevernssak er fokuset i stor grad på foreldrene, med tiltak i hjemmet for å forebygge en plassering. Dette snur når barnet er plassert. Informantene i min studie fortalte at dersom foreldrene hadde dårlige erfaringer i samarbeidet med saksbehandler, ville det vanskeliggjøre utgangspunktet for kontakten videre. Det kunne være ulike årsaker som var roten til den negative innstillingen. Som en saksbehandler påpekte *..det er når de er uenige i fra start.*

I Slettebø sin studie i 2008 kom det frem at noen foreldre som i utgangspunktet hadde dårlig inntrykk av barnevernet, fikk snudd dette da de kom i kontakt med dem. Andre foreldre var i konflikt med barnevernet på det jevne. Det ble videre beskrevet hvordan foreldrenes innstilling til samarbeid påvirket videre prosess i oppfølgingen (Slettebø, 2008). Studier knyttet til foreldrenes opplevelse av oppfølging (Slettebø 2008, Teilgård 2013, Höjer 2011, Moldestad & Skilbred 2008), viser at foreldrene opplever å bli glemte, nedprioritert og at de ikke blir sett. Dette viser også mine funn. Ellingsen sin studie (2007) viste at mødrene hun intervjuet hadde utfordringer med å ta imot hjelp fra samme barneverntjeneste som også vurderte dem som for dårlige omsorgspersoner og ble fratatt barna sine. Mange ville ikke ta imot hjelp (Ellingsen, 2007). Studien min viser tendensen til det samme, men beskrevet av saksbehandlerne. De fortalte at det var vanskelig å både være en støtteperson og en som utøvde kontroll overfor foreldrene. Det kan tenkes at denne innstillingen kan komme til uttrykk overfor foreldrene, som igjen

kjenner på et forsterket inntrykk av at det er vanskelig å få hjelp. Men det kommer an på.

6.2 Konsekvenser av saksbehandlers oppfølgingsstrategier

Materiale i denne studien viste at saksbehandlerne hadde et tydelig barnefokus i oppfølgingen med foreldrene. Det ble beskrevet fra saksbehandlerne at det var utfordrende når foreldrene snakket om seg selv og andre ting i møter som ifølge saksbehandlerne skulle omhandle å gi informasjon om barna deres. Gjennom disse utsagnene tolker jeg at det er en forventning fra saksbehandler at foreldrene alltid skal uttrykke interesse over å få informasjon om barnet sitt, samt at foreldrene og saksbehandler deler dette synet. Når da foreldrene uttrykker behov for å snakke om andre ting, blir det avvist og saksbehandleren inntar en passiv strategi i møte med foreldrene selv om foreldrene forholder seg aktive i kontakten ved at de tar opp temaer. Den passive strategien ble også fremtredende når det ble beskrevet av saksbehandlerne at samtalene ble avvist. Kontakten minket når foreldrene ringte og var sinte eller krevde forklaringer fra saksbehandleren. Saksbehandlerne beskrev at foreldrene glemte at samtalene med saksbehandlerne handlet om barna. Samtidig var det på den andre siden en saksbehandler som mente at noen foreldre synes det var vanskelig å vite hva de skulle spørre om og hvordan de skulle spørre. Denne saksbehandleren beskrev viktigheten av å ikke tenke at foreldrene ikke tenker på barna sine kun fordi de ikke spør etter dem.

Lovverket (lov om Barneverntjenester § 4-16) forplikter barnevernet til å følge opp foreldre. Resultater av forskning (Moldestad & Skilbred, 2010, Teilgård, 2013, Slettebø, 2008, Höjer, 2011, Egelund & Hestbæk, 2007) viser at foreldre har behov for å få oppfølging for deres egen del, ut fra hva de er opptatt av og har av behov. Foreldrene i ovenfor nevnte studier viser til at barnevernet i stor grad glemmer dem og kun har fokus på barnet. En forelder som Tor Slettebø (2008) intervjuet i sin studie, beskrev at hun var enig i at barnevernet skulle ha fokus på barnet, men det ikke var ensbetydende med at foreldrene skulle bli glemt. Slik jeg tolker dette er at et barnefokus også kan innebære å se foreldrene og imøtekomme dem.

Egelund & Hestbæk (2004) fant i sin studie at ved å dekke foreldrenes behov for egenomsorg, gav dette også ringvirkninger for barna. Mine funn kan peke på beskrivelser av begge sider. I min studie ut fra hvordan jeg tolker materialet, ble foreldrenes behov for egenomsorg avvist, ved kun å ha forventninger om et barnefokus i

kontakten. Det var ikke satt av tid til å snakke med foreldrene i tiden etter plasseringen. Ut fra ytterligere beskrivelser til saksbehandlerne, førte det til at det ble vanskeligere å få til et samarbeid. På den andre siden ble det fortalt at når saksbehandlerne imøtekom foreldrene, snakket med dem og gav foreldrene plass, ble samarbeidet bedre ifølge dem selv. En saksbehandler fortalte at ved å involvere foreldrene i barnets liv, gav dette positive ringvirkninger for foreldrene. Det ble uttrykt av en saksbehandler at hun opplevde foreldrene hun hadde kontakt med som fornøyde og at det var godt samarbeid. Jeg vil hevde at dersom saksbehandlere i kommunalt barnevern i større grad klarer å dekke foreldrenes behov for omsorg i den første tiden etter en omsorgsovertakelse, vil foreldrene mulig i større grad få hjelp og støtte til å fokusere på andre ting enn en kamp. Det vil kanskje føre til bedre samvær, som igjen vil føre til positive ringvirkninger for barnet. Ved å for eksempel ha rutiner på flere samtaler rettet kun mot foreldrenes opplevelse i den første tiden etter plassering, vil kunne være med på dette. At plasseringen er tenkt å være langvarig trenger ikke å være til hinder for dette. Dersom det kommunale barnevernet har mer fokus på å møte foreldrene etter en omsorgsovertakelse slik Familievernkontoret (Odland, 2018) tilbyr, ville det kanskje vært slik som familieveilederen i artikkelen viser til at det kan bidra til; færre ankesaker og et bedre samarbeid (Ibid). Mine funn viser at det gis ikke rom for dette hos bakkebyråkratene (Lipsky, 2010). Det som det i denne studien skjer i stedet, er at foreldrenes behov forenkles og de henvises til andre instanser (Ibid). Dersom saksbehandlere snakker med foreldrene om ferier og det dem var opptatt av over tid, ville det kanskje ført til at foreldrene oppriktig følte de ble møtt, hørt og sett. Dette til tross for at de ikke fikk så mye informasjon om barnet akkurat på det ene møtet.

Ut fra beskrivelsene fra saksbehandlerne i denne studien når foreldrene blir aktive i form av meninger og uenigheter, inntreer en mer passiv oppfølging av saksbehandler. Kan dette være disse foreldrene som er blitt bevisst sin mulighet til endring gjennom å si fra, gi beskjed og ytre meninger (Freire, 1970)? Tendensen jeg ser ut fra saksbehandlerne ståsted i min studie, er sammenfallende med hva foreldrene i studien til Moldestad og Skilbred (2010) beskrev. Foreldrene fortalte at de var bevisst på hva slags strategier som var hensiktsmessig i kontakten med barnevernet. Foreldrene fortalte at dersom de ble for passive, kunne barnevernet se på dem som at de ikke brydde seg om barnet sitt. Og dersom de ble for pågående, opplevde foreldrene at de ble sett på som aggressive og vanskelige (Moldestad & Skilbred, 2010). Betyr dette at «vilkårene»,

altså saksbehandlers vurdering av foreldrene blir det som styrer oppfølgingens innhold? Ut fra det foreldrene i studien (Ibid) forteller, kan det virke som at foreldrenes strategi «aksepteres» om den holder seg til noe midt imellom. Ikke for passivt, ikke for aktivt. Ut fra saksbehandlernes ståsted i min studie vises noe av det samme. Når foreldrene er for pågående, styrker saksbehandlerne sin passive oppfølgingsstrategi i møte med foreldrene. Når foreldrene er passive i form av at de gjør som de skal, de er tilsynelatende enig, da øker også tilbudene fra saksbehandlerne.

Tendensene jeg finner i mitt materiale er at saksbehandlerne foretar blant annet passive eller avventende oppfølgingsstrategier når det var uenigheter og konflikter mellom foreldrene og saksbehandlerne. Anvendelsen av den passive oppfølgingsstrategi vil ut fra min tolkning gi foreldrene mangelfull oppfølging. Foreldre som opplever mangelfull oppfølging i kontakten med barnevernet blir kanskje bevisste på dette og ser muligheter til å sette fokus på det ved å for eksempel være med i forskning som igjen skaper politiske bevegelser. På den måten vil forbedringsbehov komme i lyset, selv om det ikke gir det hele bildet.

Oppfølgingens dynamikk vekslet mellom passive og aktive strategier fra saksbehandler i møte med foreldrene ut fra det materialet viser. Noe av forskningen på temaet ut fra mine søk (Jørgensen 2014; Moldestad & Skilbred 2010; Höjer, 2011; Slettebø 2008), kan indikere at flere av foreldrene i disse studiene har opplevd passive oppfølgingsstrategier fra saksbehandlerne de var i kontakt med. Det er og å anta at det er flere faktorer med i dette. Når et samfunn får bekreftelse på systemet ikke fungerer slik det er ønsket, er konsekvens av at bakkebyråkratene (Lipsky, 2010) får økte krav og forventninger for å snu denne utviklingen. Kommunalt barnevern får gjennom forskning (Slettebø 2008; Ellingsen, 2007; Teilgård 2013) synliggjort at interaksjonen mellom bakkebyråkraten og bruker (Lipsky, 2010) ikke fungerer.

Flere av saksbehandlerne i denne studien fortalte om sin tilgjengelighet overfor foreldrene relatert til for eksempel rettsforhandlinger. Det ble beskrevet fra en saksbehandler at hun valgte å holde seg litt i bakgrunnen rett etter en forhandling med den antakelsen om at foreldrene trengte ro. En annen saksbehandler fortalte om det å være sensitiv overfor foreldrene og om det å ikke presse på med kontakt i forbindelse med rettssaker. Denne strategien om å holde seg vekke, blir av informantene lagt frem som et hensyn de tar til foreldrene slik jeg tolker det. Om man ser på forskning

(Slettebø, 2008, Moldestad & Skilbred 2010, Höjer 2011) og det foreldrene i Fontene reportasjen (Odland, 2018) beskriver, vises det et behov for det motsatte. Saksbehandlere bør i første perioden etter en plassering, være ekstra proaktiv overfor foreldrene. Saksbehandlerne i min studie uttrykte en antakelse om at det vil bli konflikter dersom saksbehandler tok kontakt. Den passive strategien gir konsekvenser i form av at det blir gjort antakelser som kanskje ikke er reelle, men at det er den enkleste løsningen. Kanskje var det sånn at i noen saker kunne ikke dette prioriteres, eller kanskje blir dette en strategi i praksisen som alltid blir anvendt etter en plassering? Benyttet saksbehandleren strategien fordi det er vanskelig å forvalte en støttende rolle når foreldrene var uenige og sinte på barnevernet på grunn av omsorgsovertakelsen? Konsekvensen av å trekke seg vekk, være avventende i kontakten med foreldrene blir da at foreldrene føler seg glemt og nedprioritert. Falch-Eriksen (2016) betegner den første tiden etter å ha mistet omsorgen for sitt barn som en eksistensiell krise. I studien til Ellingsen (2007) ble det vist til viktigheten av at saksbehandleren tok seg tid til å snakke med foreldrene rett etter en rettsforhandling om omsorgsovertakelse. Tette samtaler mellom saksbehandler og foreldrene kunne være med på å dempe traumeopplevelsen og føre til et bedre samarbeid mellom foreldre og saksbehandler (Ellingsen 2007). En tilbaketrekking fra saksbehandler vil da kunne virke som en forsterkning til dårlig kontakt og samarbeid. Sammenligningen vil antakelig variere ut fra sak til sak, fra forelder til forelder. Ut fra beskrivelser fra saksbehandlerne i min studie vises det og til at noen foreldre gjorde seg helt utilgjengelig for saksbehandleren eller at de avviste all form for kontakt. Det kan og være mulig at i andre tilsvarende saker forsøkte saksbehandler å ta kontakt, ta initiativ til samtaler og forsøke å la foreldrene medvirke (Arnstein, 1969) men at denne kontakten ble avvist.

Ut fra beskrivelser i denne studien det var saker med høyt konfliktnivå og uenighet at rollen som kontrollør kom tydeligere frem og saksbehandleren benyttet i større grad av maktposisjonering opp mot foreldrene. De lot være å ta enkelte telefoner, de selekterte ut hva de skulle respondere på og maktforholdet mellom saksbehandler og foreldre ble asymmetrisk. På den måten ble den selektive kontakten en form for manipulering (Arnstein, 1969, s. 217). Saksbehandlerne i beskriver at de har et ansvar og en plikt til å følge opp og ta imot det som er behovet, samtidig som de velger å selektere ut hva som skal responderes på når det ikke er positivt det som kommer. På den måten fører saksbehandlerne en disiplinær og belærende kontakt (Ibid) overfor foreldrene som

hentyder at ved å være sint og kjefte, blir godviljen mindre. Det er og vesentlig å få frem at konfliktfylte saker kan være emosjonelt krevende og tappende for den enkelte saksbehandler å stå i over tid, noe blant annet studien til Børnes (2016) viser. I en hektisk arbeidsdag for bakkebyråkratene (Lipsky, 2010) vil prioriteringene være vanskelig og føre til valg om å foreta den fremgangsmåten som gjør det mulig å komme i havn med alt. Antakelsen om at det man gjør kanskje til tider ikke er faglig forsvarlig eller nok til å hjelpe den enkelte, kan være en av flere faktorer som kan føre til det å stå i denne type jobb er belastende. Studien av Håland & Bø (2015) viser at flere av de ansatte som ble intervjuet, bar på symptomer som kom blant annet av arbeidsrelaterte belastninger. De mente å kunne knytte dette opp til utbrenthet og sekundærtraumatisering. Det kan og antydes til om det og ligger andre personlige eller organisatoriske årsaker til hvorfor enkelte konfliktfylte saker blir håndtert som de gjør. Jeg vil anta at det er en blanding.

Saksbehandlerne i denne studien regnet seg som et bindeledd mellom barnet og forelderen. Kontakt ble i de aller fleste sakene uunngåelig. På den måten vil konsekvensen av å velge passiv eller aktiv oppfølging gi utslag i to retninger. Anvendelsen av en passiv strategiform vil rokke ved dette ansvaret fordi kontakten blir svakere og informasjon ut fra foreldrenes rettigheter i foreldreansvaret (barnelova) kan bli lavere. Dersom foreldrene blir kalt inn til samtaler kun når det er noe saksbehandler mener at er av foreldrenes interesse, vil slike informasjonsmøter ikke regnes som medvirkning (Arnstein, 1969). Foreldrene kan kanskje anta at de blir involvert og får medvirke ved at de får informasjon, også kalt skinnmedvirkning (Ibid). Likevel, når innholdet i det som blir sagt allerede er bestemt har ikke foreldrene noe de skal ha sagt for utfallet. På den andre siden når foreldrene blir kalt inn til møter for at foreldrene selv skal ta del i temaet som saksbehandler skal ta opp, vil dette føre medvirkningsstadiet opp på nivået om delegert makt (Ibid). I disse møtene vil foreldrene kunne være med og bestemme hva utfallet skal bli. Dersom saksbehandlerne gir foreldrene mulighet til å få bestemme selv hva som skal skje på samværet eller gi foreldre tillit til å bestemme andre ting som gir utslag for barnet i positiv retning, vil dette være foreldrene oppnå full medvirkning (Arnstein, 1969). Slettebø (2008) kritiserer medvirkningsmuligheten til foreldre som er utsatt for tvang ved at barnet er plassert utenfor hjemmet. Tvangen i vedtaket ligger som et overordnet tak som dermed gir begrensninger. Det kan jeg være enig med han i. Samtidig med en aktiv oppfølging hvor foreldrene får ta del og

medvirke i møter og anliggende som gir utslag for barnet og for foreldrene, kan dette likevel være veien mot det høyeste steg av medvirkning om man ser vekk fra det overliggende vedtaket. Foreldrene får da tillit og rett til å bestemme for eksempel samvær eller annen kontakt med barnet uten at barneverntjenesten styrer dette. Dersom det er en aksept fra foreldrene om at barnet skal bli boende i fosterhjemmet og rammene for oppfølging tar utgangspunkt i det, vil det være mulig å «se vekk» fra vedtaket og ha fokus på hvordan foreldrene kan medvirke ut fra det. Spørsmålet er om det gjøres.

Saker med utgangspunkt i at barnet skal tilbake til sine foreldre og at hjelpen må spisses mot å bedre foreldrenes omsorgskompetanse. I andre saker er tilbakeføring urealistisk og hjelpen må rettes mot bearbeiding og støtte til foreldrene om å ha et godt liv videre uten barnet boende hjemme hos seg (Slettebø, 2009). Mitt datamateriale viser at saksbehandlerne i liten grad hadde saker som var tenkt gjenforening mellom barnet og foreldrene. Likevel er det ikke synonymt med at foreldrene ikke lenger skal få oppfølging. Det var en tendens ut fra mitt datamateriale at når plasseringene var «avklarte» langtidsplasseringer, da sank oppfølgingen og den ble passiv ut fra hvordan det ble beskrevet. Flere saksbehandlere beskrev at fokuset med langtidsplasseringer var å ha ro i saken. Dette kan gi ulike utslag ut fra hva som legges i dette slik jeg tolker det. Samtidig fortalte flere saksbehandlere de skulle tenke tilbakeføringsmulighet dersom det lot seg gjøre. Dette fører slik jeg tolker det, til en ulik definisjonspraksis om når vilkåret er tilstede eller ikke. Er det forhåndsbestemt at vilkåret ikke er tilstede, eller klarer saksbehandlere å individuelt vurdere dette ut fra den enkelte saken? Spørsmålet om tilbakeføring var lite synlig i det saksbehandlerne i denne studien fortalte og ble synliggjort ved at samtlige aldri hadde vært med på en tilbakeføring. Dette til tross for at mange hadde mange års erfaring i systemet. At min informantgruppe var sammenfallende knyttet til antall langvarige plasseringer, trenger nødvendigvis ikke være en generaliserende indikator. Det er mange faktorer som det kommer an på, som igjen er med på å forme dette feltet. En barnevernssak har mange ledd og prosesser. Dette er igjen med på å påvirke hvordan saken står og barnet er plassert utenfor hjemmet.

I de situasjonene saksbehandlerne benyttet sine aktive oppfølgingsstrategier gjennom for eksempel gi spesifikk veiledning knyttet til temaer som foreldre og saksbehandler hadde i samråd kommet frem til, vil dette kunne gi foreldrene følelse av å bli tatt på alvor, at de fremmet et behov som igjen førte til en endring ved at veiledning ble satt i

gang. Denne måten å følge foreldrene opp på, vil kunne gi utslag i flere ting etter min tolkning. Det kan være at foreldrene da opplever at behov de kommer med overfor saksbehandleren blir tatt videre og gjort noe med. Utfallet i veiledningen kan gi bedre kontakt mellom foreldrene og barnet, foreldrene gis bedre selvfølelse og dette igjen kommer barnet til gode. Det er mange måter å tenke barnets beste på, ikke bare ved å ta utgangspunkt i at barnet og foreldrene har motstridende interesser og foreldrenes interesser må derfor legges til side.

Sakslistene til saksbehandlere i kommunalt barnevern har ut fra beskrivelsene fra mine informanter, svært varierende saker. En sakliste med tunge, alvorlige saker med mye konflikt, vil da kunne være med på å styrke bruken av forbeholden kontakt fra saksbehandler. En asymmetrisk rollefordeling vil i samarbeidsrelasjoner kunne synliggjøre den passive oppfølgingen når foreldrene i stor grad har en mottakerrolle i kontakten med barneverntjenesten. Dette kan være med å svekke foreldrenes medvirkning og barneverntjenestens involvering av foreldrene. Medvirkning i egen sak forutsetter involvering fra hjelperen. Dersom saksbehandlere i kommunalt barnevern anser foreldrene som aktive aktører opp mot barnet, må foreldrenes rolle også være likestilt fosterhjemmets rolle som utøvere av omsorgen. Dersom formålet med oppfølgingen skal være å følge opp foreldre for deres egen del, må etter min mening også barneverntjenestens praksis endres fra å være en formidler på vegne av barnet til en mer helhetlig tjeneste.

Om man tar en barnevernssak i en helhet sett ovenfra, ser man at barneverntjenesten gjennom undersøkelse og tiltak har et tydeligere foreldrefokus og barnefokuset kommer mer i bakgrunnen, noe Forandringsfabrikken jobber for å øke gjennom sine innspill (Forandringsfabrikken). Det er foreldrene som får veiledningen og hjelpen knyttet til barnet for å forebygge en plassering (lov om barneverntjenester §§ 4-3 og 4-4 . Når det blir bestemt at det går mot en plassering og en omsorgsovertakelse blir vedtatt, snur barnevernets fokus vekk fra foreldrene og over på barnets videre utvikling i fosterhjemmet. Den nye bestemmelsen § 4-16 i lov om Barneverntjenester retter som nevnt tidligere fokuset på at barneverntjenesten skal vende fokuset tilbake til foreldrene, men uten å miste barnefokus. At barneverntjenestene igjen skal jobbe aktivt for at foreldrene skal kunne ivareta omsorgen for barna sine, vil (slik jeg tolker det) sette foreldrene tilbake i den delen av barnevernssaken hvor det jobbes med hjelpetiltak for å heve omsorgskompetansenivået til foreldrene igjen. Dette kan være med å utfordre

barnets mulighet til å knytte seg til stabile og varige omsorgspersoner for å avvente og se om foreldrene vil evne å inneha minstekravet i barnevernloven § 4-21 og vilkåret for en tilbakeføring er oppfylt. Barneverntjenesten har mulig i tidligere stadier jobbet med hjelpetiltak over lang tid i hjemmet for å forebygge en plassering. Selv om plasseringen blir fattet av Fylkesnemnda, skal barneverntjenesten på ny sette inn hjelpetiltak for å hjelpe foreldrene i stand til å få omsorgen tilbake. Har barnet tid til å vente på foreldrene igjen? Hva bestemmer at det ikke skal jobbes med en tilbakeføring og hva bestemmer at det ikke skal det? Det kommer an på...

7 Konklusjon og avsluttende refleksjoner

I dette siste kapittelet vil jeg gi en oppsummering av oppgaven og konklusjon og refleksjoner knyttet til dette. Deretter vil jeg si noe om studiens styrker og svakheter og tilslutt hva jeg anser som behovet for videre forskning.

7.1 Oppsummering og konklusjon

Denne studien hadde som formål å få mer kunnskap om saksbehandlers utøvelse av oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Jeg hadde følgende problemstillingen i studien.

- Hvordan utøver saksbehandlere i kommunalt barnevern oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse?

For å finne svar på problemstillingen, foretok jeg en kvalitativ studie for å få frem saksbehandlernes erfaring i arbeidet med oppfølging og få beskrivelser knyttet til deres arbeidshverdag og temaet foreldreoppfølging. Det ble gjennomført 5 semi – strukturerte intervjuer med saksbehandlere i kommunalt barnevern ut fra en intervjuguide. I lys av datamaterialet kom teorigrunnet frem. Gjennom teorien om bakkebyråkratiet (Lipsky, 2010) og teori om medbestemmelse og medvirkning i lys av en involveringsstige (Arnstein, 1969) ville både utforming av saksbehandlerrollen og oppfølgingens innhold komme tydelig frem.

Funnene i studien viser at oppfølgingen er kompleks ved at saksbehandlerens oppgave rommer en vid oppgave. Ut fra alle forventningene fra alle de involverte rundt barnet etter en omsorgsovertakelse vises det at det er mange faktorer som kan være med på å vekte hvordan saken står og går. Det gjør arbeidet skjært og det går igjen utover utførelsen. Når det hele tiden kommer an på, indikerer det også at det er tilfeldig hvordan det blir ut fra hvordan saksbehandleren tar fatt på oppgaven. Det var lite rutiner saksbehandlerne jobbet etter ut fra hva de fortalte, noe som igjen indikerer at det er mange tilfeldigheter og faktorer det kommer an på. Det kommer frem i denne studien at det er tendenser til to bevisste/ubevisste strategier i utøvelsen av oppfølging. De ulike strategiene vises gjennom hvordan saksbehandlerne stiller seg i kontakten med foreldrene i ulike faser i oppfølgingen. Dette gav konsekvenser i den eller den andre retningen. I de passive oppfølgingsstrategiene distanserte kontakten seg og samarbeidet ble dårligere. I de aktive oppfølgingsstrategiene kom saksbehandlerne og foreldrene

nærmere hverandre, de samarbeidet bedre og foreldrene fikk medvirke. Og kanskje det skapte mer ro?

Det som kom frem i datamaterialet om hvordan oppfølging ble utøvd, var til tider en dobbeltkommunikasjon fra saksbehandlerne. Det var sprik mellom intensjon og handlingen de beskrev.

Informantene i min studie hadde et tydelig barnefokus og det var en tendens til at de forventet at foreldrene skulle på det jevne også ha det. Saksbehandlerne erfarte at det var informasjon om barnet foreldrene ville ha ut av oppfølgingen med barneverntjenesten. Samtidig kom det tydelig frem at saksbehandlerne ikke kunne imøtekomme foreldrenes behov for egenerapi eller bearbeiding. På den måten avvises forsøkene fra foreldrene om temaer som var viktig for dem og (kanskje) oppfølgingens forutsetninger ikke er et steg videre. Men det kommer jo an på. Saksbehandlerne beskrev at oppfølging var til tider veldig vanskelig å få til, da det var så mye som spilte inn. Ut fra hva saksbehandlerne beskrev og fortalte, så var mye av oppfølgingen noe de selv måtte vurdere retningen på, sammen eller ikke sammen med foreldrene. Dette skapte store variasjoner.

7.2 Studiens styrker og svakheter

Denne studien har tatt utgangspunkt i kun fem informanter. Ved et større antall informanter ville bredden i materialet gitt studien mer tyngde. Ut fra antallet kan ikke mine funn generaliseres til gjelde for hvordan saksbehandlere i kommunalt barnevern utfører sitt arbeid. Formålet med en kvalitativ studie er å få frem dybde og rike beskrivelser fra et færre antall informanter. Dersom jeg hadde foretatt en kvantitativ studie omkring dette ville kanskje funnene pekt på målbare faktorer i form av for eksempel hvilke rutiner som egentlig finnes, hvor mye kontakt er det mellom foreldre og saksbehandlerne og annet. Ut fra min problemstilling valgte jeg å foreta intervjuer. Erfaringene og beskrivelsene til saksbehandlerne var det jeg ville få frem og som igjen ville hjelpe meg til finne svar.

I starten av denne masterprosessen var jeg spent på hvordan utfallet av denne oppgaven kom til å bli seende ut. Etter at jeg bestemte meg for innfallsvinkel med å finne ut *hvordan* oppfølging utøves, var jeg spent på hva jeg ville finne av svar. Med min forforståelse som barnevernsansatt med oppfølging av barn og foreldre som ansvarsområde har jeg vært svært bevisst på å forsøke å se vekk fra dette i møte med

datamaterialet. Mine antakelser knyttet til temaet var at oppfølging er komplekst og at oppfølgingens forutsetninger er skjørt. Det fikk jeg bekreftet. Men det åpnet seg en ny forståelsesramme rundt hvordan oppfølging blir seende ut når man står på i en forskerposisjon og søker seg ned i materialet. Ved å se hvordan passiv og aktiv oppfølging veksler i de ulike sakene mellom de ulike saksbehandlerne har det på en måte gitt meg noen aha- opplevelser. Når utøvelsen rettes opp mot forskningen som er gjort på temaet, blir bilde større. Jeg har møtt meg selv i døra flere ganger i denne prosessen og det har gjort meg bevisst.

Jeg har vært bevisst på min forforståelse til prosjektet, men kan ikke garantere at min forforståelse ikke har innvirket på materialet. En annen mulig svakhet med studien er ut fra kriteriet jeg satte ved invitasjon om deltakelse i prosjektet. Dersom jeg hadde påpekt i informasjonsbrevet i rekrutteringen at jeg ønsket meg saksbehandlerne som hadde flere erfaringer med å overta saker etter omsorgsovertakelse, kunne det gitt mer tyngde på erfaringene knyttet til etablering av samarbeid. Samtidig vil enhver saksbehandler måtte etablere nye relasjoner med foreldrene uansett når i saken de kommer inn.

Foreldrenes stemmer kommer gjennom saksbehandlerne slik de erfarer det. På den måten vil ikke den siden kunne utgjøre balanse. Jeg har valgt å ha fokus på saksbehandlerne og deres erfaringer og foreldrenes stemmer kommer ut av hva forskningen viser. Her har jeg vist til sammenfallende mønster og tendenser, men det er ikke gitt at mønsteret alltid vil stemme. Det vil variere.

7.3 Behov for videre forskning

Det har kommet frem fra forskning at foreldrenes opplevelse av oppfølgingen fra barnevernet er et lite utforsket område. Det vil jeg også mene om denne studiens tilnærming. Ut fra mine søk har jeg funnet lite som belyser utøvelsen av oppfølging av foreldrene slik saksbehandlerne opplever det. I større studier har ansatte i barneverntjenester deltatt i ulike intervjuer sammen med eller uten foreldre til stede. Svarene fra barnevernsansatte benyttes som et underbyggende svar på det foreldrene beskriver, noe som får foreldrenes opplevelser til å bli bekreftet. Det hadde vært spennende å fulgt saksbehandlers ståsted over lengre tid. det kunne vært spennende å forsket på barnevernets rutiner knyttet til oppfølging og hvordan de blir fulgt av de ansatte og hvordan de virker. Herunder utvikling av nye rutiner knyttet til prosessen rett etter en omsorgsovertakelse hvor det kan virke som at det er store mangler. Gjennom

ny og tydeligere bestemmelse i § 4-16 i lov om Barneverntjenester, rettes også fokuset mot en ytterligere styrking av det biologiske prinsipp. Saksbehandlerne arbeid med oppfølging med tanke på tilbakeføring til foreldre, reiser nye problemstillinger og mulige forskningsområder knyttet til effekten av dette. Både ut fra hvordan tjenester organiserer dette, men utslag det kan gi for barnet som igjen settes i en ny ventesituasjon.

8 Referanser

- Aadland, E. (2011) «Og eg ser på deg» i helse- og sosialfag. (3. utg) Oslo: Universitetsforlaget.
- Angell, B.Ø, (2007) *Det vanskelige foreldreskapet. En studie av foreldre som har deltatt på kurs til foreldre med barn i fosterhjem. Deres egenopplevelse av sitt foreldreskap i møte med barnevern og fosterhjem.* Praxis Sør. Høskolen i Agder 2007.
- Andreassen, T.A & Grut, L. (1994). *Brukermedvirkning i norsk helsetjeneste : Kartlegging av former for brukermedvirkning som er prøvd ut i norsk helsetjeneste* (Vol. 142 - 1994, Prosjektrapport (Norges byggforskningsinstitutt : online)). Oslo: Byggforsk. Hentet fra <http://www.sintefbok.no/book/index/366>
- Andresen, A. I. & Nergaard, C. (2012) Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler. *Tidsskrift Norges Barnevern* 12(04), 196-205. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/58048275/riksrevisjonens_undersokelse_om_det_kommunale_barnevernet_o.pdf
- Arnstein, S. (1969) A Ladder Of Citizen Participation, *Journal of the American Institute of Planners*, 35:4, 216-224, doi.org/10.1080/01944366908977225
- Barnevernloven Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester
- Barnelova Lov 01.01.1982 om barn og foreldre
- Barne-, og likestillingsdepartementet. (BLD) 2012/2013 Prop 106 L. 2012/2013 *Endringer i barnevernloven.* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7d0ea1b89cc54939b17e69a20d5f7b48/no/pdfs/prp201220130106000dddpdfs.pdf>
- Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) FNns konvensjon om barnets rettigheter. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Barnevernpanelets rapport 2011. Avlagt av Barne- likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysebakken 2011. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/barnevernpanel_ets_rapport.pdf
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) Hentet fra https://www.bufdir.no/Kontakt/Om_Bufdir_og_Bufetat/Om_Bufdir/
- Bunkholdt V. & Kvaran, I. (2015) – *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid.* Gyldendal Norsk Forlag AS 2015. 1. utgave, 1. opplag 2015.
- Børnes, V (2016) «Det er ikke jobben i seg selv som er slitsom, men alt jeg ikke har tid til å gjøre» *En kvalitativ studie om hvilke belastninger saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste opplever i sin hverdag, og hvilke strategier som*

- anvendes for å mestre belastningene.* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Stavanger) 2016. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2409668>
- Christiansen, Øivin, C. (2011). *Når Barn Plasseres Utenfor Hjemmet: Beslutninger, Forløp Og Relasjoner. Under Barnevernets (ved)tak.* Doktoravhandling Universitetet i Bergen. Hentet fra http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/6795/Dr.thesis_Oivin%20Christiansen.pdf
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4. november 1950 (EMK)
- Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving* (5.utg) 4.opplag 2015. Gyldendal Akademisk.
- Ellingsen, I. (2007) Å miste omsorgen for sitt barn. *Nordisk sosialt tidsskrift* 07(04), 263-275. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/33197117/a_miste_omsorgen_for_sitt_barn.pdf
- Emberland, M. (2016) Det norske barnevernet under lupen. *Lov og rett. Norsk Juridisk tidsskrift* 16(06), 329-330. Hentet fra https://www.idunn.no/lor/2016/06/det_norske_barnevernet_under_lupen
- Falch-Eriksen, A. (2016) Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Familievernets rolle for foreldrene i krise, mestring og endring. Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. *NOVA rapport* 9/2016.
- FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonvensjonen)
- Forandringsfabrikken – Barnevern. Hentet fra <http://www.forandringsfabrikken.no/article/forandringsfabrikkens-arbeid-p%C3%A5-barnevern>
- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnskunnskap, humaniora, juss og teologi. De nasjonale forskningsetiske komiteene (2016). Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Freire, P. (1970) *De undertryktes pedagogikk.* Gyldendal Norsk Forlag 1999.
- Gerring, Kemp & Marcenko (2008) The Connection Project. A relational approach to engaging birth parents in visitation. *Child Welfare* 08(6). Hentet fra <http://search.ebscohost.com.ezproxy.uis.no/login.aspx?direct=true&db=c8h&AN=105500377&scope=site>
- Hansen, H. A (2015) *Barnevernets stemmer. En diskurs og profesjonsteoretisk orientert av fenomenet barnevernfaglig kompetanse.* Institutionen för socialt arbete. Göteborg Universitet. Hentet fra https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/40831/3/gupea_2077_40831_3.pdf
- Harberg & Tønder (2017) Fosterforeldre må bli lyttet til. *Tidens Krav* 20.01.2017. Hentet fra <https://www.tk.no/meninger/leserbrev/familie/fosterforeldre-skal-lyttes-til/o/5-51-268975>
- Hasenfeld, Y. (2010) Organizational Responses to Social Policy: The Case of Welfare Reform, *Administration in Social Work*, 34:2, 148-167. <https://doi.org/10.1080/03643101003608976>

- Heggen, K; Jørgensen, T; Rød, P-A, (2013) Det kommunale barnevernet; faglege argument i møte med kommunalpolitikk *Tidsskrift Norges Barnevern* 13(02). 84-98.
- Hellesnes, J. (1968). *Filosofi i vår tid: tverrsnitt og perspektiv*. Oslo: Pax. Hentet fra http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007051000054
- Helsedirektoratet. Brukermedvirkning. Hentet fra <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/psykisk-helse-og-rus/brukermedvirkning>
- Hestbæk, A-D, & Egelund, T, (2007) Små børn anbragt uden for hjemmet. Resultater fra et dansk longitudinelt studie af anbragte børn fra 1995-kohorten. *Nordisk Sosialt arbeid. Tidsskrift for sosialt arbeid i Norden*. 07(2), 120-133. Hentet fra https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/33197027/sma_born_anbragt_uden_for_hjemmet_resultater_fra_et_dansk_longitudinelt_stu.pdf
- Höjer, I. (2011) Parents with Children in Foster Care — How Do They Perceive Their Contact with Social Workers?, *Practice: Social Work in Action*, 23:2, 111-123, doi.org/10.1080/09503153.2011.557149
- Höjer, I., Sallnäs, M & Sjöblom, Y (2012) *När samhället träder in – barn, förälder och social barnavård*. Författarna och Studentlitteatur AB, Lund.
- Håland, S. & Bø, A (2015) *Ivaretakelse av ansatte i barneverntjenesten* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Stavanger) Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/298565>
- Johansen, I. (2014) Turnover i det kommunale barnevernet. Rapport 2014/18. Statistisk Sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/175497?_ts=145d565f0d8
- Kompetansestrategi for kommunalt barnevern 2018-2024. *Mer kunnskap – bedre barnevern*. Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/6e31905299774f5681d57311e284d519/bedre-barnevern.pdf>
- Kvale, S. og Brinkmann, S (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvillo, Ø. (2010) *Barn i Risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Leseth, A. B & Tellmann, S. M (2014) *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Oslo: Cappelen Damm
- Lindboe, K. (2003) *Barnevernrett*. (4. utg) Universitetsforlaget
- Lipsky, M. (2010) *Street Levels Bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. Russel Sage Foundation New York.
- Malterud, K (2013) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring* (3. utg) Oslo: Universitetsforlaget
- Moldestad & Skilbred (2010) Når barn bor i fosterhjem. utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Tidsskrift Norges barnevern* 10(01), 32-45 Hentet fra <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2010/01/art02>

Myrvold, T., Kvinge, T., Helgesen, M., Vardheim, I., Zeiner, H., Møller, G., . . . Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Den vanskelige samhandlingen: Evaluering av forvaltningsreformen i barnevernet* (Vol. 25/2011, NIBR-rapport). Hentet fra http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_overfordokument_3609

Nordlandsforskning NF rapport 8/2009 *Det nye barnevernet*

Norsk Lovtidend. Avdeling i Lover og sentrale forskrifter mv. *Lov om endringer i barnevernloven mv (bedre sikkerhet for barn og foreldre)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2018-04-20-5>

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer. Barne og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/?q=2000:12>

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

NOU 2016:16 Ny barnevernlov. *Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

Odland, A, M. (2018) Familievernet; Å ta vare på foreldre som mister omsorgen for barn har vært et forsømt område. Nå gjør vi noe med det. *Fontene blad*. Publisert 15.05.2018 Hentet fra <http://fontene.no/nyheter/familievernet--a-ta-vare-pa-foreldre-som-mister-omsorgen-for-barn-har-vart-et-forsomt-omrade-na-gjor-vi-noe-med-det-6.47.540702.f0ea610c4a>

Odland, A.M (2018) «Vi burde fått krishjelp, men vi er jo bare barnevernforeldre». *Fontene blad*. Publisert 15.05.18. Hentet fra <http://fontene.no/nyheter/-vi-burde-fatt-krishjelp-men-vi-er-jo-bare-barnevernsforeldre-6.339.538795.ea0cf383ab>

Organisasjon for barnevernforeldre (OBF). <http://www.barnevernsforeldrene.no/>

Postholm, M. B (2010) Kvalitativ metode; en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier. Universitetsforlaget Oslo.

Riksrevisjonen 3:10 Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging og tilsyn i barnevernet (2002-2003). Hentet fra https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2002-2003/dok_3_10_2002_2003.pdf

Røkenes, O; Tolstad, O & Hanssen, P. (2006). *Bære eller briste: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (2. utg). Bergen: Fagbokforlaget.

Seim, S. og Slettebø, T., (2007) *Brukermedvirkning i barnevernet*. Universitetsforlaget AS.

Slettebø, Tor, S. (2008). *Foreldres Medbestemmelse I Barnevernet. En Studie Av Foreldres Erfaringer Med Individuell Og Kollektiv Medvirkning*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Hentet fra <https://handle/11250/99093/>

- Skogstrøm, L. (2017) Mange barn får ikke god nok hjelp av barnevernet. Nå vil regjeringen sende de ansatte på skolebenken. *Aftenposten* 07.09.17 Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/P1e3z/Mange-barn-far-ikke-god-nok-hjelp-av-barnevernet-Na-vil-Regjeringen-sette-de-ansatte-pa-skolebenken>
- Smetton, J. & Boxall, K. (2011) Birth' parents perceptions of professional practice in child care and adoption proceedings; implications for practice *Child & Family Social Work* 11(4) s. 444-453 Hentet fra <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.uis.no/doi/epdf/10.1111/j.1365-2206.2011.00759.x>
- Statistisk Sentralbyrå (2016) *Barnevern* Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>. Opplastet 01.05.2018 kl. 11.45
- Studsrød, I., Willumsen, E., Ellingsen, I. (2012) – Parents perceptions of contact with the Norwegian Child Welfare. Artikkel utgitt i *Child and Family Social Work* 19/2014. Opplastet 02.05.2018 kl. 13.05 Hentet fra [Doi/epdf/10.1111/cfs.12004](https://doi.org/10.1111/cfs.12004)
- Tangnes, S. N. (2011). "*Det Må Vi Jo Være ærlige På...*": En Kvalitativ Studie Av Barneverntjenestens Oppfølging Av Foreldre Etter En Omsorgsovertakelse. (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Oslo & Akershus). Hentet fra <http://hdl.handle.net/10642/1049>
- Teilgård, A. M (2013) *Oppfølging av foreldre til barnas beste* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Stavanger) Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/185053>
- Thagaard, T. (2013) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4. utg) Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006) *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Thornquist, E. (2003) *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori; for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget. Vigmostad & Bjørke AS

Vedlegg

Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Oppfølging av biologiske foreldre etter plassering – barnevernets praksis”

Bakgrunn og formål

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en studie som vil undersøke hvordan barneverntjenester følger opp biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Formålet med denne undersøkelsen er å utvikle og systematisere viten om oppfølging av foreldre etter vedtak i Fylkesnemnda. Hensikten er å utvikle kunnskap om barnevernets praksis og rutiner om barnevernets oppfølging av foreldre som har barn plassert utenfor hjemmet. Vi ønsker også å utvikle kunnskap om barneverntjenestenes praksis sett fra saksbehandlers perspektiv. For å få kunnskap om praksis i hvordan tjenestene følger opp biologiske foreldre, er det hensiktsmessig å spørre de som utfører oppfølgingen.

Studien er en del av et masterstudie: Master i Sosialt Arbeid og sosialpedagogikk ved Universitetet i Stavanger, Institutt for Sosialfag.

Informantene i denne studien er fra ulike kommuner, men med liknende oppgaver for å følge opp foreldre etter plassering. Vi ønsker å intervju saksbehandlere, kvinner og menn, i kommunalt barnevern med arbeidsoppgaver knyttet til barn plassert utenfor hjemmet. Vi ønsker å snakke med informanter med ulik varighet/erfaring fra kommunalt barnevern og vil snakke med noen som har jobbet lenge og noen som er ferskere i denne type stilling. Vi vil gjerne snakke med deg som er glad i å fortelle og formidle ditt arbeid med oppfølging av foreldre.

Sammen med ca. åtte andre som jobber med dette får du forespørsel om å delta. Forespørsel gis via leder i din tjeneste. Hvis du er interessert i mer informasjon eller å delta på et intervju ta kontakt med **Anne Apeland Svalastog** på telefon 94842270, eller be lederen gi meg ditt navn, slik at vi kan kontakte deg.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Datainnsamling vil bli foretatt gjennom kvalitative intervjuer med en varighet på 1-1,5 time. Intervjuene vil bli tatt opp på en båndopptaker og transkribert over på pc etter intervjuet. Hver informant vil bli spurt om utdanning og arbeidserfaring innenfor kommunalt barnevern. Ingen personopplysninger som navn, alder eller arbeidsplass med unntak av at du jobber i en barneverntjeneste, vil bli notert. Vi vil registrere kjønn og det vil muliggjøre drøfting av likheter/ulikheter.

Spørsmålene vil omhandle: Hvordan er oppfølgingen av foreldre etter omsorgsovertakelse på din arbeidsplass? Hvordan startet samarbeidet med foreldrene etter vedtaket i fylkesnemnda? Hvilke rutiner har tjenesten og hvordan arbeider du med oppfølging? Hva er din erfaring og tenkning om planlegging, tilrettelegging og gjennomføring av oppfølging?

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

De muntlige intervjuene (lydfilen) vil jeg lagre på båndopptakeren til etter muntlig eksamen. (Dette for at sensor skal ha mulighet til å sjekke at lydfiler stemmer med transkripsjoner.) Etter dette vil de bli slettet. Lydfilene vil bli lagret på en minnebrikke som er passordsikret og det er bare meg som har tilgang.

Lydfilene vil bli transkribert og alle opplysninger blir da anonymisert. Jeg vil utvikle et kodenavn, som bare er tilgjengelig for meg. Ingen personopplysninger vil bli lagret sammen med datafilene. Jeg vil bare beholde personopplysninger (navn og eventuelt telefon nr.) til etter at intervjuet er gjennomført.

Prosjektet skal etter planen avsluttes **innen 01. august 2018** og da vil lydopptak være slettet og alt datamateriale anonymisert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil innsamlet data fra deg bli slettet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med *prosjektleder Anne Apeland Svalastog på telefon 94842270. Veileder heter Ingunn Studsrød og kan nås på telefon 94885966*

Studien er ikke meldepliktig til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS. Jeg har brukt maler fra NSD og fulgt vanlige forskningsetiske retningslinjer.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Det første jeg vil gjøre er å redegjøre for innholdet i dette intervjuet. Spørsmålene jeg skal stille er åpne spørsmål hvor jeg ber deg fortelle og utdype og reflektere men ha fokus på praksis og fakta. Intervjuet vil vare i ca 1-1,5 time. Datainnsamling vil bli lagret på en minnebrikke som er passord beskyttet og kun tilgjengelig for meg. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd for å kunne transkribere dataene. Etter transkribering vil opptaket bli slettet. Før vi starter går vi gjennom samtykkeerklæringen hvor du signerer om du ønsker å delta som informant. Dersom du signerer starter jeg med å stille spørsmål. Ta deg tid til å tenke på spørsmålene jeg stiller og ikke vær redd for å be om pauser. Be om at jeg gjentar spørsmålet dersom det er vanskelig å forstå.

Innledning

- Jeg ønsker at du starter med å fortelle om din utdanningsbakgrunn.
  - Hvor lang arbeidserfaring har du i kommunalt barnevern?
  - Hvor lenge har du jobbet med akkurat dette feltet som du jobber med i dag?
  - Hvor stor saksmengde er vanlig ut ifra prosentstilling?

Første møte etter fylkesnemnda

Temaet i dette intervjuet er som nevnt tidligere oppfølging av foreldre etter plasseringen er gjennomført og vedtak er fattet i fylkesnemnda jfr Lov om barnevern § 4-16.

- Fortell om prosessen rundt og i planleggingen av første møtet med foreldrene etter at saken er besluttet i retten.
  - Når begynner planleggingen av møte?
  - Hvem snakker du med i forkant under planleggingen av møte?
  - Hvordan planlegger du innholdet i møtet?
  - Følger du noen rutiner eller veiledere?
- Fortell om det første møte du har med foreldrene etter at fylkesnemnda har gjort sitt vedtak
  - Når er første møte?
  - Hva er agendaen i møtet?
  - Hvordan gjennomføres dette? (hvem er tilstede under møtet?)
  - Hva legges til grunn for innhold i møtet?
  - Har du rutiner du følger for dette?
  - Kan du gi et typisk *anonymisert* eksempel?
  - Vet du om det er forskjell på praksis innad i din tjeneste i hvordan dere følger opp foreldre?
  - Hva fokuserer du på når du følger opp foreldrene?
- Fortell om den oppfølgingen barneverntjenesten gir til foreldrene?
  - Involverer dere andre instanser i oppfølgingen? Evt hvem?
  - Hva slags oppfølging er gjennomgående?
  - Hva gjør du hvis foreldrene ikke ønsker oppfølging?

- Kan du gi et typisk *anonymisert* eksempel?
- Er det et mål med oppfølgingen?
- Evalueres oppfølgingen av foreldrene?
- Hva bestemmer hvor lenge oppfølgingen skal vare?
- Fortell om hva slags oppfølging ønsker foreldrene?
  - Hvordan vet du at de ønsker dette?
- Dersom foreldrene anker beslutningen fra Fylkesnemnda, fortell om de «følgene» dette får for oppfølgingen?
  - Regler
  - Unntak
  - Gi konkrete eksempler
- Samsvarer tilbudet fra barneverntjenesten og ønsket til foreldrene?
  - Hvilke muligheter har du til å gi den oppfølgingen foreldrene ønsker?
  - Fortell hva du syns om det
  - Hvis nei, hva skal til for å fylle dette behovet?

Oppfølging over tid

- Beskriv hva oppfølgingsansvaret av foreldrene innebærer etter din mening
  - Hva legger du i dette..
  - Hva påvirker din forståelse dette?
- Beskriv og utdyp de forskjeller du har opplevd i sakene ifht oppfølging av foreldre?
  - Hva er det som vanskeliggjør god oppfølging? Hva kjennetegner de «enkle»?
  - Utgjør de noen forskjell i hvordan du utfører oppfølgingen av foreldrene?
- Hvor hyppig er det vanligvis kontakt mellom foreldre og saksbehandler? Hvem tar mest kontakt og hva inneholder kontakten?
- I din stilling koordinerer du oppfølging overfor foreldre, fosterforeldre og barnet. Hva mener du at er forutsetninger for god oppfølging av foreldrene?
  - Ut fra din kjennskap til foreldre fosterforeldre barn og tjenesten, er det ulike oppfatninger av dette?
- Opplever du forskjeller for oppfølging av foreldre (hvilken type oppfølging) ut ifra alder på barnet?
  - Mulige utfordringer?
- Hvilke forskjeller er det for oppfølging av foreldre med tanke på om det er langvarig eller kortvarig plassering?
  - Vansker?

- Hvilke positive konsekvenser kan det få for barna at barnevernet gir oppfølging til foreldrene?
  - Kan det ha negative konsekvenser?
  - Kan det ha liten betydning?
- Hvilke fordeler er det for barnet at det er barnevernet som gir oppfølging til foreldrene kontra en annen etat?
  - Familievernet for eksempel gir tilbud til foreldre og følger de opp- hvilke fordeler for barna kan det ha tenker du?

Jeg studerer praksis av oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse sett fra saksbehandlers perspektiv. Er det andre ting du ville spurt om? Hva ville du ha svart?

Er det andre ting du vil legge til?

Da er vi ferdig og jeg vil si tusen takk for at du har deltatt som informant i mitt prosjekt. Jeg foretar flere intervjuer som blir transkribert og analysert og drøftet opp mot valgt teori. Jeg ferdigstiller oppgaven til innlevering innen 1. juni 2018. Ta gjerne kontakt med meg dersom du har spørsmål i etterkant av intervjuet eller om du ønsker å lese ferdigstilt oppgave.